Arhim.
Dumitru Cobzaru

MONOGRAFIA MÂNĂSTIRII „ADORMIREA MAICII DOMNULUI” NICULA

Culegere text: Rodica Socaciu
Lectură: Diana Moțoc, Ana Dascălu
Fotografii: Protos. Paisie Pașcu
Ierod. Gheorghe Mugur
Dana Solovăstru
Tehnoredactare și copertă: Delia-Maria Kerekes

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Dumitru Cobzaru, arhimandrit
Monografia Mânăstirii "Adormirea Maicii Domnului" Nicula/
Arhimandrit Dumitru Cobzaru ; cuv. înainte de preot Iustin Tira; tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului. - Cluj-Napoca: Renașterea, 2020
Conține bibliografie
ISBN 978-606-607-321-9

I. Tira, Iustin (pref.)

726

© 2020 Editura Renaşterea
Piaţa Avram Iancu, nr. 18
RO – 400117, Cluj-Napoca
Tel/fax: 0264-599649
E-mail: editura_renasterea@yahoo.com
www.renasterea-cluj.ro

Prezenta lucrare a apărut sub același titlu: *Monografia Mânăstirii „Adormirea Maicii Domnului" Nicula*, la Editura Ecclesia, Nicula, în cinci ediții (ediția I, 1999, ediția a II-a, 2001, ediția a III-a, 2002, ediția a IV-a, 2010 și ediția a V-a, 2015).

Arhim.
Dumitru Cobzaru

MONOGRAFIA MÂNĂSTIRII „ADORMIREA MAICII DOMNULUI" NICULA

Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului
† ANDREI,
Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului
și Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului

Cuvânt înainte de
Preot **Iustin Tira**

editura Renașterea

Cluj-Napoca, 2020

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului pictată de preotul Luca din Iclod în 1681

dec. 1948 - mai 1955
Arhim. Varahiil Jitaru

mai 2012 - prezent
Arhim. Nicolae Moldovan

mai 1955 - aug. 1957
Arhim. Mihail Goia

ian. 2009 - apr. 2012
Arhim. Andrei Coroian

aug. 1957 - ian. 1960
Ierom. Iustinian Buta

oct. 2000 - ian. 2009
Arhim. Dumitru Cobzaru

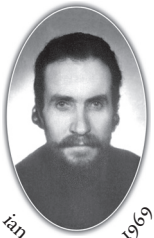

ian. 1960 - nov. 1969
Arhim. Serafim Măciucă

dec. 1996 - sept. 2000
Protos. Visarion Pașca

dec. 1969 - sept. 1991
Arhim. Cleopa Nanu

oct. 1991 - febr. 1994
Arhim. Vasile Fluieraș

febr. 1994 - apr. 1996
Protos. Veniamin Pop

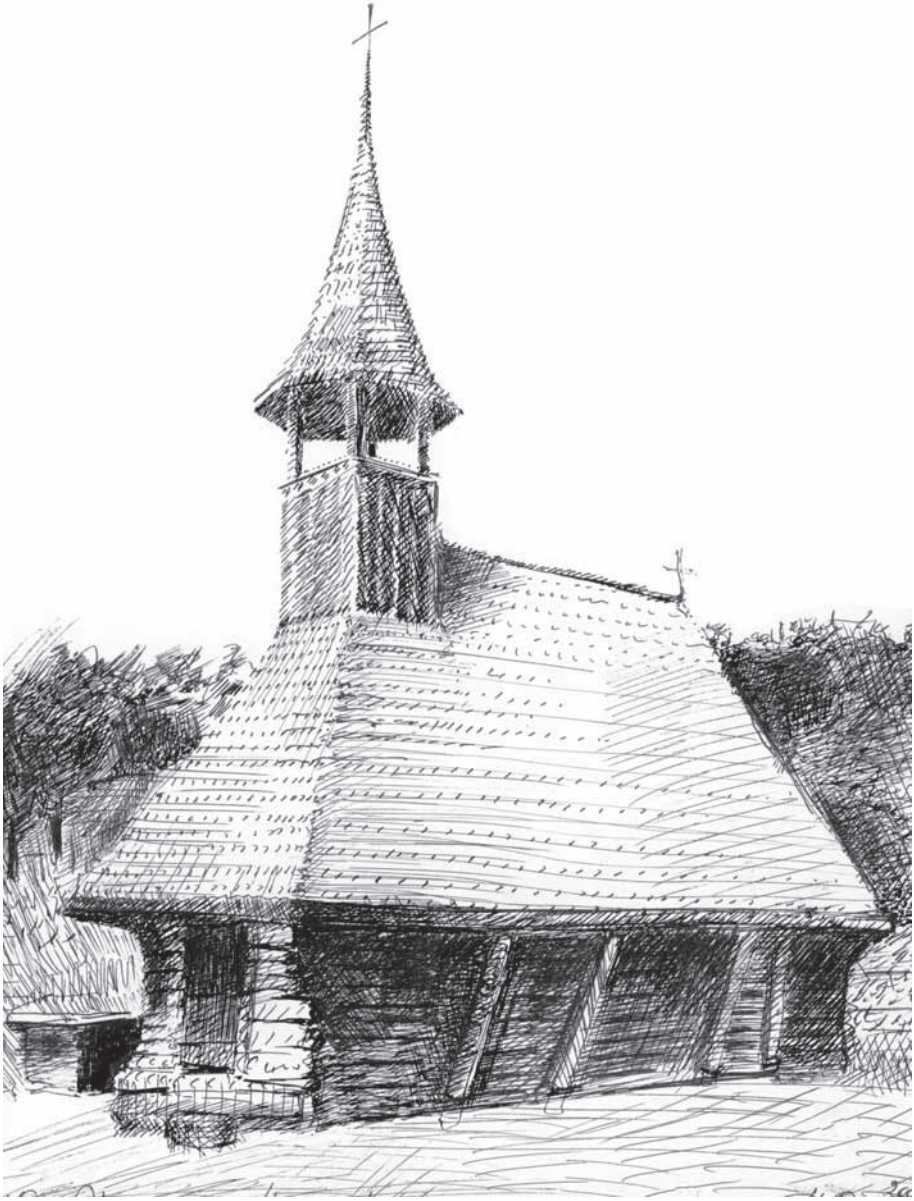

Prima biserică a mânăstirii
1552

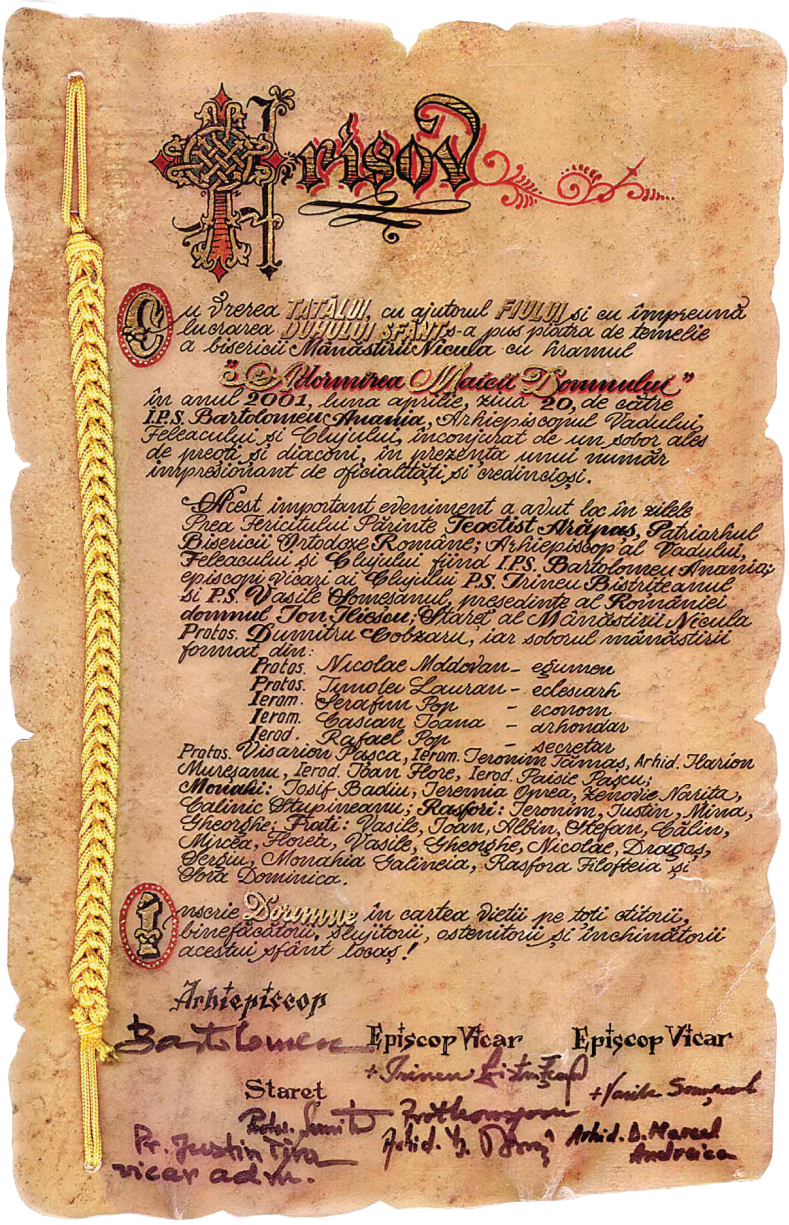

Hrisov

Cu vrerea TATĂLUI, cu ajutorul FIULUI și cu împreună lucrarea DUHULUI SFÂNT s-a pus piatra de temelie a bisericii Mânăstirii Nicula cu hramul

„Adormirea Maicii Domnului"

în anul 2001, luna aprilie, ziua 20, de către I.P.S. Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, înconjurat de un sobor ales de preoți și diaconi, în prezența unui număr impresionant de oficialități și credincioși.

Acest important eveniment a avut loc în zilele Prea Fericitului Părinte Teoctist Arăpaș, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române; Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului fiind I.P.S. Bartolomeu Anania; episcopi vicari ai Clujului P.S. Irineu Bistrițeanul și P.S. Vasile Someșanul, președinte al României domnul Ion Iliescu; Staret al Mânăstirii Nicula Protos. Dumitru Cobzaru, iar soborul mânăstirii format din:

Protos. Nicolae Moldovan - egumen
Protos. Timotei Lauran - eclesiarh
Ierom. Serafim Pop - econom
Ierom. Casian Ioana - arhondar
Ierod. Rafael Pop - secretar

Protos. Visarion Pasca, Ierom. Ieronim Tămaș, Arhid. Ilarion Mureșanu, Ierod. Ioan Flore, Ierod. Paisie Pașcu; Monahi: Iosif Badiu, Ieremia Oprea, Zenovie Narița, Calinic Stupineanu; Rasfori: Ieronim, Iustin, Mina, Gheorghe; Frați: Vasile, Ioan, Albin, Stefan, Călin, Mircea, Florea, Vasile, Gheorghe, Nicolae, Dragoș, Sergiu, Monahia Galineia, Rasfora Filofteia și Sora Dominica.

Înscrie Doamne în cartea vieții pe toți ctitorii, binefăcătorii, slujitorii, ostenitorii și închinătorii acestui sfânt locaș!

Arhiepiscop
Bartolomeu

Episcop Vicar
+ Irineu Bistrițeanul

Episcop Vicar
+ Vasile Someșanul

Staret
Protos. Dumitru

Protoiereu
Arhid. [illegible]

Arhid. D. Marcel Andreica

Pr. Justin Tira
vicar adm.

Hrisovul întocmit cu ocazia punerii pietrei de temelie noii biserici a Mânăstirii Nicula (20 aprilie 2001)

MÂNĂSTIREA NICULA – ICOANA DIN SUFLET

Renumele Mânăstirii „Adormirea Maicii Domnului" din satul Nicula, județul Cluj, nu se datorează doar celor cinci secole de existență, atestată documentar, ci îndeosebi icoanei Maicii Domnului, făcătoare de minuni, a cărei lucrare miraculoasă, în cei 340 de ani de viață, au simțit-o în sufletul lor sutele de mii de pelerini care au urcat dealul cu povara necazurilor și au coborât cu aripile de înger ale mângâierii și ajutorului preasfânt al Măicuței Sfinte.

Fără icoana Maicii Domnului, pictată în anul 1681 de preotul Luca din Iclod (județul Cluj), cumpărată și donată bisericii din Nicula de către nobilul român Ioan Cupșa, icoană care a lăcrimat în anul 1699 vreme de 26 de zile (în perioada 15 februarie-12 martie), este puțin probabil că modestul așezământ monahal din pădurea Niculii, întemeiat de pustnicul Nicolae în prima jumătate a secolului al XIV-lea, ar fi răzbit prin veacurile vitrege ale istoriei Transilvaniei, mereu zdruncinată și de mulți râvnită. Putem presupune că fără icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, mânăstirea de la Nicula, asemeni altor zeci de

astfel de așezăminte, s-ar fi topit în valurile zbuciumate ale istoriei.

Chiar și în cei 114 ani cât icoana a lipsit din mânăstire, fiind fie îngropată în pământ (între 1712-1782), de frica furtului, fie zidită în peretele casei lui Vasile Chezan din Bonț (între 1948-1964), de frica pângăritorilor, fie în capela chiriarhală din Cluj (între 1964-1992), pentru a fi ocrotită și apărată de cei ce-i doreau dispariția, Maica Domnului și-a ocrotit mânăstirea și pe viețuitorii ei, i-a binecuvântat și mângâiat pe toți pelerinii care de-a lungul veacurilor și-au îndreptat pașii sau rugăciunea înspre casa ei cea sfântă. Nu cred că greșesc spunând că ceea ce a fost mânăstirea de la Nicula de-a lungul veacurilor, dar și ceea ce este astăzi, însemnează lucrarea și binecuvântarea Maicii Domnului. Cu deplină îndreptățire Mitropolitul Bartolomeu spunea despre Nicula că este „ca o inimă care bate tăcând și grăiește zbătându-se... *Nicula e icoana neamului*".

Pe toate acestea le așează cu har și inimă părintele arhimandrit Dumitru Cobzaru în *Monografia Mânăstirii „Adormirea Maicii Domnului" Nicula*, acum într-o nouă ediție, revăzută și adăugită, care vede lumina tiparului la Editura Renașterea a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit ANDREI, după cinci ediții la Editura Ecclesia a Mânăstirii Nicula (1999, 2001, 2002, 2010, 2015).

Lucrarea este alcătuită după toate rigorile pe care le presupune un astfel de demers, pe temeiul unei consis-

tente documentări în Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj-Napoca, în Arhivele Naționale, filiala Cluj-Napoca, și a unui mare număr de cărți și studii, însumând 90 de titluri consultate. Practic, fiecare afirmație din monografie, fiecare etapă sau eveniment din istoria așezământului, este susținută și probată de documente, cărți sau studii invocate în cele 255 de note de subsol. Din acestea înțelegem și efortul și dăruirea pe care autorul le-a depus.

Prin bogăția bibliografiei, prin structurarea echilibrată a materialului în capitole și subcapitole, prin încadrarea istoriei așezământului în istoria Transilvaniei și, nu în ultimul rând, prin veșmântul frazelor frumoase și vioaie, autorul reușește să pună în lumină un tablou al Mânăstirii Nicula pe care cei ce o cercetează îl vor recunoaște, iar pe cei ce încă n-o cunosc îi va face să și-o dorească. Acestea toate și altele multe pe care nu le-am menționat se constituie în temeiul potrivit căruia lucrarea părintelui Dumitru va fi una de referință ori de câte ori se va vorbi sau se va scrie despre Nicula.

Și pentru că pomeneam de *veșmântul frazelor frumoase și vioaie*, aș dori să reamintesc că părintele arhimandrit Dumitru Cobzaru este autorul a încă cincisprezece volume de autor, fie tipărite la Editura Ecclesia a Mânăstirii Nicula, fie la Editura Renașterea, între anii 1999-2020. La acestea se adaugă alte trei volume coordonate de părintele Dumitru. Pentru studenții teologi și pentru tinerii preoți (și nu numai), ele pot constitui un model și un foarte important material bibliografic.

Revenind la monografia Mânăstirii Nicula, trebuie să spunem că ea a fost scrisă nu numai cu mintea, ci și cu inima și cu foarte mult suflet, întocmai ca un fiu iubitor despre părinți și casa părintească. Aceasta pentru că părintele Dumitru s-a născut pentru viața monahicească, a crescut și s-a format ca monah în acest sfânt așezământ, sub povața răbdătoare și pilduitoare a părintelui Vasile Fluieraș.

Că Nicula s-a așezat în conștiința și inima autorului și acolo va rămâne pentru toată viața, o dovedește și ceea ce scria în urmă cu mai mulți ani, mai precis în martie 1998, în revista *Epifania*: „La Nicula, dealul ascunde minunea și pădurea miracolele. La Nicula, minunea strălucește a nemurire, iar miracolele rămân înscrise de-a pururi în pământul locului". Rămân înscrise în pământul locului și în suflet, Nicula devenind icoana din suflet, din sufletul autorului și al pelerinului.

Felicitări pentru lucrare, prețuire și prietenie pentru autor.

Preot Iustin Tira

NICULA
E ICOANA NEAMULUI*

Nu mulți sunt cei ce știu că Nicula este unul din cele mai vechi așezăminte monahale în spațiul românesc. Atestată documentar în 1552, ea își rotunjește, acum, patru secole și jumătate de existență, trăire duhovnicească și roadă misionară, aici în pieptul Transilvaniei, ca o inimă care bate tăcând și grăiește zbătându-se. Aspre vremuieli au venit și peste ea, ca peste întregul Ardeal, dar ființa ei a rămas neclintită, asemenea stejarilor care-i stau de strajă – unii, poate, de o vârstă cu ea – cu frunțile proptite-n cer și rădăcinile-n pământ. Nicula e icoana neamului.

Desigur, faima ei se datorează, în cea mai mare măsură, icoanei Maicii Domnului, zugrăvită în 1681 de către popa Luca din Iclod și care în 1699 s-a dovedit și făcătoare de minuni. Mânăstirea este astăzi cel mai mare centru de pelerinaj din România; spre ea se îndreaptă, zi de zi și săptămână de săptămână, lungi convoaie de credincioși

* „Cuvânt înainte" la ediția a III-a, Editura Ecclesia, Mânăstirea Nicula, 2002.

din toate laturile țării, culminând cu hramul din 15 august, când peste trei sute de mii de închinători, poposiți în uriașul amfiteatru natural, privegheză toată noaptea cu lumânări aprinse și imnuri de laudă, în întâmpinarea Liturghiei arhierești. Cine oare a văzut atâta lume și nu s-a cutremurat de atâta credință ?

Mânăstirea Nicula trece astăzi printr-un vast proces de rectitorire, începând cu o Biserică nouă, cu o Casă de Creație, cu un Centru de Studii Patristice și Ecumenice și sfârșind cu arhondaricul, noua stăreție și corpul de chilii. Totul a început și se desfășoară sub mâna vrednică a Părintelui Stareț, Arhimandritul Dumitru Cobzaru, asistat de întreaga obște a monahilor și fraților, o obște în care fiecare își cunoaște și-și recunoaște rostul său liturgic și gospodăresc, de la altar și strană până la roabă și tractor. Totul se face cu suflet, muncă și bani. Mânăstirea Nicula așteaptă sprijin de la toți cei ce o prețuiesc și o iubesc.

Râvnită și altfel decât duhovnicește, Mânăstirea Nicula a trecut, și încă mai trece, prin încercări. Atâta vreme cât s'a arătat modestă și sărmană, nimeni nu s'a îmbiat s'o ajute; dar de îndată ce a început să înflorească și să-și vădească pârga, pofte străine s'au năpustit asupra-i. Dar toate s'au dus și se vor duce ca orice viitură: Maica Domnului stă de veghe.

† *Bartolomeu al Clujului*

PREFAŢA AUTORULUI LA EDIŢIA A V-A*

Revizuirea, completarea și publicarea într-o nouă ediție a *Monografiei Mânăstirii „Adormirea Maicii Domnului" Nicula* este, pentru autorul ei, prilej de aducere aminte, nu cu puțină nostalgie, de „anul" documentării în Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca (1997-1998) și în Arhivele Statului, din vecinătate, unde s-a plămădit acest volum. I-am avut alături, în acea etapă, pe distinsul profesor Alin Gherman și pe venerabila doamnă Lia Dragomir, iar, ulterior, la redactare, pe colegul meu Ștefan Stroia (când scriu acest cuvânt, e chiar aniversarea lui: 3 august). Atunci, temerar și entuziast, am descoperit adevăruri de necontestat despre istoria Mânăstirii Nicula. Nu știam că, mai târziu, o voi reprezenta eu însumi, luptând pentru ea, în instanțe civile și chiar penale! Dumnezeu...!

Nu ignor faptul că fiecare potențial cititor al acestei monografii se apleacă asupra ei cu un anumit orizont de

* Ediția a V-a, revăzută și adăugită, Editura Ecclesia, Mânăstirea Nicula, 2015.

așteptare. La fel, nu ignor faptul că o temă ca aceasta poate fi abordată din perspectiva istoriei Transilvaniei, strâns împletită, pentru epoca plămădirii Niculei, cu cea a curților imperiale din inima Europei, tot așa cum poate fi abordată prin lentila istoricului bisericesc, a istoricului culturii ori a istoricului de artă. Eu m-am apropiat de temă în calitatea mea de monah al Niculei, cu propriile-mi întrebări, pe care le-am contextualizat și cărora le-am căutat răspunsuri în tot ceea ce-mi putea oferi, la acea dată, istoria Transilvaniei, istoria bisericii, istoria artei. Dintotdeauna am considerat că, dincolo de conținut, monografia de față are ca primă valoare materialul documentar prețios și bibliografia consistentă, pe care le închide între paginile ei și al căror potențial va fi folosit, la vreme! Nu știu dacă această lucrare va mai fi publicată vreodată, poate doar citată și menționată în bibliografii, dar știu că nu poate fi ignorată, așa cum poate fi autorul ei! Și mai știu că parte din istoria Mânăstirii Nicula rămâne nescrisă pe vecie, deși clocotește încă în venele unuia care a trăit-o, „nenăscut", încă din vremea părintelui său duhovnicesc – Arhimandritul Serafim Măciucă – și continuă să o înveșnicească, fără să-i fie „îngăduit"! Nu pot să nu amintesc, aici, cuvântul Patriarhului Daniel despre „starețul perpetuu"!

Totodată, sunt sigur că această nouă ediție a *Monografiei Mânăstirii „Adormirea Maicii Domnului" Nicula* își va găsi cititorii pe care îi merită, cărora le sunt, de pe-acum, recunoscător, așa cum le sunt recunoscător tuturor: lui

Dumnezeu, Maicii Domnului, Mânăstirii Nicula, părinților mitropoliți Bartolomeu și Andrei, dar și celorlalți **binefăcători**. Și nu pot încheia decât reluând un moto al celui de-al doilea volum de *Predici* al meu: „Mânăstirea Nicula mi-a (re)zidit întreaga ființă, deși am crezut, pentru o clipă, că o pot eu (re)zidi pe ea...! De aceea, dedic acest volum ei și viețuitorilor ei dintotdeauna, fără excepții...!"

Iar lacrima, ce curge acum, rămâne: Vasile, Părintele meu!

D. C.

INTRODUCERE

Monahismul s-a născut în sânul Bisericii creștine ca o necesitate, ca o aspirație spre înălțimile cerești. A fost o necesitate, care s-a răspândit cu iuțimea fulgerului. La scurtă vreme după apariția creștinismului el era deja prezent în multe părți ale lumii de atunci.

An de an, în rândurile sale au intrat oameni de aleasă cultură, oameni care au sporit faima pustniciei și a nevoințelor. Să ne amintim secolul de aur al Bisericii, secol în care un Vasile cel Mare, un Ioan Gură de Aur, un Grigorie de Nazianz și alții au ridicat instituția pe o treaptă nemaiîntâlnită a învățăturii creștine.

S-au întemeiat mânăstiri, s-au redactat și difuzat scrieri cu caracter religios-monastic, consolidându-se astfel o instituție care a jucat un rol important în sânul Bisericii creștine.

La noi, monahismul a fost prezent de la începuturile vieții creștine pe aceste meleaguri, iar astăzi se bucură de o mare înflorire, mulți monahi ajungând la o înaltă desăvârșire duhovnicească. Credincioșii, adeseori împovărați de păcate, vin la mânăstire să-și plângă necazurile, să se

închine, să-și găsească alinare suferințelor, călugării ajutându-i să se înalțe sufletește, să se întoarcă la casele lor liniștiți.

Nicula a rămas peste veacuri neschimbată, locul minunii și-al alinării, locul virtuții și-al artei. Oamenii se închină icoanei făcătoare de minuni, admiră o altă pictură făcută cândva demult sau o alta, mai recentă, pictată de părinții mânăstirii, scriu un pomelnic și-apoi pleacă, sperând să revină. Și-o să revină pentru că Nicula e locul în care te-ntorci mereu, e locul care-ți oferă mereu ceva nou, un colț pentru rugăciune, un acatist, o catismă.

Nicula trăiește cu fiecare om care-a trecut pe sub poarta cea mare, se păstrează în sufletul fiecăruia, ca o flacără, iar când e aproape o pâlpâire se întoarce pentru a se reaprinde.

Oamenii au venit și-au plecat mereu, Nicula a rămas așteptându-i. Și a așteptat uneori la școala de lângă zidurile-i înnegrite de timp, alteori cu un singur viețuitor, dar totdeauna cu credință. Iar credința nestrămutată i-a fost răsplătită.

După ani de greutăți, astăzi se bucură, prin cei 25 de viețuitori, de o adevărată renaștere.

Și dacă atunci, demult, monahismul a fost un factor cultural, astăzi dorința reîntoarcerii la condiția de atunci este în creștere. Monahismul își regăsește, încet, încet, izvoarele și înaintașii. La Nicula se simte astăzi puternicul avânt al înnoirii. Aici se organizează tabere de pictură, simpozioane, având teme diverse, iar Înaltpreasfinția Sa,

Arhiepiscopul Bartolomeu – tot ca încadrare în dorința înnoirii – și-a mutat la Nicula „Atelierul Biblic".

Mâine vom înțelege ce a însemnat tabăra de pictură sau simpozionul de ieri. Mâine vom înțelege că monahismul, pe lângă multele sale coordonate spirituale, o cuprinde în sine și pe cea a implicării. Implicarea e jertfă și e dăruire, e idealul de pe drumul monahal.

Nicula are încredere în viitor și în istorie. Are încredere în Dumnezeu pentru că „Dumnezeu nu este Dumnezeu al trecutului sau al viitorului, El este un Dumnezeu al prezentului", ne iubește nu pentru ceea ce am fost, nici pentru ceea ce vom fi, ci pentru ceea ce suntem. Iar Nicula îl iubește pe Dumnezeu.

Capitolul 1

ÎNCEPUTURILE VIEȚII MONAHALE ÎN TRANSILVANIA

Apariția și dezvoltarea monahismului presupune existența creștinismului. Într-un spațiu în care creștinismul lipsește cu desăvârșire, cu ușurință se poate constata și absența monahismului. În faza de început cele două se pot diferenția, dar nu se pot despărți în două drumuri distincte. A vorbi despre apariția monahismului presupune a vorbi despre apariția și existența creștinismului în spațiul ales. Tocmai pentru a se face mai bine înțeles, monahismul se prezintă pe sine într-o îmbinare perfectă cu creștinismul, care l-a precedat, și nu ca o rătăcire a acestuia. Monahismul a fost următor (ca instituție) creștinismului, acesta fiind și motivul pentru care, deși titlul anunță „Începuturile vieții monahale în Transilvania", lucrarea se deschide cu „Apariția creștinismului pe teritoriul României".

I.1. Apariția creștinismului pe teritoriul României

„Toate popoarele din jurul Daciei își cunosc data precisă când au devenit creștine, cu anul și uneori chiar cu

ziua, căci toate au adoptat noua religie târziu din rațiuni politice, minuțios chibzuite. Poporul nostru însă nu o poate preciza, deoarece nu are certificat de botez. S-a născut creștin în mod spontan, natural, odată cu formarea romanității sale, la a cărei desăvârșire creștinismul popular și-a adus contribuția cea mai de seamă. Noi suntem români fiindcă suntem creștini și creștini fiindcă suntem români."[1]

Sigur, creștinismul găsește aici un teritoriu propice normelor sale spirituale. Din mărturia a doi autori antici Strabon (*Geografia* VII 3,3) și Flavius Josephus (*Antichități iudaice* XVIII 1,5), se desprinde ideea despre existența în Dacia a unor asceți vegetarieni, un fel de pustnici care se abțineau de la plăcerile lumești[2]. Acești asceți erau aleși dintre „tarabostes" (nobili), duceau o viață de o aspră moralitate, în multă meditație. Nu mâncau carne, ci numai lapte, brânză, miere, legume, lucru care îl face pe Josephus Flavius să-i asemene cu secta esenienilor[3].

Numele date de autorii mai sus menționați asceților sunt fie grecești, fie sunt forme corupte ale unor cuvinte din dacă[4].

1 Radu Vulpe, *De la Dunăre la Mare*, ediția a II-a, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1979, p. 21.

2 *Istoria României - Transilvania*, Editura G. Barițiu, Cluj-Napoca, 1997, pp. 103-104.

3 Pr. Simion Coman, „*Scurtă privire asupra credințelor religioase ale geto-dacilor înainte de cucerirea romană*", în *Îndrumătorul Bisericesc* 1981, Cluj-Napoca, 1981, p. 187.

4 *Istoria României - Transilvania*, ed. cit., pp. 103-104.

La Strabon denumirile sunt: *theosebi* = adoratori ai zeilor; *capnobati* = care umblă în fum; *ctisti* sau *sctisti* = întemeietori sau cei ce se abțin de la plăcerile lumești; iar la Josephus Flavius: *polistai*, dacă nu *pleistoi* însemnând cei mai mulți[5].

Terenul pentru apariția creștinismului era astfel pregătit. Asceții creștini n-au făcut decât să-i înlocuiască pe asceții geto-daci, opunând zeilor acestora pe Iisus Hristos cel Înviat. E știut că Apostolul Andrei a propovăduit în Scytia Mică, Dobrogea de astăzi, iar această propovăduire nu a fost zadarnică, roadele sale concrete s-au văzut în secolul al IV-lea, prin cele 14 scaune episcopale existente aici, aparținând popoarelor trace, latinizate, din aceste regiuni. Misiunea creștină a trecut din aceste zone spre nord, spre populația daco-romană, care ținea de această ramură tracă. Această acțiune misionară a putut fi facilitată de elementele caracteristice religiei dacilor, apropiate de doctrina creștină. În acest sens, oferim următoarele exemple:

- rolul excepțional al lui Zalmoxis, divinitatea supremă, considerat ca unic Dumnezeu;
- o credință nezdruncinată în nemurirea individului și a etniei;
- o idee deosebită despre sacrificiul de sine, idee lăudată de Clement Alexandrinul și Grigorie de Nazianz și apropiată de aceștia din urmă de sacrificiul creștin;

5 *Ibidem*, p. 112.

– austeritatea și puritatea vieții practicată și propovăduită de călugării mai sus menționați, o instituție foarte dezvoltată la geto-daci[6].

Mircea Eliade afirmă, de altfel, că credințele referitoare la Zalmoxis au fost absorbite și radical transformate în creștinism, explicându-se prin aceasta dispariția cultului lui Zalmoxis în Dacia[7]. Surprinzător e faptul că primele vestigii creștine apar aproape concomitent cu cucerirea Daciei de către romani la 105-106. Avem în acest sens farfuria cu două torți (diametrul de 30 cm) descoperită în castrul de la Ramidava, unde a staționat unitatea Cohors I Commagenorum, strămutată aici din Siria. Farfuria are în interior două cercuri concentrice, incizate, în care sunt redate prin ștampile patru cruci cu brațe egale, dispuse una câte una pe fiecare segment, patru rozete ștampilate, așezate în cruce, iar în centru două tălpi de sandale redate tot prin ștampilare. Sandalele simbolizau inițial pelerinajul la locurile sfinte, iar mai târziu au intrat în zestrea sau patrimoniul liturgic, fiind cele pe care le primea episcopul odată cu hirotonia lui. Această primă mărturie creștină a fost cu siguranță datată între anii 105-117 d. Hr.[8]

O altă mărturie din secolul II este mutarea legiunii a V-a Macedonica, originară din Palestina (leagănul crești-

6 Mitropolitul Serafim, *Isihasmul, tradiție și cultură românească*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 29.

7 Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, Humanitas, 1995, p. 74.

8 *Istoria României – Transilvania*, ed. cit., p.211.

nismului) la Potaissa (Turda). Odată cu venirea ei aici, soldații, probabil, au adus cu ei și învățătura creștină[9].

Pe lângă aceste prime mărturii sigure, despre pătrunderea creștinismului pe teritoriul românesc, respectiv în inima Transilvaniei, mai sunt și alte mărturii arheologice, datate în secolele II-III d. Hr, iar între acestea enumerăm:

a. Relieful funerar descoperit lângă biserica romano-catolică din Gilău, important centru roman și așezare civilă. Relieful reprezintă banchetul funebru. Combinația elementelor: pâine, pește, cruce ne îndreptățesc să ne gândim la simbolistica paleocreștină.

b. Banchetul funebru de la Potaissa. Caracterul paleocreștin reiese din asocierea elementelor de pe masa banchetului: peștele, simbol al creștinismului primar, reprezentat cu capul spre pâine, apoi pâinea marcată cu două linii întretăiate în formă de cruce.

c. Cărămida având o cruce incizată, descoperită în localitatea Tarcea Mică (lângă Apahida), fiind considerată de unii specialiști creștină[10].

d. Piatra de mormânt de pe la 230 d. Hr., găsită în Dacia lângă orașul Napoca (Cluj-Napoca). Pe această piatră este săpat semnul crucii, după obiceiul creștinesc, împreună cu cele 4 litere începătoare ale cuvintelor : Sit Tibi Tera Levis[11].

9 Pr. Dragoș Gheorghe Braica, „Mărturii paleocreștine pe teritoriul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului", în *Îndrumătorul Bisericesc* 1981„ Cluj-Napoca, 1981, p. 189.

10 *Ibidem*, p. 190.

11 Dr. Ioan Lupaș, *Istoria Bisericească a românilor ardeleni*, Editura Arhidiecezană Sibiu, Sibiu, 1918, p. 7.

Toate mărturiile prezentate până acum tind să afirme existența creștinismului pe teritoriul României, inclusiv al Transilvaniei, până la retragerea aureliană, din 271 d. Hr. Sunt însă specialiști (Lupaș și Păcurariu) care afirmă acest lucru plecând de la Tertulian (150-222 d. Hr), care, în lucrarea sa *Adversus Iudaeos*, 7, pomenește printre alte neamuri creștine pe sarmați, pe daci și pe sciți. În sprijinul acestei afirmații este adus și Origen (185-254 d. Hr), care, într-o lucrare scrisă câteva decenii mai târziu, afirmă că cei mai mulți din barbarii din Nord și Răsărit n-au auzit de cuvântul lui Hristos, enumerându-i pe rând pe sciți, daci și sarmați.

Interpretând ambiguitatea acestui text, specialiștii arată că nu toți dacii ar fi auzit de Hristos[12]. Acestor specialiști li se opun alții (Pârvan și Iorga), care contestă aceste izvoare, pledând pentru existența creștinismului înainte de 271 d. Hr, arătând totodată și înțelesul contradictoriu al celor două pasaje[13].

Există deci două tendințe în ceea ce privește atestarea creștinismului pe teritoriul Daciei: prima dintre ele îmbrățișează ideea potrivit căreia creștinismul își are începuturile în epoca romană; a doua plasează zorii creștinismului după retragerea aureliană 271 d. Hr, mai exact la începutul secolului al VI-lea[14].

12 *Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Editată de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1982, p. 56.

13 *Ibidem*, p. 56.

14 *Ibidem*, p. 57.

Citățm, în acest sens, în sprijinul primei ipoteze:

1. A.D. Xenopol: „...Românii au primit această religiune încă din perioada romană a existenței lor."[15]

2. V. Pârvan: „Că în Dacia Traiană trebuie să fi fost creștini și înainte de 270, e o necesitate logică istorică."[16]

3. N. Iorga: „...Au trebuit numaidecât să se găsească și străini de credință în nou întemeiata provincie."[17]

4. C. C. Giurescu: „Este sigur că au existat creștini în Dacia și înainte de părăsirea ei."[18] Mai nou, sunt de aceeași părere M. Păcurariu și, cu unele rezerve, A. Bodor[19].

- în sprijinul celei de-a doua:

1. C. Daicoviciu: „Totuși este la fel de curios a nu găsi în această provincie a Daciei nici o urmă creștină sigură în timpul secolelor II - III d. Hr."[20]

2. M. Macrea: „Sursa cuprinzând existența câtorva urme creștine în epoca dominației romane efective din Dacia până la Aurelian lipsește cu desăvârșire."[21]

15 A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. II, ed. a III-a, Editura Cartea Românească, București, 1925, p. 98.

16 Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, Atelierele Grafice Socec & Co., București, 1911, p. 75.

17 Nicolae Iorga, *Istoria poporului românesc*, vol. I, București, 1922, p. 67.

18 C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. I, Editura Fundațiilor Regale, București, 1935, p. 193.

19 *Monumente istorice și de artă...*, ed. cit., p. 58.

20 C. Daicoviciu, *La Transilvanie dans l'Antiquité*, București, 1945, p. 156.

21 M. Macrea, „À propos de quelques découvertes chrétiennes en Dacie", în *Dacia* XI-XIII, 1945-1947, p. 300.

3. I.I. Russu: „... Începuturile creștinismului pe teritoriul carpatic al țării noastre nu pot fi puse (în baza documentelor arheologice) în sec. II-III d. Hr..."[22]

4. P.P. Panaitescu: „...Nu avem dovezi despre creștinismul popular în Dacia, dinainte de părăsirea provinciei de către armata romană."[23]

Trebuie însă menționat că nici aceștia din urmă nu exclud posibilitatea existenței unor creștini izolați în epoca romană pe pământul Daciei[24].

Disputa legată de apariția creștinismului pe teritoriul Daciei este departe de a se fi încheiat, nu trebuie însă pierdut din vedere faptul că apariția creștinismului daco-roman, ca fenomen spiritual, însoțește însăși etnogeneza românească în lungul drum pe care aceasta îl mai avea de făcut[25].

Odată cu intrarea în secolul al IV-lea, dovezile arheologice se înmulțesc. Numai pe teritoriul Transilvaniei, mai precis în Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, fiind menționate uneori 9 mărturii[26], iar alteori 5 sau 6 în perioada secolelor IV-XI[27]. Fără a insista asupra

22 I. I. Russu, „Materiale arheologice paleocreștine din Transilvania. Contribuție la istoria creștinismului daco-roman", în *Studii Teologice*, X, 5-6/1958, p. 312.

23 P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, Editura Științifică, București, 1969, p. 96.

24 *Monumente istorice și de artă*..., ed. cit., p. 58.

25 *Ibidem*, p. 60.

26 Pr Dragoș Gheorghe Braica, art. cit., pp. 190-191.

27 *Monumente istorice și de artă*..., ed. cit., pp. 61-74.

lor, ele se cuvin totuși menționate: opaițul de bronz descoperit la Dej, cu o cruce înscrisă într-un romb, obiect provenit din sudul Dunării (sec. IV); gema de la Potaissa, înfățișând scena „Bunului Păstor" (sec. III-IV); monumentul funerar de la Potaissa (sec. IV); sarcofagul de la Cluj-Napoca provenit dintr-un altar roman (sec.III-IV); inelul de argint de la Bologa (sec. IV); opaițul de lut de culoare cenușie descoperit la Turda (sec. IV-V); două inele de aur descoperite la Apahida, pe ambele fiind gravată o cruce greacă cu brațe egale (sec. V); opaițul de bronz descoperit la Gherla (sec. V-VI).

Ultimele mărturii (din această perioadă) ale vieții creștine sunt trei biserici descoperite la Dăbâca, în cadrul săpăturilor arheologice întreprinse aici, și trei cimitire în jurul respectivelor biserici. Două dintre ele și-au încheiat perioada de funcționare în secolul al XIII-lea d. Hr.[28] Aici, la Dăbâca, se presupune existența unei episcopii ortodoxe în sec. X-XI[29].

Mărturiile prezentate mai sus sunt mărturii interne. Pe lângă acestea mai există și mărturii externe, amintindu-l aici pe Teofil, episcop de loc din părțile Daciei sau Goției, participant la Sinodul I Ecumenic, Niceea 325 d. Hr.[30] În jurul anilor 348-355 este amintit Ulfila, episcop al goților, și care propovăduia cuvântul lui Dumnezeu în trei limbi: gotică, grecească și latinească[31]. Sfârșitul secolului al IV-lea

28 Pr. Dragoș Gheorghe Braica, art. cit., pp. 190-191.

29 *Monumente istorice și de artă...*, ed. cit., p. 74.

30 Dr. Ioan Lupaș, *op. cit.*, p. 6.

31 *Ibidem.*

îl aduce în arena istoriei pe Sfântul Niceta de Remesiana (Nichita Romanul) care, pe la anul 400 d. Hr., a propovăduit cu deosebită râvnă cuvântul lui Dumnezeu atât în stânga Dunării, cât și în dreapta acesteia. El este de altfel socotit apostol al neamului nostru[32].

Apariția creștinismului pe teritoriul patriei noastre a declanșat noi controverse în rândul istoricilor; aceștia însă au fost siliți să recunoască că în secolul al IV-lea populația daco-romană era în bună parte creștinată. Izvoarele, deși puține, susțin această ipoteză, iar dezvoltarea ulterioară a creștinismului confirmă autenticitatea acestor dovezi existente.

I.2. Apariția monahismului în Transilvania sec. IV-XI

Monahismul constituie cea mai bună cale de înțelegere a spiritualității ortodoxe, pentru că el a avut un rol primordial în formarea acestei spiritualități[33]. El (monahismul) trebuie înțeles ca revolta cea mai radicală împotriva răului, prin faptul că opune un „Nu" categoric oricărui compromis[34]. Monahismul mântuie lumea de cea mai îngrozitoare înfumurare și o învață că spiritul este o entitate profundă, divină, prin aspirația sa absolut evanghelică la „imposibil". Monahismul adevărat are ca

32 *Ibidem*, p. 7.

33 Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1996, p. 23.

34 *Ibidem*.

scop nu numai să se unească cu Sfânta Treime, ci să o exprime[35].

În dorința lor de desăvârșire, unii creștini trăiau în feciorie și în asceză. De teama persecuțiilor, aceștia se retrăgeau în pustiu, trăind izolați ca eremiți sau anahoreți. Unii dintre ei au ajuns celebri, ca Pavel Tebeul (234-347). Așa s-a născut monahismul, care la începutul secolului IV era deja o instituție foarte bine constituită. Organizatorul monahismului a fost mai ales Sfântul Antonie cel Mare (251-356), apoi Sfântul Pahomie (276-349). S-au organizat astfel mânăstiri de bărbați, dar și de femei, prima de acest fel fiind condusă de Maria, sora Sfântului Pahomie, monahismul dând creștinismului multe personalități de seamă[36].

Așa cum am arătat în capitolul precedent, la daci exista o castă specială care-și dedica viața ascezei și meditației. Felul de viață propus de anahoreții din pustiul Egiptului n-a fost o noutate, atâta doar că elementul păgân a fost încreștinat, descoperind divinitatea spiritului uman.

Prima mențiune a unor așezări monahale în Transilvania o avem în „Despre schisma audienilor" a lui Epiphanios; se cunosc numele a doi episcopi audieni Uranus și Silvanus. Epiphanios spune că ei „... au întemeiat în aceeași țară a goților și mânăstiri în sânul cărora a înflorit regula călugărească, deprinderea de a trăi în feciorie și o asceză deosebit de severă. Fără îndoială că felul de viață al comunități-

35 *Ibidem*, p. 25.

36 *Istoria Bisericească Universală*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1987, p. 255.

lor audiene este cu totul vrednic de admirație. Și orice faptă care se petrece în mânăstirile audienilor este frumoasă."[37]

Mențiunea respectivă este în strânsă legătură cu cea de la 399 d. Hr. când Ioan Gură de Aur îi cere lui Leontie al Ancyrei să-i trimită oameni zeloși în munca apostolică pentru a-i pune mai mari peste huni, care erau însetați de mântuire[38]. Ioan Gură de Aur s-a străduit, de asemenea, să-i aducă la ortodoxie pe goții arieni din Constantinopol, rostind personal cuvântări, care au fost traduse în gotă. În vremea exilului, patriarhul și-a exprimat dorința de a-l hirotoni pe Moduarius (Moduhari), trimis de principele goților cu o scrisoare către patriarh, în care îi cerea un alt episcop pentru goții de sub conducerea sa. Nu se știe însă dacă Moduhari a fost hirotonit ca episcop al goților, dar în schimb inelul episcopal descoperit la Apahida, cu numele Omharus ar putea probabil să confirme existența unui episcop got cu acest nume, ce ar fi putut păstori peste ostrogoții aflați în Transilvania, ca aliați ai hunilor. Faptul că inelul lui Omharus este lucrat din aur transilvan ar pleda pentru făurirea lui într-un atelier local și, în acest caz, nu ar putea fi exclusă nici posibilitatea ca Omharus să fi fost unul dintre episcopii nenominalizați, hirotoniți de Uranus sau Silvanus, în Goția[39].

A doua mențiune a vieții monahale în Transilvania, în perioada sec. IV-XI, o avem în consemnarea încreștinării

37 *Istoria României - Transilvania*, ed. cit., p. 214, conform Epiphanios.

38 *Ibidem.*

39 *Ibidem.*

ungurilor. Istoricii greci Cendrenos-Skylitzes și Zonaras semnalează că împăratul Constantin Porfirogenetul, pe la anul 950, i-a oferit prințului Gylas demnitatea de patricius, iar la întoarcerea în țara lui, Gylas l-ar fi luat cu el pe Hierotheus, după ce acesta fusese uns în prealabil episcop de către patriarhul Teofilact. Era firesc ca episcopul Hierotheus să fi fost însoțit de preoți, diaconi și călugări știutori de carte, necesari unei bune organizări a vieții episcopale[40].

Sigur, pentru aceeași perioadă istorică, în Dobrogea de exemplu, dovezile istorice sunt mai numeroase, locul dând teologi de renume precum Ioan Casian și Dionisie Exigu. Tot în părțile Dobrogei vin călugării „sciți", pe care istoria îi amintește în legătură cu formula propusă de ei pentru a-i împăca pe ortodocși cu monofiziții: „Unul din Sf. Treime a suferit în trup."[41]

Deși sărace în conținut, cele două mărturii menționate au o importanță deosebită în atestarea vieții monahale pe teritoriul Transilvaniei.

Odată cu intrarea în sec. XI, dovezile se înmulțesc și încep să apară mânăstiri cunoscute până astăzi.

I.3. Dezvoltarea monahismului în Transilvania sec. XII-XVI

În secolul al XII-lea avem primele dovezi referitoare la activitatea mânăstirilor din Transilvania. Cetatea Mocrea

40 *Ibidem*, p. 302.

41 Mitropolitul Serafim, *op. cit.*, pp. 35-37.

aparținea de o mânăstire împreună cu viile, terenurile arabile, dumbrăvile și pertinențele lor. Probabil este vorba de Mânăstirea „Sfântul Duh", situată între Mocrea și Ineu, atestată documentar la 1129 și 1202.

Tot în această perioadă, sec. XII, mai sunt amintite următoarele mânăstiri: Hudusmonustura la 1177, astăzi mânăstirea Bodrog; Geled, la 1135 și 1177, situată între Arad și Zimand, probabil la punctul numit Feldioara; Monasterium de Bissere, menționată la 1183, astăzi Frumușeni, unde s-au efectuat recent cercetări arheologice; Eperyes, la 1177; Bulci, la 1225 și 1233 (abbas de Buls); Isău, la 1133 – azi mânăstirea Bezdin de lângă Munar; Rahonta lângă Periam, la 1232-1233; Pordeanu – 1247; Kenez, lângă Nădlac, la 1192; Kemeche, la 1256, ruinele ei aflându-se între Cenad și Saravale; Itebe, probabil lângă satul Uivar, la 1221-1233.

Majoritatea mânăstirilor pomenite mai sus au aparținut ortodocșilor și abia după cucerirea Constantinopolului, la 1204, de către cruciați, unele din ele au fost trecute sub stăpânirea călugărilor bazilieni, de lângă Thessalonic, după cum rezultă din documentele papale din 25 octombrie 1216 și 29 ianuarie 1218, altele fiind cedate de papalitate diferitelor ordine catolice (benedictini, dominicani, cistercieni etc.)[42].

În secolul al XIII-lea, prima mențiune a unei mânăstiri se face în bula papei Honoriu din 21 iunie 1222, unde se semnalează rivalitățile mai vechi dintre abații mânăstirii

42 *Istoria României – Transilvania*, ed. cit., p. 306.

Clujului și episcopii Transilvaniei. Abații acestei mânăstiri aveau privilegiul de a purta inel și mitră episcopală, deci erau egali în grad cu episcopul catolic din Transilvania, iar mânăstirea Clujului avea în domeniu peste 40 de sate răspândite în cinci comitate transilvănene, domeniu mult mai vast decât al episcopiei catolice de la Alba Iulia. Rivalitatea dintre mânăstire și scaunul episcopal ia proporții abia în timpul episcopului Andrei (1190-1204) care, după cum rezultă din bula papală a dărâmat mânăstirea, l-a întemnițat pe abate, iar pe unii călugări i-a torturat. Conflictele au continuat și pe timpul episcopilor Vilhelm (1204-1221) și Reynoldus (1222-1240), încheindu-se abia în anul 1232, când mânăstirea trece sub jurisdicția Scaunului episcopal de la Alba Iulia. O astfel de rivalitate între doi prelați nu poate fi explicată decât în condițiile în care mânăstirea ar fi fost ortodoxă, sub această explicație căpătând contur și vastul domeniu al mânăstirii, mult mai mare decât al episcopului catolic[43].

O altă mânăstire menționată în secolul al XIII-lea, este mânăstirea Almașu.

Într-o scrisoare a papei Grigorie al IX-lea (1227-1241) se pomenește despre un atac al comitelui Ladislau asupra Almașului, mânăstire locuită de benedictini. Sigur mânăstirea a fost preluată de la ortodocși de către benedictini cu puțin înainte de 1239, anul atacului lui Ladislau. Tot așa au fost preluate de benedictini și alte mânăstiri ortodoxe, ca de pildă cea de la Cubis (amintită de același

43 *Ibidem*, p. 309.

document), aflată între Căbești și Remetea Beiușului. La 1278 clădirile centrale ale acestei mânăstiri au fost dărâmate și transportate la Diosig, unde Petru, fiul lui Drug, și-a construit un donjon din pietrele acestei mânăstiri. Dacă aceste mânăstiri n-ar fi fost inițial ortodoxe, nimeni nu și-ar fi permis dărâmarea lor și acapararea pământurilor care țineau de ele[44].

Pe valea Mureșului se află mânăstirea ortodoxă, azi sârbească, Bezdin, ridicată în secolul al XIV-lea pe locul uneia mai vechi, distrusă în timpul unei mari invazii a tătarilor din 1241-1242[45].

Secolul al XIV-lea aducea cu sine apariția unor noi centre monahale existente cu mult mai înainte de prima lor consemnare istorică.

În 1373, este amintită mânăstirea Biserica Albă, satul fiind în posesiunea fiilor lui Sas-Vodă. Călugării au înființat parohia la 1492[46].

O mânăstire de o importanță deosebită este cea de la Râmeț, județul Alba, în care s-a descoperit o inscripție care-i atestă existența la 1377: „Am scris eu preapăcătosul rob al lui Dumnezeu, Mihul, adică zugravul de la Crișul Alb, cu încuviințarea arhiepiscopului Ghelasie în zilele regelui Ludovic în anul 6885 (1377), luna

44 *Ibidem*, p. 308.

45 Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1992, p. 334.

46 Ștefan Meteș, *Mânăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936, p. 158.

iulie 2."[47] Cu ocazia săpăturilor de ridicare a bisericii s-au descoperit sub biserică opt morminte: patru în interiorul bisericii și patru în afară. Transportate la Institutul de antropologie de la Iași, s-a stabilit că vechimea lor este din sec. XI, XII, XIII, XIV, XV-XVI, iar ca vârstă nu depășeau 50 de ani. Tot în legătură cu această mânăstire se cuvine a aminti că o însemnare dintr-un vechi registru al mânăstirii pomenește de doi călugări, Romulus și Ghenadie, care ar fi plecat de la Râmeți în 1215 și ar fi pus temelia mânăstirii Sfântului Mihail din Perii Maramureșului[48]. Despre mânăstirea din Peri, prima consemnare o avem de la 1391, dată la care frații Balc și Drag au închinat-o Patriarhiei din Constantinopol[49].

În chip deosebit trebuie menționată mânăstirea Prislop, situată la aproximativ 15 km de Hațeg, construită după unii istorici la sfârșitul sec. al XIV-lea, de ucenici ai Sfântului Nicodim de la Tismana[50], după alți autori de către Sfântul Nicodim însuși, pe la 1400, cu banii lui Mircea cel Bătrân[51].

Tot la sfârșitul sec. al XIV-lea este pomenită, chiar dacă indirect, mânăstirea de la Scorei: „Mircea cel Bătrân, Domnul

47 Monica Breazu, „Studiu epigrafic", în Vasile Drăguț (dir.), *Repertoriul picturilor murale medievale din România (sec. XIV-1450). Partea 1*, Editura Academiei Republicii Socialiste România. Pagini de veche artă românească, vol. 5, 1, București, 1985, pp. 49-50.

48 *Ibidem*, p. 14.

49 Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 334, și *Istoria României – Transilvania*, ed. cit., pp. 501-502.

50 Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 320.

51 Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 103.

Țării Românești și al ducatului Făgăraș, dăruiește în 27 Decemvrie 1391, satul Scorei boierilor săi: egumenului Stanciu și fratelui său Călin". Deci, la această dată mânăstirea exista[52].

Mânăstirile românești pomenite în secolul al XV-lea încep cu cea de la Mănăștur-Copalnic, ridicată între anii 1405-1424 și continuă cu cea din Cuhea (azi Bogdan-Vodă), amintită într-un act datat 27 iulie 1411[53].

La 1421 este amintită mânăstirea Lupșa[54], pe valea Arieșului, iar la 1475 este amintită de actele istoriei mânăstirea Ciceu-Poieni. Mânăstirea era la acea dată consemnată drept școală bisericească[55]. Întemeierea mânăstirii Strâmba (în Fizeș) ar fi posibilă între 1470-1480[56], iar a mânăstirii din Feleac la 1488[57].

În secolul al XVI-lea se ridică mânăstiri la Telciu, jud. Bistrița-Năsăud, între 1523-1533, și la Lancrăm, ridicată înainte de 1562[58]. Tot în sec. al XVI-lea apare prima datare a mânăstirii Nicula, 1552, mânăstire care a jucat un rol important în viața spirituală a românilor din Transilvania în special în ținutul Someșului[59].

52 *Ibidem*, p. 96.

53 *Ibidem*, p. 143 și 160.

54 *Ibidem*, p. 152.

55 Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944, p. 141.

56 Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 146.

57 Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 331.

58 Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 137.

59 *Ibidem*, p. 144.

Monahii au fost izvoditorii și păstrătorii comorilor literare și artistice ale vijeliosului nostru trecut. Ei au cunoscut și practicat cei dintâi meșteșugul tiparului și de sub teascurile lor au ieșit cărți de folos românilor, slavilor, grecilor, arabilor, sirienilor etc. Minunatele opere de artă, săpături în lemn, metal sau piatră, lucrări în filigran, icoane, cruci, sfinte vase, toate au fost aduse la viață sub mâinile îndemânatice ale călugărilor. Tot ei au bunul nume de gospodari de frunte și filantropi de o adâncă generozitate. În ei au fost săpate bucuria și tristețea, fericirea de-a te ști lângă Domnul și nefericirea de-a te ști alungat din paradisul Său. Au creat sub darul anonimatului minuni care ne uimesc și astăzi prin simplitatea, bucuria și credința în care au fost trezite spre înveșnicire.

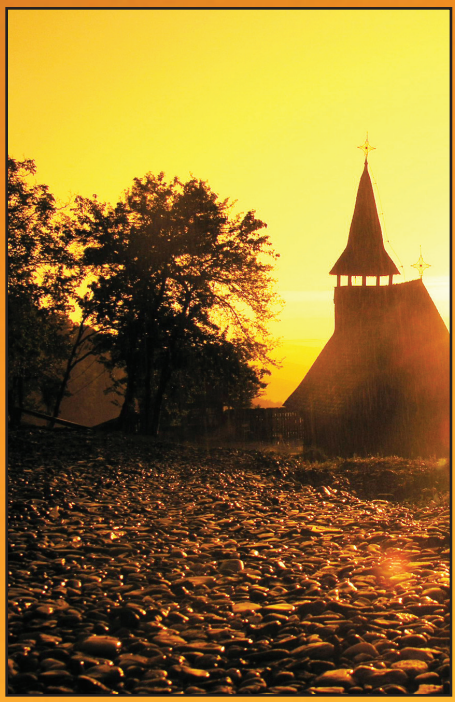

Capitolul 2

SATUL NICULA – AŞEZARE ŞI TRECUT

La Nicula, dealul ascunde minunea și pădurea miracolele. La Nicula, minunea strălucește a nemurire, iar miracolele rămân înscrise de-a pururi în pământul locului. La Nicula, zâmbetele izvorăsc din lumina care înconjoară icoana, iar tristețile se transformă în bucurii la „umbra" ei[1].

Când intră în comună, călătorul e cuprins de sentimentele cele mai înălțătoare, de fiorii unei adieri sfinte, ce se desprinde din împrejurimile împodobite cu răstigniri pe la răspântii, din locul cu cea mai bogată tradiție românească, în pictura icoanelor pe sticlă[2]. Acest loc este așezat la 5 km. distanță de Gherla și aproximativ 52 de km de Cluj[3], un sat alungit între dealuri acoperite cu podgorii, doar în jurul mânăstirii aflându-se un crâmpei de pădure. Locul

1 Ieromonahul Dumitru, „Mânăstirea Nicula", în *Epifania*, anul III, nr. 2, martie-aprilie, 1998, p. 2.

2 George Mânzat, *Originea și istoria icoanei P.V. Maria dela Nicula*, Cluj, 1923.

3 Arhim. Cleopa Nanu, *Mânăstirea Nicula*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj, 1985, p. 9.

este strâns ca într-un brâu de dealuri: spre sud-vest, dealul Mânăstirii, dealul Cărbunari, Podurile și Poiana-Bleghii; spre răsărit, domină dealurile Gherghelul și Zăpodia. Așezarea se află, așadar, ca într-un fel de căldare de o mare bogăție vegetală, străbătută atunci când plouă de un pârâu. Dintre satele mai apropiate sunt Fizeșu Gherlii, la nord-est, vechea așezare a Sicului, unde în timpul romanilor au avut loc exploatări de sare, sau satul Hășdate, spre apus[4].

Datinile, tradițiile, obiceiurile și folclorul literar din partea locului și-au păstrat autenticitatea și frumusețea inalterabilă. Obiceiurile de la Crăciun, Paști, Sfântul Gheorghe, Sânziene, Sfântul Ilie, Sfânta Maria și celelalte sărbători, cele legate de momente de seamă din viața oamenilor, sunt expresia unei vieți sufletești cu luminișuri mereu vii[5]. Alături de aceste obiceiuri stau diferitele ocupații ale sătenilor din Nicula, care i-au făcut cunoscuți în toată țara: arta cusăturilor, a xilogravurii, „una din manifestările cele mai neașteptate ale îndemânării artistice a poporului român, foarte prețioasă pentru cei ce-i urmăresc cu dragoste dezvoltarea”[6], „opera exclusivă a locuitorilor români din Nicula”[7]. Dar numele satului Nicula a străbătut chiar și peste hotarele țării datorită icoanei făcătoare de minuni

4 Ion Apostol Popescu, *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, Editura Tineretului, București, 1969, p. 15.

5 Arhim. Cleopa Nanu, *op. cit.*, p. 10.

6 G. Oprescu, „Gravurile pe lemn ale țăranilor de la Nicula, aflate în colecția Muzeului Etnografic din Cluj”, *Transilvania*, an IV, 1922, p. 122.

7 *Ibidem*, p. 138.

a Preacuratei Fecioare Maria, așezată în centrul iconostasului bisericii noi din incinta mânăstirii[8].

În fond, Nicula este o minune, Nicula este o icoană.

Localitatea aduce pe umerii ei aproape un mileniu de existență, trecutul ei pierzându-se în ceața secolelor apuse. Unii cred că numele de Nicula s-ar trage de la un anumit pustnic al cărui nume era Nicolae[9], cunoscutul monograf Kádár József arătând că acest loc a fost pomenit pentru prima oară ca o pădure, în 1326, denumirea luându-și-o de la primul care a avut aici o proprietate, sau de la Sfântul Nicolae care patrona biserica[10]. *Istoria icoanei lăcrămânde din Cluj*, scrisă de frații Ordinului Iezuit, conține informația conform căreia satul și-ar fi luat numele de la episcopul Nicolae, care a și dat numele bisericii[11]. Este interesantă de urmărit evoluția denumirii localității: 1326, Mykolatelukefen; 1369, Mykola, denumire aflată într-un act din arhivele contelui Wass de Czaga referitor la un proces dintre Ioan, cneaz român de Mykola și Michel de Nicolas Wass[12]; 1456, Mükola; 1457, Micola[13]; 1525, Mikola;

8 Ion Apostol Popescu, *op. cit.*, p. 15.

9 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, Editura Mânăstirii de la Nicula, Gherla, 1930, p. 69.

10 Kádár József, *Szolnok - Dobokovarmegye monographiája*, vol. V, Dej, 1901, p. 177.

11 A *Kolosvári könyezö Szüznek historiaja*, Kolosvárt, 1819, p. 13.

12 *Documenta Historiam Valachorum in Hungaria*, Budapesta, 1941, p. 221. Originalul se află în Arhivele Statului Cluj-Napoca.

13 Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, Editura Academiei, 1966, p. 426.

1635, Nicola[14]; 1733, Nikola; 1760-1762, Nicula[15]; 1830, Nykulaj[16]; 1850, Nyikola; 1854, Nicula[17]. Primul moșier al Niculei, atestat documentar în 1369, este Szentegyedi Wass István[18], în timpul căruia întregul sat era locuit de români[19]. În acest an, Nicula se numără printre satele cneziale din voievodatul Măhal sau Sânmartin, alături de Sâmboleni, Beclean, Iclod, Coasta, Tăușeni[20].

Prin 1456 Nicula a aparținut domeniului Ungurașului, care avea strânse legături cu Moldova, în timpul lui Ladislau V, satul fiind donat familiilor Bánffy și Várdai, după dispariția familiei Laczkfi, donație care a dus la izbucnirea unui proces. În acest timp, în 1458, regele Matei Corvin o donează lui János Geréb, viceguvernatorul Ardealului, sub care va rămâne până în jurul anului 1463, când apare din nou în acte sub stăpânirea familiilor Bánffy și Várdai. Dar, în anul 1467, aceștia s-au răsculat împotriva regelui. Ca urmare, Nicula, precum și alte domenii, au fost puse sub conducerea Episcopiei Oradea.

Moșia Nicula este reamintită în 1492 ca aparținând Cetății Ungurașului, din 1553 până la 1600, ea intrând sub stă-

14 Kádár József, *op. cit.*, p. 177.

15 Coriolan Suciu, *op. cit.*, p. 426.

16 Kádár József, *op. cit.*, p. 177.

17 Coriolan Suciu, *op. cit.*, p. 426.

18 Numele nobililor, țăranilor și al localităților au fost maghiarizate.

19 Kádár József, *op. cit.*, p. 177.

20 Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. III, Editura Dacia, Cluj, 1986, p. 541.

pânirea Gherlei: devine domeniu regal în 1578, avându-l cneaz pe Ambrus Lázár. Aici, în 1590, cetatea Gherla avea doi pușcași: pe Dániel Mikolai și János Oláh, satul având în frunte pe cneazul János Galambos și un jurat Jankó Lukács[21].

În anul 1600 Mihai Viteazul i-a luat lui Ferencz Wass de Czaga moșia de la Bălan, ceea ce a făcut ca Dieta ardeleană să-i promită celui din urmă intervenția la împărat pentru a obține în compensație Nicula, actul fiind emis în Alba Iulia, la 22 noiembrie[22]. În această perioadă, satul a cunoscut numeroase prădăciuni și neajunsuri: locuitorii au fost omorâți[23], satul incendiat, inclusiv biserica atestată din 1552[24]. Biserica[25] va fi refăcută (pomenită în 1750), lucru foarte important, mai ales dacă avem în vedere situația românilor din orașul Gherla care nici în anul 1770 nu aveau o biserică a lor, fiind nevoiți să frecventeze biserica de aici din Nicula, sau pe cea din Băița sau Mintiu Gherlii[26]. În urma recensământului din 1603, Ferencz Wass este amintit ca fiind posesor al unui lac secat precum și a unor grâne. Dar satul nu va rămâne sub stăpânirea acestuia deoarece-i

21 Kádár József, *op. cit.*, p. 177.

22 Hodor Károly, *Doboka vármegye*, Cluj, 1837, p. 699.

23 Kádár József, *op. cit.*, p. 180.

24 *Monumente istorice și de artă...*, ed. cit., p. 195.

25 În satul Nicula există dovezi despre existența a cel puțin șase biserici parohiale de-a lungul timpului: 1326, 1552, 1750, 1769, 1869, 1973.

26 Ioan Podea, *Mânăstirea Nicula*, Editura Mânăstirii Nicula, Nicula 1995, p. 7.

va fi luat cu forța de către Kendy István pentru ca, în 1615, Gábor Bethlen să-l doneze lui Káli Pál[27].

Este important de consemnat faptul că Nicula a devenit domeniu fiscal subordonat Gherlei în anul 1650[28], pentru ca abia în 1820 să ajungă cu totul în stăpânirea acesteia. Din această perioadă există numeroase acte prin care sunt amintite cu numele familii de nobili de aici din Nicula – 1635, familia Puturácz, înnobilată de Sigismund Báthory; în 1659, familia Pintea (Pintye); în 1712, Dávid János[29]–, precum și posesiunile unor familii, ale fiscului regal, sau ale orașului Gherla. Până la a stăpâni întreaga Niculă în 1820, orașul Gherla deținea în 25 aprilie 1701 un număr de 10 gospodării[30], în 1786, avea 18 iobagi și un jeler, în 1809, poseda 13 domenii. Restul domeniilor erau fie în proprietatea fiscului regal (abia una în 1809), fie în proprietatea nobililor niculeni, aflați în număr foarte mare: în urma unui recensământ din 1866, din 160 de fumuri, 142 erau proprietari cu rang de nobil[31]. Acești nobili aveau obligația de a participa la războaiele purtate de principii ardeleni, ca dărăbanți. Ei sunt amintiți și într-un act datat 26 aprilie 1662, când principele Ardealului, Mihail Appáffy le-a făcut mai multe donații[32].

27 Kádár József, *op. cit.*, p. 178.

28 *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae*, Editura Academiei, Budapesta, 1886, p. 105.

29 Kádár József, *op. cit.*, p. 178.

30 Hodor Károly, *op. cit.*, p. 699.

31 Kádár József, *op. cit.*, p. 178.

32 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 4.

Datorită relațiilor strânse cu Gherla, Nicula a avut posibilități sporite de a comunica cu Țara Românească și Moldova, deoarece aici, în Gherla, a sosit, în 1700, o importantă colonie de armeni care a adus elemente de influență moldovenească, contribuind în chip substanțial la apropierea spirituală și economică a celor două ținuturi[33]. Armenii veniți în Gherla, apreciind bogata zestre spirituală a maselor țărănești de aici, au început să strângă folclor și cântece religioase populare românești, întocmind pe la 1719 un codex al acestora[34]. Producțiile folclorice confirmă existența și a altor legături, a căror influență se va resimți și în arta niculenilor.

Niculenii au rămas pe pământurile lor, păstrându-și obiceiurile și tradițiile, chiar și după 1602, când satul a ars în întregime, recensămintele demonstrându-ne acest lucru din plin.

În 1630 erau 42 de iobagi, 7 locuitori liberi (nobili) și 22 de case; în 1721 erau 4 nobili, 6 iobagi, un zilier, 5 cu domiciliul instabil, 2 văduve, ocupând împreună 12 proprietăți, alte 12 fiind distruse[35]. După recensământul din 1750, numărul sufletelor se ridica la 163, aveau biserică proprie, preot și cantor[36], locuind pe 21 proprietăți, 12 proprietăți cu case fiind distruse. În 1830 satul avea 636 locuitori, 628, în 1837,

33 Ion Apostol Popescu, *op. cit.*, p. 16.

34 *Ibidem*, p. 17.

35 Kádár József, *op. cit.*, p. 182.

36 Dr. A. Bunea, *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de Petru Aron*, Sibiu, 1901.

din care 534 erau nobili, în 1857 avea 657 locuitori – cum numărul populației era în creștere, comunitatea bisericească a satului Nicula hotărăște la 25 martie 1862, ca în locul bisericii vechi de lemn să ridice o biserică de piatră[37]–, 666, în 1891[38], 848, în 1930, din care 797 erau români, 10 unguri și 41 de țigani[39].

Astăzi satul are un număr de 250 de case; numărul credincioșilor ortodocși este de 351, fiind povățuiți sufletește de părintele paroh Ioan Nicolae Tabără Cioloca[40], greco-catolici sunt 71 reformați, 4, iar neo-protestanți, 17[41]. Primul preot consemnat în actele istorice a fost „popa Mihaiu", martor al lăcrămării icoanei Maicii Domnului la 1699, ulterior alți și alți preoți au îndreptat pașii credincioșilor spre mântuire: pr. Constantinus Theodorutz, pr. Ioan Cheresteș, pr. Iosif Leményi, pr. Constantin Mărginean, pr. Andreiu Anton, pr. Petru Rus, pr. Ioan Rusu, pr. Papiu Cornel, pr. Cândea Valer – în timpul căruia s-a sfințit noua biserică în 1973, de către PS Iustinian Chira Maramureșanul – pr. Simon Gheorghe, pr. Ioan Văcar, pr. Marcel Gheberta etc.[42]

37 Simion Retegan, *Satul românesc din Transilvania, ctitor de școală*, Ed. Echinox, Cluj, 1994, p. 112

38 Kádár József, *op. cit.*, p. 183.

39 *Recensământul general al populației României* 1930, vol. II, București, 1938, pp. 418-419.

40 Cf. *Calendarul Renașterea* 2019. Volum îngrijit de Pr. Iustin Tira – vicar eparhial. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2019, p. 460.

41 Cf. *Calendarul Renașterea* 2018. Volum îngrijit de Pr. Iustin Tira – vicar eparhial. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2018, pp. 250-251.

42 *Registrele parohiei ortodoxe din Nicula.*

Cu minunea de la 1699 oamenii au descoperit că pot fi pictori de icoane, icoane care să oglindească simplu și naiv spiritualitatea complexă a sufletelor lor. Astăzi arta s-a stins, icoanele pe sticlă care au făcut din satul Nicula un centru vizitat mai pot fi găsite doar la muzeu. Este demnă de amintit consemnarea făcută de poetul Rafael Alberti și de romanciera María Teresa León, veniți de departe să cunoască satul celebrilor pictori de icoane pe sticlă: „Există un moment, nu știu de ce, drag și aproape, când întâlnirea cu un anumit loc nu o simți ca o ciocnire, ci ca o integrare, când a te așeza la masă e ca și cum ai repeta obiceiuri uitate, ca pe o reîntâlnire. Pare că acest loc te așteaptă de mult să sosești și ești primit astfel, după cum ai prevăzut. Așa ni s-a întâmplat nouă, pe negândite, într-un sătuleț transilvan, Nicula, care de atunci a rămas cu noi purtat în inimă. Acesta este motivul scrierii noastre, dar mai întâi trebuie să spunem că ne-a îndemnat să vizităm satul dorința de a cunoaște locul cu cea mai bogată tradiție românească în pictura icoanelor pe sticlă. Nicula este un sat renumit din vechime pentru această artă."[43]

Cu toate acestea lumea continuă să vină la Nicula, să vadă minunea – niculenii înșiși au păstrat-o în centrul vieții lor, de-a lungul veacurilor. Căci mânăstirea Nicula e minune și e icoană.

43 Arhim. Cleopa Nanu, *op. cit.*, p. 9.

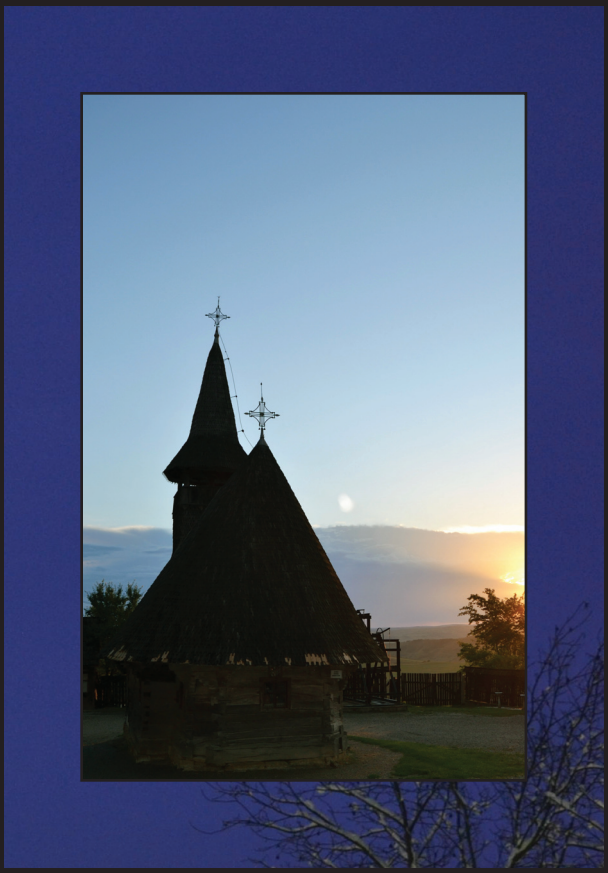

Capitolul 3

MÂNĂSTIREA NICULA

Rugăciunea coboară în sufletul omului odată cu lumina crepusculară a amurgului și-i pătrunde în minte cu primele raze ale zorilor. Rugăciunea adoarme și trezește sufletul, ea îl hrănește și-i oglindește viața. Rugăciunea se ridică către Dumnezeu și-i întâlnește gândul trimis ca un răspuns, la jumătatea drumului.

La Nicula rugăciunea s-a ridicat din pădurea care-o înconjoară, încă de la 1326[1], în imnul Acatist al Sfântului Nicolae, patronul pustnicului cu același nume aflat aici. Istoria înghite în negurile ei episodul pustnicului Nicolae, posibil ctitor al Sfintei Mânăstiri, și-și deschide porțile pentru a reaminti că aceasta a existat în 1552. Anul 1552 este mărturia unuia dintre cei mai iluștri monografi ai sfârșitului se secol XIX și început de secol XX – Kádár József – care în lucrarea sa monografică notează: „Este renumită mânăstirea și biserica de lemn aflată pe coasta de nord-est a satului... care datează din 1552..." („Nevezetes a közuséöl északkeletre emelkedö hegyoldon egzkoro monostoras fatemploma... állitólag, 1552...")[2]. Deși trece

1 Kádár József, *op. cit.*, p. 177.

2 *Ibidem*, p. 180.

un secol fără a avea alte informații documentare, mânăstirea își împlinea rostul crescându-și fiii în tăcere. Aflăm despre ea din nou, răzleț, în 1657[3]. Mânăstirea exista deci. Rugăciunea pustnicului Nicolae n-a fost zadarnică; peste ani și ani, alți oameni au ridicat către ceruri rugăciunea începută de el. Și parcă dintr-o dată istoria pare a fi mai bună cu Nicula! Încep a năvăli mărturii concrete odată cu anul 1659 când în cadrul sihăstriei ortodoxe funcționa deja o școală împărătească „...pentru grija sufletelor și învățătura pruncilor". („Monastirea aceasta după mărturisirea istoriei a sustatu pe la anulu 1659.")[4]. Consemnată din nou în 1695[5], locul va cunoaște miracolul în 1699[6] și ieșirea odată pentru totdeauna din negura veacurilor. Așa cum spuneam, între cer și pământ se întâlnesc rugăciunile omului cu „intențiile" lui Dumnezeu; din îmbrățișarea lor, în februarie 1699, ochii pictați ai Maicii Domnului, devenind vii, și-au izvorât lacrima dătătoare de viață. În lacrimile ei și-au găsit ecou bucuria și tristețea, speranța și deznădejdea, iubirea și visele celor care-au adăstat între

3 G. Mânzat, „Vechile mânăstiri din ținutul Someșului", în *Cultura Creștină*, nr. 10, Blaj, 1936, p. 590.

4 Augustin Bunea, *Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1902, p. 349; Zenovie Pâclișanu, *Istoria Bisericii Române Unite. Partea I 1697-1751*, în *Perspective* 17 (1994-1195), pp. 317-318; Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania*, Blaj, 1944, p. 41.

5 *Schematismus cleri diocesis szamosujvareiensis*, Ed. Szamosujvariensis, 1900, p. 25.

6 *Historia Thaumaturgae Virginis Claudiopolitanae*, Cluj, 1736, p. 124.

două drumuri în pădurea pustnicului Nicolae și-au ridicat împreună cu el sau cu urmașii lui o rugăciune. Nicula a devenit un miracol, dovedit de acum an de an, pas cu pas, pe drumul lung al istoriei. Tot ce-a urmat a fost drumul firesc al temerii, al dorinței, al speranței. Procese, luări sub formă de împrumut a icoanei (1699)[7], au fost acte firești, am spune, într-o lume în care sfințenia, ca să nu mai spunem minunea, păreau aproape inexistente. Dacă până atunci rugăciunea Acatist închinată Sfântului Nicolae a fost dominantă liturgică, de atunci tonul s-a schimbat, iar la sfârșitul fiecărui icos s-a cântat „Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!" Cu toate că a scăpat de distrugerea generalului Bukow (cel care din ordinul împărătesei Maria Tereza era însărcinat să-i „convingă" pe românii ortodocși să accepte „uniația") Mânăstirea Nicula intră sub jurisdicție greco-catolică (elucidându-se taina lacrimilor Maicii Domnului ce au prevestit nu altceva decât marea dezunire a credinței și a poporului român din Transilvania), fapt confirmat în 1767, când Papa Clement al XIII-lea dă indulgență plenară celor care vizitează Mânăstirea Nicula în sărbătorile Nașterii, Bunei-Vestiri și Adormirii Maicii Domnului[8].

Visele devin realitate în credință și dragoste, credința se întărește în rugăciune, iar rugăciunea e imaginea de ansamblu a celorlalte: imaginea visului, a credinței, a dragostei. În rugăciunile lui, pustnicul Nicolae le-a purtat în

7 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 83.

8 Idem, *Roma și Mânăstirile românești unite*, Gherla, 1929, p. 3.

suflet ca pe o comoară neprețuită, știind că, transmise mai departe, generații întregi vor aduce minunea să le întărească.

III.1. Biserica de lemn

Biserica este cea care de-a lungul timpului a reprezentat locul de înălțare a rugăciunilor, cea în care pelerinii și-au vărsat lacrimile înaintea icoanelor, înconjurând-o și sărutând-o, luând pământ din jurul ei pentru vindecarea bolilor, astfel încât de multe ori a fost nevoie ca acest pământ să fie completat[9].

Spațiul strâmt dintre pereții ei de lemn a cunoscut însă și perioade aspre, în care lumânările au încetat a-și trimite tremurânde lumina lor în sufletul oamenilor, iar tămâia se înălța către cer doar din mâinile unui singur viețuitor. Așa s-a întâmplat în 1772[10], în 1774[11], singurii călugări cunoscuți cu numele fiind Petre Timporan, în 1737, Niculae Pop, în 1765[12], sau cei care alături de misiunea de călugări o aveau și pe aceea de dascăli: Vasile Pașca, Dan Ilie, Gheorghe Moldovan[13].

Sfântul lăcaș, având ca hram „Sfânta Treime", a fost renovat de către groful Kornis prin meșterul Gligorie, după

9 Idem, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 86.

10 G. Mânzat, *op. cit.*, p. 591.

11 Dr. Zenovie Pâclișanu, „Vechile mânăstiri românești din Ardeal", în *Cultura creștină*, Blaj, 1919, nr. 7-8, p. 162.

12 G. Mânzat, *op. cit.*, p. 591.

13 Nicolae Albu, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, pp. 181-182.

cum o dovedesc încresturile de pe grinzile micului cor de sub clopotniță, în 1714[14].

Însă timpul nu a cruțat acest lăcaș, în 1973 dispărând în urma unui incendiu unul din cele mai importante monumente ale arhitecturii și artei populare de pe aceste meleaguri. S-au păstrat descrieri cu ajutorul cărora putem și noi să vedem azi, cu ochii minții, locul în care a fost așezată minunea, locul care a reprezentat secole de-a rândul centrul vieții oamenilor din împrejurimi.

Planul bisericii era de tip vechi – tip corabie – cu altarul decroșat cu 5 fețe și pronaosul tot poligonal, cu deosebirea că peretele despărțitor la pronaos nu era la încheietura unde se formează poligonul, ci perpendicular pe lățimea bisericii. În locul peretelui vechi erau numai doi stâlpi care susțineau corul, care nu putea primi mai mult de trei persoane. Temelia era din piatră, pe care s-au pus tălpile de stejar, lungi de 7,20 m și groase de 16 cm, late de 35-40 cm, înălțimea fiind de 1,90 m. Așa cum se prezenta înainte de a fi distrusă de incendiu, biserica a suferit modificări mai mari în 1860, când episcopia a renovat-o: a suprimat peretele despărțitor al pronaosului, au fost tăiate ferestre mai mari și mai multe. Exista o singură ușă de intrare, pe latura de vest, largă de 1 m. În axa bisericii la altar, era așezată lângă perete, o cruce de piatră din 1763. Textul scris pe ea, însă, nu putea fi descifrat. Ușa exterioară de la altar a fost pusă ulterior, în dreptul diaconicului,

14 At. Popa, „Monumente istorice dispărute", în *Acta Musei Napocensis*, XII, Cluj, 1975, p. 251.

pentru a asigura circulația în biserică. Acoperișul era unitar, turnul fiind cu ceva mai înalt decât lungimea bisericii. În momentul incendiului nu mai avea nici un clopot. Existase unul mic, din 1401, dăruit probabil de fondator, care a fost însă luat în primul război mondial pentru a se fabrica din el gloanțe. Celălalt clopot, datând din 1696, după cum dovedește textul slavon: „Văleat de la Nașterea lui Hristos 1696", a fost mutat în biserica nouă[15]. Altarul păstra în 1955 icoana lui Iisus, a Maicii Domnului, Pogorârea la Iad și Sfântul Nicolae. Dintre acestea, cea cu Iisus era în stil brâncovenesc, adusă probabil de vreun călugăr sau de episcopul care hirotonea, după cum se obișnuia în acea vreme. Icoana de cea mai mare valoare artistică, păstrată în biserica mică, era cea a Sfântului Nicolae, după tipul celor din sec. XVII, adusă de la Prislop.

Pereții din afară erau săpați cu diferite însemnări: 1775, Pop Dumitru 1775, sau 1777. Probabil că la 1775 se va fi făcut o renovare a bisericii.

Transversal, o inscripție indica faptul că biserica a fost „reînnoită" de către Kornis, prin meșterul Gligorie în 1714, ceea ce ne îndreptățește să credem că aici a fost o biserică mai veche, ipoteză confirmată de clopotele din 1401 și 1696, la fel și de punerea icoanei în 1685. Inscripția mai nouă, din 1860, avea următorul cuprins: „Această sfântă Mânăstire s-a reînnoit și zugrăvit... sub ocârmuirea Prea-

15 Marius Porumb, „Inscripții medievale românești din Transilvania", în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, XXI, Cluj-Napoca, 1978, p. 312.

sfinției sale Ioan Alexei, întâiul Episcop al Gherlei, prin stăruința preotului local Grigorie Moldovan, de măestrul din Nicula Ștefan Belindeanu, care afară de material a zugrăvit-o gratis în vara anului 1860", iar în alt loc „Maiestrul de lemn Ficer Grigore din Nicula".[16]

De reținut că acest sfânt locaș, din cercetările făcute de înaintașii noștri și de noi, este, indiscutabil, construit înainte de 1700[17]. Iar toate Șematismele greco-catolice, menționează începutul mânăstirii cu mult înainte de 1700!

Însă toate acestea, locaș, icoane, inscripții, păstrând atât atingerile evlavioase ale oamenilor, cât și însemnările de mai puțină cinstire au dispărut în 1973, oamenii reușind să salveze din flăcări doar câteva bârne.

Locul bisericii de lemn a fost luat de o alta adusă în 1974 din satul Năsal-Fânațe, datată 1650. Planul delimitează un pronaos cu 3 fețe în vest, un naos rectangular, iar spre răsărit absida altarului cu trei fețe decroșată. Deasupra pronaosului, se află turnul clopotniță, destul de scund, înzestrat cu galerie și încoronat cu un coif octogonal învelit cu șindrilă. Intrarea în biserică, deschisă în fațada apuseană, are ușciorii împodobiți cu frumoase rozete incizate[18]. În interior, bisericuța adăpostește câteva din icoanele pe sticlă atât de reprezentative pentru Nicula, încercând să

16 At. Popa, art. cit., p. 252-253.

17 Dumitru și Iuliana Dancu, *Pictura țărănească pe sticlă*, Ed. Meridiane, București, 1975, p. 44.

18 *Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, ed. cit., p. 215.

refacă cât mai mult atmosfera pierdută, să-l readucă pe om între primele șoapte ale pustnicului Nicolae, ale cărui rugăciuni prind și azi rădăcini în inimile celor care trec pragul Niculii.

III.2. Biserica de zid

Indiferent de piedici, de întorsăturile istoriei, oamenii au continuat să vină la Nicula, mânăstire care s-a dovedit astfel de multe ori neîncăpătoare. De aceea, la inițiativa lui Mihail C. Ivașco, profesor de teologie din Gherla, dar și administrator al mânăstirii, s-a început construcția unei biserici din cărămidă și piatră, având hramul „Adormirii Maicii Domului”[19], între anii 1875-1879[20].

După moartea profesorului Mihail C. Ivașco în 29 iulie 1878, cel căruia i s-a încredințat funcția de administrator al mânăstirii a fost Ștefan Bilțiu de Iood[21]. În timpul său, a fost executat iconostasul aurit de Antonie Schlick[22]. Acest iconostas a fost înlocuit în 1938 cu un altul, lucrat din lemn de tei de către Samuil Keresteșiu din Tășnad, unicat în țară; este un adevărat soare care are la centru o foarte frumoasă cruce ce-și sprijină baza pe sfintele uși. Razele care pornesc de la cruce se sprijină pe arcadă, în plin cen-

19 *Șematism*, Gherla, 1867, p. 4; *Șematism*, Blaj, 1882, p. 94.

20 Arhim. Cleopa Nanu, *op. cit.*, p. 13.

21 Victor Bojor, *Canonicii diecezei greco-catolice din Gherla*, Cluj, 1937, p. 86.

22 *Ibidem*, p. 97.

tru al zidului care desparte Sfântul Altar de restul bisericii. Șirul de raze este întrerupt de medalioane egale, în care sunt pictați cei doisprezece Sfinți Apostoli. Medalionul de la mijloc este mai mare și se află pe axa iconostasului având ca pictură Sfânta Treime. La intersecția celor două brațe ale crucii se află un gol de formă circulară, mărginit de o bogată dantelă sculptată, unde este ridicată, pe un ingenios sistem de scripeți, Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, pe timpul oficierii serviciului religios. În afara acestui timp, icoana este coborâtă în fața sfintelor uși pentru a fi venerată și sărutată de pelerini[23]. Iconostasul din 1938 a fost pictat de prof. Virgil Simionescu, din Lugoj.

În spatele iconostasului vechi, aflat în prezent la Mintiu Gherlii, azi acoperită cu o scândură, se află inscripția: „Acest iconostas s-a făcut sub episcopul Ioan Szabo, prepozitul Ștefan Bilțiu canonic, prin Enric Faragó măsar, Antoniu Schlick auritor, canonicul Mihail Șerban pictor: cu 2000 f. în anul 1883."[24]

Pictura a fost realizată în tempera de pictorul focșănean prof. Vasile Pascu, în 1961[25].

Biserica a funcționat fără cele două turle, aproape 30 de ani[26], acestea fiind ridicate în 1905, sub îngrijirea lui

23 † Irineu Bistrițeanul, episcop-vicar, *Icoana de la Nicula*, Nicula, 1994, p. 13.

24 Victor Bojor, *Canonicii diecezei greco-catolice din Gherla*, ed. cit., p. 97.

25 Arhim Cleopa Nanu, *op. cit.*, p. 13.

26 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 49.

Ioan Ivașco[27]. Acestea adăposteau trei clopote: unul de 520 kg, altul de 330 kg și al treilea de 110 kg, dăruit de o văduvă din Mintiu Gherlii[28]. Scaunele din jurul pereților, amvonul și tronul episcopal, precum și padimentul au fost făcute în 1913, ca urmare a dispozițiilor date de episcopul Vasile, „care săptămâni întregi petrecea la Mânăstirea Nicula pentru recreare trupească și sufletească."[29]

Însă, după cum ne-a dovedit-o timpul, biserica, măsurând 30,70 metri lungime, 11,35 metri lățime și o înălțime a turlelor de peste 25 metri, a început să se deterioreze destul de repede. Astfel, după câteva decenii, în 1925, „s-au făcut reparări temeinice la Mânăstirea cea mare, atât în lăuntru cât și înafară, după ce erau mai multe crepături serioase în zidul și boltitura Bisericii celei mari."[30]

III.3. Altarul de vară

În anii ce au urmat construcției bisericii de zid, ea a început să se dovedească tot mai mică. De aceea li s-a oferit oamenilor posibilitatea de a asculta dumnezeiasca Liturghie în aer liber, ridicându-se în praznicele mari de peste vară, „câte un podiu de poște, pe câțiva stâlpi, lângă peretele de Miază-zi"[31]. Dar, cum acest „podiu" „nu era

27 Victor Bojor, *Canonicii diecezei greco-catolice din Gherla*, ed. cit., p. 216.

28 Veniamin Pop, *Mânăstirea Adormirii Maicii Domnului*, Nicula, Teză de Licență, Cluj-Napoca, 1994, p. 53.

29 Victor Bojor, *Canonicii diecezei greco-catolice din Gherla*, ed. cit., p. 216.

30 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 159.

31 *Ibidem*, p. 88.

destul de tare și de sigur, urcându-se pe el și mulți credincioși, mai ales intelectuali”[32], s-a hotărât construirea unui altar în anul 1929, binecuvântat în 6 august 1929 prin canonicul Dr. Victor Bojor[33].

În timpul arhimandritului Cleopa Nanu, altarul este înlocuit cu unul nou, de această dată ridicat la o distanță de 10-12 m de biserica cea mare[34]. Săpăturile pentru fundația altarului au scos la iveală urmele unei construcții, probabil ale vechii școli bisericești de la Nicula.

Postamentul acestui altar de vară a fost lucrat din piatră cioplită, restul altarului fiind lucrat din lemn de stejar sculptat. Cei care au executat sculptura sunt aceiași destoinici muncitori în lemn care au sculptat iconostasul paraclisului celui nou – români moldoveni din părțile Neamțului. Altarul era acoperit cu tablă zincată, fiind pictat de către maestrul bucureștean Sandu Ignat, în tehnică frescă[35]. Pictura, având o autentică linie bizantină, o înfățișa în culori vii pe Maica Domnului înconjurată de sfinții imnografi. El a fost înlocuit cu unul provizoriu până la reorganizarea urbanistică integrală.

Cu ocazia praznicelor, de aici se înalță mai tare parcă decât oricând rugăciunile tuturor, realizându-se o adevărată comuniune de rugăciuni între om și natură.

32 *Ibidem*, p. 89.

33 *Ibidem*, p. 161.

34 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 58.

35 *Ibidem.*

III.4. Vechile așezăminte

Începutul locuinței preotului din mânăstire nu este cunoscut, după cum spune o scrisoare a niculenilor din 25 martie 1862 către episcopul Gherlei. Doar atât că acum, în 1862, „în ea nu se poate locui, căci nu numai acoperișu, dară și părețîi să răsipesc”[36]. De aceea, în timpul lui Mihail Ivașco vor fi construite două odăi[37], completate în 1908 cu alte șapte la îndemnul lui Ioan Ivașco[38]. Alături de ele s-a ridicat în timpul lui Ștefan Bilțiu un pavilion simplu pentru ospătărie[39], pavilionul înnoit în 1899 sub prepozitul Ioan Papiu la o depărtare mai mare de biserică[40]. Însă aceste clădiri au dispărut în urma incendiului din 1973, sau au fost înlocuite cu altele mai noi, sau transformate după nevoi, așa cum vom observa în continuare.

Cum niciodată ploaia sau ninsoarea nu i-a oprit pe oameni să vină la Nicula, a fost necesară construirea unui scut pentru pelerini, spre a-i adăposti. Scutul pentru pelerini a fost ridicat între 1913-1920[41], însă, ulterior, între stâlpii de susținere s-au făcut ziduri și ferestre, ușile dând în holul dinspre pădure al casei. Noua clădire, având o lungime de 68 m și

36 Simion Retegan, *Satul românesc din Transilvania, ctitor de școală*, Editura Echinox, Cluj, 1994, p. 112.

37 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 153

38 *Ibidem*, p. 157.

39 *Ibidem*, p. 155.

40 *Ibidem*.

41 Arhim. Cleopa Nanu, *op. cit.*, p. 14.

o lățime de 8 m, a servit până nu demult și ca stăreție, o parte a chiliilor rămânând în continuare în ea[42]. Alături de chilii se găsește și un paraclis având hramul „Buna Vestire", necesar pentru slujbele din timpul iernii. Pictura paraclisului, executată de ieromonahul Artemie Popa, fost viețuitor al mânăstirii Nicula, apoi duhovnic al Mânăstirii Vladimirești-Galați, păstrează într-o anumită măsură spiritul artei iconarilor niculeni. Altarul paraclisului adăpostește o icoană mai mare, „Iisus și vița-de-vie", împodobită cu motive din partea locului, anumite elemente din etnografia autohtonă regăsindu-se și pe icoanele murale cu „Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos" sau „Sfânta Filofteia"[43].

Aceeași clădire oferea posibilitatea de a face cunoștință cu arta icoanelor pe sticlă din timpul nostru, așa cum se realizează la Nicula, prin cele 60 de icoane pe sticlă care alături de alte ornamente specifice zonei (ceramică, prosoape) împodobeau trapeza mânăstirii. Icoanele sunt lucrări unicate ale părintelui arhidiacon Ilarion, lucrate personal cu trudă și dăruire, după vechile izvoade niculene; le vom regăsi în noile clădiri ale mânăstirii[44]!

În 1927 a fost construit un alt scut pentru pelerini, putând adăposti cam 50 de oameni, după planurile inginerului S.D. Teodor. Cu timpul însă și destinația acestuia a fost schimbată: au fost amenajate chilii, atelierul de lucru al părintelui arhidiacon Ilarion Mureșan, o magazie, întregul pavilion

42 Veniamin Pop, *op. cit.*, p. 54.

43 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 54.

44 Veniamin Pop, *op. cit.*, p. 54.

având o lungime de 50 m și o lățime de 10 m[45]. Acest scut a fost demolat în anul 2001, urmând a se construi în locul lui o „Casă de creație".

Destinate inițial pelerinilor, clădirile mai cuprind după cum am arătat doar câteva camere pentru aceștia, ele servind acum în special monahilor. Cu toate acestea, mânăstirea s-a îngrijit și de pelerinii care veneau la Nicula. Astfel, în timpul arhimandritului Cleopa Nanu s-a construit un arhondaric cuprinzând 10 camere în care călătorul creștin să se odihnească trupește și sufletește, în sunetul clopotelor și al pașilor călugărilor, la umbra miraculoasei icoane a Preacuratei Fecioare.

III.5. Stăreția

La poalele dealului din partea de est a Mânăstirii Nicula, încadrându-se în complexul clădirilor existente, s-a ridicat o nouă clădire, impunătoare și atrăgătoare în același timp. Proiectul a fost executat de pr. Ioan Grecea, inginer și arhitect al Sfintei Arhiepiscopii, într-un stil aparte, cu influențe brâncovenești[46]. Ansamblul alcătuiește, în felul acesta, un semicerc, iar biserica de lemn, care este monument istoric, și biserica de zid rămân oarecum în centrul acestuia.

Încăperile sunt grupate pe trei niveluri, întreaga clădire dispunând de patru intrări: una în fațada principală, unde

45 *Ibidem*, p. 56.

46 *Ibidem*, p. 55.

se află stăreția, a doua în fațada laterală, spre biserica nouă, unde se află capela cu hramul „Sfântul Nicolae", a treia, secundară, în partea opusă acesteia, și o a patra, tot secundară, în partea din spate. Pronaosul capelei are 2,50 metri lungime, naosul 9,40 metri și lățimea de 6,70 metri, pictura interioară fiind realizată de către maestrul Sandu Ignat, în frescă. Lucrările s-au terminat în 1991[47]. La etaj se aflau, până nu demult, chiliile viețuitorilor mânăstirii, precum și un apartament episcopal, o încăpere pentru bibliotecă, cuprinzând ediții de seamă, semnate de nume celebre. Biblioteca a conservat foarte bine manualele de gramatică românească apărute în Transilvania în secolul trecut[48]. Astăzi, reședința mitropolitului, biblioteca și muzeul se regăsesc în Casa de Creație!

III.6. Muzeul

Inițial situat lângă intrarea principală a stăreției, într-o încăpere cu o lungime de 6,15 metri și o lățime de 4,15 metri[49], astăzi în Casa de Creație, muzeul oferă o perspectivă largă și autentică asupra dimensiunilor și constantelor artei populare. Colecționarea obiectelor expuse a început încă din timpul arhimandritului Cleopa Nanu[50], care după incendiul din 1973, s-a străduit, prin diferite colecte, să refacă, prin

47 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 55.

48 Arhim. Cleopa Nanu, *op. cit.*, p. 19.

49 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 55.

50 Arhim. Cleopa Nanu, *op. cit.*, p. 15.

imagini, diferite aspecte ale artei populare transilvănene. Râvna completării acestui muzeu a continuat prin părintele arhidiacon Ilarion Mureșan, ajungându-se ca în momentul deschiderii sale, din inițiativa părintelui stareț Visarion Pașca, în 27 iulie 1997, muzeul să adăpostească cărți vechi, icoane pe sticlă sau pe lemn, precum și obiecte sau cărți de cult: *Cazania* sau *Carte românească de învățătură* (Iași, 1643), a Mitropolitului Varlaam, un *Liturghier* de la Mânăstirea Hurez (1711), *Evanghelia lui Constantin Voievod*[51], *Antologhion* sau *Floarea Cuvintelor* (1737), *Biblia* de la 1795, a lui Ioan Bob[52], *Chiriacodromion* (1732), cu sigiliu domnesc în ceară, *Octoih Mare* (1770), tipărit la Râmnicu-Vâlcea, *Apostol* (1755), tipărit la Buzău, *Penticostarion* (1805, Sibiu), *Ceaslov* (1835, Brașov), *Octoih Mare* (1859, București), *Evanghelie* (1865) etc.

La fel de vechi, provenind din secolele XVI-XVIII, sunt și icoanele pe lemn: „Maica Domnului cu Pruncul Iisus în brațe" (1770), „Maica Sfântă Îndurerată", „Nașterea Domnului", „Schimbarea la față a Domnului", „Iisus Împărat", „Iisus și vița-de-vie", „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ioan", „Sfinții Mihail și Gavril".

Firesc, punctul de maximă atracție și al muzeului rămâne icoana pe sticlă, ilustrând variate teme: „Maica Domnului", „Nașterea și Învierea Domnului", „Sfânta Treime cu trei fețe", „Masa Raiului", „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ioan", „Sfântul Gheorghe de Nicula", „Sfânta Paraschiva", „Sfinții Constan-

51 Michaela Bocu, „Muzeul Mânăstirii Nicula", în *Adevărul de Cluj*, 28 iulie 1997, p. 4.

52 Arhim. Cleopa Nanu, *op. cit.*, p. 17.

tin și Elena", „Sfântul Ilie", „Adam și Eva", „Petru și Pavel" etc. Alături de aceste icoane pe sticlă provenite din Nicula, pot fi văzute și icoane aparținând unor centre ca Șcheii Brașovului, Făgăraș, Laz, Alba Iulia, Sălișteː, Valea Sebeșului și chiar Iernuțeni. Deși aceste centre au fost întemeiate de iconarii din Nicula, fiecare din ele a avut elemente proprii: elemente etnografice locale (până și o ladă de mireasă în „Iisus și vița-de-vie" din Maierii Alba Iuliei), colorit mai viu[53].

Totodată, muzeul reunește vechiul cu noul, alături de aceste icoane vechi aflându-se icoane pe sticlă ale unor talente de astăzi: Ilarion Mureșan, Gheorghe Feur Clopotaru, Marian Mustea.

Nici sculptura nu lipsește din acest muzeu – există „uși", printre care și Ușile împărătești aparținând talentatului Ștefan Belindeanu[54].

Adevăratul „muzeu" însă rămâne bisericuța veche – mărturie de neclintit a iscusinței oamenilor români transilvăneni, în general, a niculenilor, în special, și mărturie de neclintit a existenței unei vieți monahale și intelectuale desfășurate prin intermediul școlii bisericești de aici.

III.7. Școala bisericească

Astfel de școli au existat încă din secolele XV-XVI pe întreg teritoriul locuit de români, școli susținute fie prin jertfa negustorilor și meseriașilor români, fie de către

53 *Ibidem*, p. 16.

54 *Ibidem*, p. 17.

nobili, sau chiar țărani, de multe ori purtând impropriu denumirea de școală, fiind, ca în cazul școlii din mânăstirea Prislop, „numai o hrubă de grădele”[55].

În Transilvania, situația era aceeași, preoții îndeplinind și funcția de dascăli.

Restrângând aria geografică pentru a ne apropia de Nicula, doar în județul Someș existau în această perioadă vreo 15 mânăstiri-școli. Dintre ele, cea mai veche, a Vadului, ctitorită de Ștefan cel Mare, a susținut prin călugării săi o adevărată activitate de iluminare a maselor, alături de ea aflându-se și școlile de la Ciceu-Poieni (1475); Chiuiești, Dolheni, Nicula (1659), Leurda, Negrilești, Copalnic, Mănăștur, Olpret și Mintiu Gherlii[56].

Școala de la Nicula, deși nu foarte impunătoare ca și construcție – o sală de lemn, pe locul unde este azi altarul de vară – alături de școala din Strâmba Fizeșului sunt singurele care au fost recunoscute oficial în secolul al XIX-lea, „pentru grija sufletelor și învățătura pruncilor”[57].

Printre călugării cu preocupări didactice de pe lângă mânăstirea Nicula îi găsim ca „dascăli ambulanți” pe Samuilă și Ioan sau Atanasie din Sângeorz, precum și pe unii călugări cu ucenicia făcută în Moldova[58].

55 Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944, p. 136.

56 *Ibidem*, p. 141.

57 Idem, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, ed. cit., p. 178.

58 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 27.

După uniație, școala bisericească de aici nu a fost închisă, ci a devenit „Împărătească", fiind susținută din fondul școlilor, al guvernului transilvănean. Prin 1812 era aici un dascăl Vasile Pașca, care a îndeplinit această misiune până la moarte, în 1830, locul său fiind luat de preotul mânăstirii Dan Ilie. Deși un foarte bun preot, Dan Ilie nu s-a dovedit a fi la aceeași înălțime în funcția de dascăl; oamenii au cerut în 1840 un alt dascăl, nesfiindu-se a arăta episcopiei că „În partea dascălului la Mânăstire n-au nici un folos, nici mângâiere."[59] Locul său a fost luat de Gheorghe Moldovan, ieromonah și dascăl, pomenit în 1844, el fiind ultimul dascăl al școlii, aceasta fiind închisă, după cum ne informează un raport al protopopului de la Sic, George Tecar: „Până în anul acesta (1859), la această mânăstire a fost o școală, însă la 1 septembrie 1849, din orânduiala C.R. Comissariat, s-a orânduit o casă în sat, unde călugărul slujitoriu, s-a obligat a învăța pruncii pe lângă plata de 50 fl.m.c."[60]

Copiii care au urmat această școală, au deprins de la dascălii lor pe lângă știința de carte și pe aceea a picturii icoanelor. Dorința de a picta devenea din ce în ce mai mare, astfel încât, atunci când erau mari, se trezeau „zugravi". De aceea, satul Nicula a fost aproape două veacuri un sat de pictori ale căror icoane s-au răspândit prin tot Ardealul, prin toate părțile locuite de români[61].

59 Nicolae Albu, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, ed. cit., p. 181.

60 *Ibidem*, p. 182.

61 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 120.

Timp de aproape două secole, copiii de la școală au învățat privind Icoana Maicii Domnului cum se așterne culoarea pe sticlă și care e modalitatea de a te păstra la originile picturii. Au învățat că meșteșugul i-a făcut vestiți după 1699 când icoana, la umbra căreia învățau carte și meșteșugul de iconari, a lăcrimat vestind spre cele patru zări că românul e în sufletul său un artist al credinței.

Școala bisericească, deși desființată în 1859, își va continua activitatea în spațiul liturgic al bisericii, unde cuvântul Evangheliei și sfintele icoane îi educau pe mai departe pe toți credincioșii, de toate vârstele, sădindu-le în suflete dragostea față de Dumnezeu și față de aproapele, dragostea față de Biserică și Neam, învățându-i a prețui și perpetua tradițiile și cultura românească.

Școala a reînviat în toamna anului 2000, cu ajutorul prof. Vasile Vasile de la Academia de Muzică din București, care a început să predea muzică bizantină călugărilor din mănăstire, devenind pentru vara anului 2002 Școală de muzică bizantină pentru toate mânăstirile din eparhia Clujului. Școala de la Nicula își va recăpăta strălucirea cu adevărat odată cu realizarea Centrului de conferințe și studii patristice „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare" – proiect realizat prin programul de rectitorire a Mânăstirii Nicula.

III.8. Casa de creație și Centrul de conferințe și studii

Cele două edificii, despre care vom da câteva amănunte, sunt primele clădiri finalizate din ansamblul Programului de rectitorire a Mânăstirii Nicula inițiat de ÎPS Bartolomeu al Clujului dimpreună cu obștea condusă pe atunci de Arhim. Dumitru Cobzaru.

Casa de creație „Mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania" are în componență: Reședința chiriarhului, Biblioteca și Atelierele de pictură ale mânăstirii.

Construirea efectivă s-a demarat în primăvara anului 2001, deodată și în paralel cu zidirea noii biserici. Deși lucrările s-au finalizat în 2004, când s-au inaugurat biblioteca și atelierele în prezența PS Vasile Someșanul, Paraclisul „Sfântul Apostol Bartolomeu" și Reședința chiriarhului s-au sfințit de către ÎPS Bartolomeu, PS Irineu Bistrițenul și PS Vasile Someșanul, la 11 iunie 2005, în prezența a numeroși binefăcători implicați în realizarea acestui așezământ.

Reședința păstrează testamentar biblioteca, manuscrisele originale ale tuturor operelor, arhiva și obiectele personale ale vrednicului de pomenire Bartolomeu Valeriu Anania, la care se adaugă „Tâmpla Lumina", lucrare de referință a maestrului Siviu Oravitzan, ce deservește ca iconostas al paraclisului amintit, precum și o mare parte din rucodelia Monahiei Galineea Strugaru – un număr important de goblenuri imitând tablouri celebre.

Centrul de conferințe și studii patristice „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare" adăpostește o sală de conferințe,

bibliotecă, săli de studii și seminarii, precum și alte dependințe necesare.

Piatra de temelie a fost pusă la 17 octombrie 2004 de către o delegație a Patriarhiei Ecumenice condusă de însăși Sanctitatea Sa, Patriarhul Bartolomeu I al Constantinopolului. A fost inaugurat de ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei la 25 septembrie 2012, cu prilejul Congresului Național al Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, în prezența doamnei Ecaterina Andronescu, Ministrul Educației și Cercetării, și a reprezentantului Patriarhiei Române, PS Varlaam Ploieșteanul.

Capitolul 4

ICOANA FĂCĂTOARE DE MINUNI

Anonimatul în care Nicula părea cufundată a fost sfărâmat în anul 1699, când Icoana Maicii Domnului a lăcrimat între 15 februarie - 12 martie a anului respectiv.

Toate izvoarele istorice sunt în concordanță atunci când atribuie icoana preotului Luca din Iclod[1], iar ca an al pictării anul 1681. E drept, există și surse care susțin că: Luca(ci) pictorul era locuitor de origine rusă al satului[2]; că era doar un meșter din Iclod[3], acestea însă rămân doar surse singulare, care nu aduc nicio umbră în defavoarea celor care-l susțin pe preotul Luca. Există chiar și o informație care spune că preotul Luca ar fi fost de origine ruteană. Informația e incorectă. Probabil în tinerețe preotul Luca să fi slujit în slavonă, dar după introducerea limbii române la slujbele religioase, acesta a slujit cu siguranță în limba română. Acesta este motivul pentru care cei ce scriau mai târziu despre icoana de la Nicula spuneau că preotul Luca ar fi fost rutean[4].

1 *Historia Thaumaturgae Virginis Claudiopolitanae*, ed. cit., p. 122.

2 A *Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, ed. cit., p. 14.

3 Nagy Margit, *Stilusok müvek mesterek*, București, 1977, p. 24.

4 G. Mânzat, *op. cit.*, p. 12.

De o importanță hotărâtoare în urmărirea miracolului de la Nicula și a fenomenului care i-a urmat sunt:

1. Icoana
2. Minunea
3. Locul în care se păstrează icoana

Vitregia istoriei a dus la o confuzie generală în ceea ce privește Icoana Maicii Domnului de la Nicula. La câteva luni de la miracol ea devine obiect de dispută între săteni și Sigismund Kornis de la Benediug; mai târziu adăugându-li-se și iezuiții de la Cluj. Problema cea mai delicată rămâne însă absența procesului verbal original încheiat la 28 martie 1699, la parohia romano-catolică din Cluj.

IV.1. Icoana

Așa cum am arătat, icoana a fost pictată de preotul Luca din Iclod la 1681. Preotul a vândut-o lui Ioan Cupșa (Kupsa János[5]), nobil român, care a donat-o bisericii din Nicula[6]. O descriere din 1736 o arată astfel: „Chipul Maicei Fecioare și al Fiului pe care-l ține în brațul stâng, cuprinde întreaga icoană într-o proporție potrivită. Fața Maicii Domnului e lungăreață de culoarea spicului de grâu, mai roșie în ambele obrazuri, cu ochii negri, iar corpul e înclinat puțin, cu o privire plină de grație și cu atât mai fermecătoare, fiindcă până acum niciun penel nu i-a redat așa splendoarea și

5 În *Istoria Fecioarei Lăcrimânde de la Cluj*, toate numele nobililor români sunt maghiarizate.

6 A *Koloszvári Könyezö Szüznek historiaja*, ed. cit., p. 14.

farmecul ceresc. Micuțul e cu o înfățișare strălucitoare, cu capul descoperit. Maica își atinge sânul, fruntea e ascunsă într-un văl de culoarea cerului, peste care din afară, pe creștet în jos se lasă o haină purpurie umbrită cu negru și vânăt, pe dânsa stele strălucitoare. Întreaga icoană imitează ceea ce a vrut Sfântul Evanghelist Luca să deie icoanei sale. Afară de acestea Fecioara are două stele pe haină, una pe creștet, cealaltă pe umărul drept. Capetele ambelor figuri le înconjură glorie strălucitoare între cari se văd litere gotice, cari arată numele celor zugrăviți."[7] Descrierea prezentată este cea mai veche descriere a icoanei lăcrimânde, tot această sursă aducând și informația că pictura s-a efectuat pe lemn de tei (*tillia glabrata*)[8].

O altă descriere făcută la 1930 spune: „Icoana e zugrăvită pe o scândură de brad cleită în două bucăți, întărită în dos cu două cingători, tot de brad. Icoana are o lungime de 86 cm și o lățime de 65 cm. Grosimea scândurei are 2 cm[9]. Urmează o descriere aproape identică cu cea de la 1736, elemente discordante fiind doar:

– inscripția: „Cum privești icoana în partea stângă sunt patru litere mari, care sunt litere grecești: Maria Teotokos, adică Maria Născătoare de Dumnezeu".

– cei doi îngeri: „Întreaga icoană, împreună cu cei doi îngeri deasupra celor două colțuri..."[10]

7 *Historia Thaumaturgae Virginis Claudiopolitanae*, p. 121.

8 *Ibidem*.

9 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 96.

10 *Ibidem*, p. 99.

O descriere făcută în 1977 spunea următoarele: „Icoana din Nicula e pictată pe lemn, capul copilului fiind cuprins de o aureolă sub formă de potcoavă. În colțurile de sus ale icoanei sunt doi arhangheli, deasupra umerilor Sfintei Fecioare sunt monograme cu litere grecești. Rochia ei este de culoare gri-albăstruie și arată cu mâna spre copilul său. Iisus își ridică mâna dreaptă pentru a binecuvânta, iar în mâna stângă are un pergament. Hainele sale seamănă cu ale mamei lui, dar mantia e de culoare mai deschisă. Fundalul icoanei e auriu, cu modele interesante pe ea."[11]

Importante pentru lucrarea de față sunt descrierile făcute la 1736 și 1930 și nu atât datorită informațiilor pe care le aduc, ci mai ales discrepanțelor care apar între cele două descrieri:

a. Dacă *Historia Thaumaturgae B.V. Mariae*, editată la 1736, spune că icoana a fost pictată pe lemn de tei (*tillia glabrata*), descrierea făcută în 1930 spune că icoana a fost pictată pe lemn de brad.

b. Dacă *Historia Thaumaturgae B.V. Mariae* se mulțumește să descrie chipurile Maicii Domnului și al Fiului Său, descrierea de la 1930, în afară de acestea, arată că în colțurile de sus sunt pictați doi îngeri.

c. Dacă în *Historia Thaumaturgae B.V. Mariae* literele „care arată numele celor zugrăviți" sunt caractere gotice, descrierea de la 1930 vorbește de 4 litere mari grecești.

Discrepanțele descrierilor duc la concluzia că autorii mai sus menționați au avut în față în momentul relatării, fiecare din ei, o altă icoană.

11 Nagy Margit, *op. cit.*, p. 26.

IV.2. Minunea

Așa cum am arătat, icoana cumpărată de nobilul Ioan Cupșa a fost așezată în biserica satului Nicula. Miracolul s-a înfăptuit în 15 februarie 1699, astfel:

„În cursul anului 1699, militarii Regimentului Vasas al Măriei Sale Crăiești de Hohenzolern, fiind așezați la Nicula și în împrejurimi, mergeau deseori la biserica românească din Nicula. S-a întâmplat ca la 15 februarie a acelui an 1699, mergând în acea biserică uitându-se pe rând la icoane, ei au văzut primii chipul Fecioarei cu pruncul lăcrimând. Au încremenit în fața minunii și fugind la preotul local Mihail, de 60 de ani, l-au grăbit să vină repede să vadă marea lucrare a lui Dumnezeu. [Preotul] venind acolo s-a uitat uimit fără să-i poată înțelege motivul [plângerii].

Vestea acestei minuni dumnezeiești imediat și-a luat zborul; începând din acel februarie ziua a 22-a toți locuitorii Niculei au privit îngroziți aceasta și luând [icoana] din locul ei au examinat-o pe toate părțile. Din ținuturile din jur mulțimea a năpădit biserica din Nicula, ca să vadă cu ochii lor minunea de care au auzit. Au și văzut că ochii Fecioarei (mai mult din ochiul drept ca din cel stâng) curgeau boabe mari de lacrimi, unele ajungând până la gură, câteva rostogolindu-se până pe pământ.

Această minune a lăcrimării a ținut mai mult de trei săptămâni, începând cu 15 februarie, când a fost observată. Nu avea o regularitate de ceas și nici nu era continuă [lăcrimarea]; uneori se oprea și câte trei zile, așa că nici o umezeală nu se vedea pe portret, alteori zi și noapte nu

înceta lăcrimarea. Cât de abundentă era lăcrimarea se dovedește din aceea că un tânăr din Nicula, neavând batistă, ștergea cu degetele picăturile de lacrimi și din același loc izbucneau noi stropi imediat, le scutura în colo și încoace ca să nu rămână pe icoană. O dovadă mai bună este faptul că seara câțiva soldați pioși, au pus sub icoană o maramă curată pe care dimineața au ridicat-o foarte umedă. Însuși căpitanul Vanner János, vicecăpitan a lui Lapatzek, comandantul de atunci al Dejului, nu odată, de față și cu alții, a șters cu pietate cu batistă curată, lacrimile icoanei, batistă pe care a arătat-o și altora. Aceștia sunt deci oameni de toată încrederea, între care s-a aflat și contele, de mare cinste, Sigismund Kornis, [care] văzând îndelungata lăcrimare, au examinat cu grijă și atenție portretul și împrejurările, dacă cumva nu e la mijloc vreo magie «superstiție», iluzie optică sau scamatorie, dar urmărind toate, examinându-le n-au găsit altceva decât semnul «degetul» făcător de minuni a lui Dumnezeu. Pentru aceasta, preamărind pe Dumnezeu prin Maica Precistă, au depus mărturie despre adevărul lucrurilor văzute."[12]

Există însă o controversă legată de anul minunii, în decursul istoriei el a fost socotit uneori a fi 1670, iar alteori 1694, chiar dacă cele mai multe dovezi înclină spre 1699.

În ceea ce privește anul 1670, acesta cade de la sine. Dovadă că în acest an s-a înfăptuit minunea nu avem decât consemnarea care se găsește pe un exemplar al

12 *Historia Thaumaturgae Virginis Claudiopolitanae*, ed. cit., p. 24-28; A *Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, ed. cit., p. 15-18.

Cazaniei lui Varlaam aflat în colecția preotului Gavril Pop din Iclod, care spune: „De când a plâns o icoană S(fân)ta Precista în luna lui septe(m)vrie, v(ă)le(a)t 7179, o, Doamne, ce cumplit au fost atunce în Cer și s-au milostivit, milostivul Dumnezeu și nu (au) lăsat sămința Sa. Ce, fraților mici și mari, să ne părăsim de faptele noastre cele rele. O slav(ă)... Iisus Hristos. Amin."[13] Anul 1670 nu este susținut nici mai târziu de niciunul din autorii care relatează fenomenul de la Nicula.

Celălalt an – 1694 – este citat ca an al minunii de către Nicola Nilles în *Simbolae* (vol. I), „Nec desunt in templis altaria Sanctorum Deique matris simulacris illustria. Una ex his Deiparentis effigies tertio abhinc anno lacrimari visa est in pago Claudiopolitano vicio" (Aceștia nu s-au putut dezvăța ca altarele bisericilor să nu fie iluminate cu reprezentări ale Sfinților Părinți și ale Fecioarei. Icoana unuia din acești sfinți înaintași acum trei ani a fost văzută lăcrimând într-un sat vecin Clujului)[14]. În lucrarea lui, Nilles citează scrisoarea unui iezuit de la 1697, scrisoare păstrată în Biblioteca Palatină din Viena[15]. Informația a fost preluată ulterior de autori moderni ca: Nicolae Bojor (1930); Ioan Podea (1995); PS Irineu Bistrițeanul (1994), aceștia susținând anul 1694 ca an al minunii.

13 Florian Dudaș, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, Arhiepiscopia ortodoxă română a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1983, p. 302.

14 Nicola Nilles, *Simbolae*, vol. I, Insbruck, 1885, p. 144.

15 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 17.

În ceea ce privește anul 1699, argumentele în favoarea lui ca an al miracolului sunt copleșitoare. Procesul verbal încheiat la 28 martie 1699 nu s-a păstrat sau nu a fost găsit. S-au păstrat însă copii ale acestui proces, copia prezentată de noi având pretenția de a fi cea mai fidelă redare a procesului verbal original:

„Noi, Conventul Sfintei Fecioare Maria de Cluj-Mănăș-tur prin prezenta dăm de știre tuturor celor cărora li se cuvine că prezentându-se înaintea noastră cinstitul părinte George Szegedi, rectorul Colegiului iezuit din Cluj în numele său și a celorlalți părinți din Societatea iezuită din Cluj [...] ne-au arătat și ne-au prezentat nouă scrisorile de cercetare și relatare scrise în limba latină pe hârtie simplă privind lăcrimarea Icoanei Sfintei Fecioare Maria, făcute legal; ne-au cerut nouă cu tot respectul cuvenit ca să transumăm acele scrisori ale noastre prin cele ce urmează, să trecem fiecare cuvânt [...] sub sigiliul nostru autentic al conventului pentru cunoașterea în viitor a adevărului [...];

Încuviințând ca juste aceste cereri, numitele scrisori de cercetare și rapoarte le copiem în cele ce urmează.

«Noi așadar din slujbele noastre adunând și pe ceilalți consilieri ai bisericii romano-catolice pentru începerea cercetării adevărate în problema întoarcerii tabloului Sfintei Fecioare Maria în satul românesc Nicula, situat în comitatul Dăbâca, în districtul Cluj, lângă Gherla, au hotărât să cercetăm martorii sub jurământ și la punctele care urmează să surprindem prin intermediul credinței dovezile.

1. Câți ani a rămas acea icoană în biserica în care se spune că s-a întors? A fost donată sau cumpărată? Care pictor a făcut-o? Dacă în nici un caz asemănător nu a fost dus înainte?

2. În ce loc se păstrează? Totdeauna se păstrează în Biserică? Dacă în Biserică a fost în același loc? Dacă a fost mutată în alt loc? A fost fixată pe mijloc sau pe părți, a rămas în loc umed sau uscat?

3. Cine a avut acces la acea icoană, alții în afară de preot? S-au putut apropia de icoană? Sunt sau nu oameni de reputație bună, nu sunt acuzații de superstiții sau magie sau de alte lucruri deocheate?

4. În ce zi a fost sesizată pentru prima oară lăcrimarea icoanei? În sfârșit, dimineața sau după masă sau în timpul serii. [...]

5. De la prima zi când a fost menționată lăcrimarea icoanei, nu cumva a urmat alta și va fi continuat a treia [lăcrimare] sau s-a observat falsificarea plângerii? În care zi a continuat să plângă, în ce zi a fost îndepărtată?

6. Picăturile de lacrimi de grijă [necaz] au căzut și au alunecat evident? Și în ce măsură departe de ochi? Și dacă din ambii sau numai din unul? Dacă din dreptul sau din stângul? Dacă în pânză de muselină sau pe undeva se poate substitui alunecarea lacrimilor? Și așa unde se păstrează pânza?

7. Care oameni au venit des? Care este părerea lor? Ce ofrandă în cinstea icoanei s-a pus? Care binefacere intenționează să o primească de la aceea?

8. Din care loc pictura a fost mutată și primită? Dacă nu și-a dat seama de marea greutate a obiceiului? Sau n-au avut alte însemnări sau altele de același fel?

Răspunsuri:

Primul martor: juratul Michael Popa de 60 de ani preot, în biserica Sfântul Nicolae care a declarat că: Icoana Sfintei Fecioare Maria plânge. Astfel: tabloul a fost pictat de pictorul Luca din Iclod, situat nu departe de aici [Nicula], ea a fost donată de către persoana nobilă Ioan Cupșa și a fost depusă în Biserică în loc uscat și a fost pictată pentru prosternare, nimic asemănător nu a fost văzut. [...] Icoana a început să picure în 1699, 15 februarie. În 22 februarie întreg satul a văzut tabloul înlăcrimat, care a fost sfințit, vestea s-a răspândit și mai mulți slujitori din miliția crăiască au asistat la lăcrimarea ochilor. La fel ca preotul ortodox. De mai multe ori s-a văzut lăcrimarea Sfintei Fecioare Maria. În acest timp 3 zile lăcrimarea nu s-a văzut. A doua oară când s-a mai văzut, a lăcrimat în mod consecvent întreaga zi; au văzut lăcrimarea; lacrimile au alunecat cu putere.

Al doilea martor: prealuminatul domn baronul Sigismund Kornis, catolic, a mărturisit cu credință în fața noastră următoarele: Am văzut cu ochii mei lacrimi în ochii icoanei Sfintei Fecioare Maria în același loc din biserică, mai multe în ochiul din dreapta și mai puține în ochiul din stânga [...]. Ioannis Vaner din conducerea generalului Lapatzek a purificat prin sfințire icoana și toate cercetările nu au aflat înșelăciune directă sau vrăjitorie. Acestea toate le-a văzut

în 12 martie 1699. Și pentru distingerea marii considerații care urmează să fie arătată a dus-o în cetatea sa Benediuc [...]. Din castrul acela, venerabilul preot Sigismund Vizkeleti, parohul Clujului, și venerabilul preot Ladislau Baranyi spre același loc în care se spune că a plâns a întors-o cu multă cinste în 24 martie 1699.

Al 3-lea martor: Daniel Stoica nobil catolic în vârstă de 26 de ani. A văzut în ochiul drept al picturii Sfintei Fecioare Maria lacrimi care alunecă destul de des [...].

Al 4-lea martor: Joannes Kis, 33 de ani, calvin, a făcut jurământ în fața noastră că a văzut în ochiul din dreapta al tabloului lacrimi în cantitate mică, în ochiul stâng în cantitate mai mare. El a îmbrățișat religia catolică.

Al 5-lea martor: Francisc Olah, nobil catolic, 80 de ani, a mărturisit întru totul ca cel dinainte.

Al 6-lea martor: Bartholomeus Schaifride, nobil catolic, 21 de ani, a mărturisit întru totul ca cel dinainte.

Al 7-lea martor: Joannes Tamas, persoană nobilă, 45 de ani, a mărturisit ca mai sus.

Al 8-lea martor: Dimitrie Moroșan (Demetrius Morosan), nobil român, 60 de ani, a mărturisit că pe toate acestea le-a văzut cu ochii lui.

Al 9-lea martor: Ioan Cupșa (Ioannes Kopsa), nobil român, 50 de ani, mărturisește că toate acestea el le-a văzut.

Al 10-lea martor: Nicolaus Galambas, 90 de ani, mărturisește că toată grija lui a fost pusă și nici o înșelătorie nu a fost văzută în plângerea Icoanei Sfintei Fecioare Maria.

Al 11-lea martor: Gregorie Pop, nobil român, 35 de ani, a privit cu ochii lui lacrimile și a cercat cu sfeșnicul umezeala și nici o înșelătorie nu a fost cunoscută.

Al 12-lea martor: Ștefan Pop (Stephanos Pop), nobil român, 40 de ani, mărturisește ca mai sus.

Al 13-lea martor: Lucas Poturat, nobil, 30 de ani, a văzut una câte una lacrimile.

Al 14-lea martor: nobilul Ioan Pop de asemenea a văzut cu ochii lui lacrimile icoanei [...]

Al 15-lea martor: Joannes David, darabant în cetatea Gherla, 50 de ani, a văzut și el lăcrimarea icoanei.

Al 16-lea martor: Mihai Cupșa (Michael Cupșa), persoană nobilă, 76 de ani, el special împreună cu doi vecini au venit cu sfeșnice.

Al 17-lea martor: Ioan Pop, fiul preotului, 16 ani, adesea a văzut icoana lăcrimând.

Al 18-lea martor: Samoilă Pop (Samuel Pop), cantorul bisericii din Nicula, 25 de ani, a mărturisit că a văzut icoana plângând.

Al 19-lea martor: Damian Deac, 20 de ani, a văzut toate cu ochii lui exact ca preotul din Nicula.

Al 20-lea martor: Bartholomeu Oltian, județele satului Nicula, 55 ani, a văzut lacrimile care au curs [...].

Al 21-lea martor: Petru Drabant, 20 de ani, a văzut lacrimile [...].

Al 22-lea martor, 33 de ani a mărturisit aceleași lucruri.

Al 23-lea martor: Petru Pașca, 35 de ani, a mărturisit aceleași lucruri.

Al 24-lea martor: Ioan Podea, 30 de ani, împreună cu doi vecini a văzut lacrimile Sfintei Fecioare Maria.

Al 25-lea martor: Iacobus Fivadar, 35 de ani, a văzut lacrimile Sfintei Fecioare Maria, lacrimi mari au curs din ochiul drept.

Al 26-lea martor: Alexandru Podea, 60 de ani, a mărturisit exact ca și ceilalți.

Al 27-lea martor: Ioan Simon, 40 de ani, a mărturisit ca și ceilalți.

Al 28-lea martor: Grigorie Gâmba, 25 de ani, a mărturisit ca și ceilalți.

Noi așadar, cercetând cum se cuvine cele văzute cu ochii de către martorii de mai sus sub jurământ pentru cunoașterea adevărului, prin intermediul credinței noastre. Și pe acest lucru trebuie să-l atestăm în Cluj la Parohia romano-catolică în ziua de 28 martie 1699. Sigismund Vizkelet, parohul bisericii romano-catolice din Cluj, cu propria mână; Ladislau Baranyi, preotul bisericii romano-catolice din Alba Iulia, cu propria mână.»

Noi, așadar la cercetarea celor de mai sus, făcută pentru acele cereri pe care le-au arătat venerabilii părinți [...] să le trecem în scris prin prezentele sub sigiliul nostru conventual și autentic, cu credință și întocmai să prelungim și să încuviințăm.

Dat în sărbătoarea Sf. Ioan Apostolul și Evanghelistul în anul Domnului 1768."[16]

16 a se vedea anexa 1.

Actul respectiv se află înscris în arhivele Colegiului iezuit din Cluj-Napoca, la Arhivele Statului din Cluj-Napoca. Importanța actului este extraordinară, în primul rând el nu menționează nimic despre mutarea icoanei în capela iezuită de la Cluj, ci dimpotrivă, despre întoarcerea ei la Nicula, în al doilea rând se cunoaște importanța Conventului Cluj-Mănăștur în ceea ce privește ratificarea actelor. În Transilvania existau trei centre de copiere a actelor și de autentificare a copiilor, centre înzestrate cu sigiliul principelui sau al administratorului Ardealului. Cele trei centre sunt: Conventul din Cluj-Mănăștur, Capitlul din Oradea, Capitlul din Alba Iulia[17]. Cum la data la care procesul verbal este ratificat actele Conventului Cluj-Mănăștur intraseră într-un amplu proces de secularizare, nu miră pe nimeni faptul că alături de pecetea conventului stă scris: „Dată și corectată și arătată de către Ioannes Lukats, canonicul bisericii Transilvaniei (de Alba Iulia), arhivarul conventului Sfintei Fecioare Maria de la Cluj-Mănăștur".

O copie a procesului verbal încheiat la 28 martie 1699 a fost trimisă la Viena: „la contele Leopold Kolonics, cardinal și arhiepiscop de Esztergom, pentru ca și el să o cerceteze și purul adevăr să-l întărească cu autoritatea sa episcopală și să dispună încurajarea cinstirii icoanei și a Maicii Domnului".[18]

17 Andrei Kiss, „Locurile de adeverire din Transilvania în timpul secularizării lor", în *Revista arhivelor*, nr.1/1994, p. 58-67.

18 A *Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, p. 28.

Pornind de la acest proces verbal încheiat la 28 martie 1699 și cunoscut prin copia de la 1768, istoriile mai vechi și marea majoritate a autorilor acceptă anul 1699 ca an al miracolului. *Historia Thaumaturgae B.V. Maria*, editată la Cluj în 1736; *Istoria Fecioarei Lăcrimânde*, Cluj, 1819; Nicolae Sabău, Zenovie Păclișanu, Adrian Pătruț, Ștefan Meteș, Cornel Irimie, Gheorghe Șincai etc., sunt numai câțiva din autorii care citează anul 1699 ca an al minunii.

IV.3. Locul în care se păstrează icoana

Probleme legate de icoană au început să apară imediat după minune. Să urmărim consemnarea istorică:

„Sigismund Kornis [...] constatând cu proprii ochi această minune, alegând un loc mai cuvenit și mai măreț pe propria moșie Fecioarei lăcrimânde, în amintitul an 1699 la 12 martie cu mare, cinstită pompă, a dus-o la capela castelului său din Benediug. Aici adunându-se mulțime de somități militare și nobiliare ardelene cu ceremonial bisericesc, cu Te Deum Laudamus, cu alte pioșenii creștine practicate câteva zile, dând mulțumire Dumnezeului atotputernic pentru această protectoare a săracei patrii și a avertizării pe care o binevoit-o prin lăcrămare. Iar pentru militarii pedeștri și călări care s-au adunat acolo și pentru o mai mare onoare și bucurie a dat trei focuri de artificii. Misionarul militar iezuit Ioan Rosenfeld s-a străduit în mod deosebit ca totul să se petreacă cu frumoasă rânduială și să se desfășoare cu cea mai mare cinste [...]. Mergând vestea în toate părțile [despre

minune] stările bisericești și laice au dispus unor anchetatori conștiincioși și cu frica lui Dumnezeu să examineze adevărul acestei minuni dumnezeiești și verificând cu metodă, sub jurământ, să le cerceteze și să le pună în scris. Acești anchetatori fură doi părinți iezuiți puternici și blânzi, adică părintele Vizkeleti Sigismund, pleban la Cluj, și Ladislau Baranyi, părinte la Alba Iulia, care ajungând la Nicula, au umblat cu siguranță în lucrurile sufletești și toate le-au cercetat cu grijă. Apoi, aducând mai mulți cu ei, au mers la Benediug, s-au închinat în fața portretului Maicii lăcrimânde. Pentru o mai mare cinstire a Maicii Fecioare anchetatorii s-au pronunțat pentru ca miraculosul portret să fie transportat la Cluj.

Ar fi și realizat aceasta dacă preafericitul conte Sigismund Kornis din Benediug nu i-ar fi împiedicat în intenție și românii nu s-ar fi opus strigând - nu permitem să fie lipsită biserica din Nicula de o așa prețioasă comoară. Pentru aceasta icoana a fost restituită românilor răzvrătiți cu o zi înainte de sărbătoarea Maicii Domnului, din timpul altoirii pomilor adică 24 martie, cu tot respectul amintiților anchetatori a fost așezată la locul ei de la Nicula. Și pentru a nu fi subtilizată în vreun fel, a fost acoperită și sigilată de anchetatori și s-a poruncit cu putere ca nimeni să nu îndrăznească să o descopere. Pe lângă aceasta, ca nu cumva cineva să o fure, a fost postată strajă militară în fața bisericii, care să apere zi și noapte icoana, până la răspunsul «hotărârea» arhiepiscopului de Esztergom, cardinalul conte Leopold Kolonics din Viena.

Și așa, o vreme, Fecioara lăcrimândă a stat ascunsă în biserica română din Nicula[19]. (vezi actul Conventului Cluj-Mănăștur). În castelul de la Benediug icoana Maicii Domnului a continuat să lăcrimeze și ca urmare a acestui fapt Sigismund Kornis ordonă dăltuirea unui text în limba latină pe frontispiciul podului suspendat care sună astfel:

„Mira Dei Genitrix Nostra stillavit in aula, Filius ut sacris concilietur aquis, Maternaque Deum, quid mirum, flexerit unda Kornisia his lachrimis surgit in alta Domus." (Mama miraculosului Dumnezeu a lăcrimat între zidurile acestea să-și îmbuneze Fiul cu lacrimile sfinte. Ce demnă de admirație este! Lacrimile materne l-au impresionat pe Dumnezeu și casa Kornis s-a înălțat prin lacrimi.[20])

Forțat de împrejurări, fie sub presiunea sătenilor, fie sub cea a autorităților, Kornis reașează deci icoana la Nicula, punând-o sub pază militară până la sosirea unui ordin de la cardinalul Kolonics. După o oarecare așteptare a sosit ordin de la Kolonics, ordin care foarte probabil a uimit pe mulți, icoana Maicii Domnului fiind încredințată spre păstrare preoților Ordinului Iezuit și mutată la Cluj: „Existând permisiunea de la arhiepiscop și românii din Nicula fiind plictisiți de permanenta strajă militară, de deranjul veneticilor năpăditori, fără revoltă și împotrivire au acceptat ușor să fie transferată icoana la Cluj. Pentru aceasta acei părinți [iezuiți] pentru fastul și siguranța transportului

19 *Ibidem*, p. 19-23.

20 *Mikolai máskép Kolozsvari csodaterö Szent Szüz kegyképének Dörténeti váslata*, Gherla, 1898, p. 11.

icoanei au cerut comandantului militar al Clujului un contingent de nemți pe care părintele iezuit Ștefan Halászi luându-l cu sine a mers la Nicula și punând icoana într-o căruță înainte de Rusalii a adus-o cu mare cinste la Cluj-Mănăștur."[21]

Cu drumurile de la Nicula la Benediug, de la Benediug la Nicula, așa zisul drum de la Nicula la Cluj, se instaurează treptat climatul în care icoana Maicii Domnului de la Nicula avea să devină una din controversele de renume ale Ardealului, chiar dacă numai într-un cerc restrâns. În climatul respectiv n-a fost deloc greu pentru unii autori să afirme că icoana a fost dusă la Viena.

1. *Historia Thaumaturgae Virginis Claudiopolotanae* spune: „Icoana fusese ținută în secret în nișa de la Viena s-au făcut în ascuns slujbe pentru ea."[22]

2. Gheorghe Șincai: „Icoana a fost dusă de la Nicula la iezuiți în Cluj [...]. Iezuiții au dus-o la Viena unde s-a cercat și s-a dovedit a fi minunată [...], a fost adusă iarăși în Ardeal și s-a pus în biserica iezuiților din Cluj, unde și astăzi este și cunoaște evlavie și cinste."[23]

3. Samuil Micu: „La anul 1699 în mânăstirea Niculei lângă Gherla au plâns icoana Născătoare de Dumnezeu, carea iezuiții patării din Clujiu, o au louat și o au dus la Viena, de unde, după ce prin vălaturile și prin bună cercare s-au aflat a fi minunată, s-au dus iarăși în Ardeal și s-au

21 *A Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, ed. cit., p. 34-35.

22 *Historia Thaumaturgae Virginis Claudiopolitanae*, p. 138.

23 Gh. Șincai, *Cronica românilor*, București, 1886, p. 306.

pus în bisearica iezuiților în Clujiu, unde și astăzi iaste și cu mare evlavie se cinstește."[24]

Mărturiile de mai sus sunt fără acoperire, cea mai mare parte a documentelor vremii nu menționează acest lucru. Citățm în acest sens copia procesului verbal aflată în arhivele Colegiului Iezuit din Cluj, unde se vorbește cât se poate de clar de întoarcerea icoanei la Nicula, în nici un caz de plecarea acesteia.

Pentru ca lucrurile să se complice și mai mult, în anul 1713, Sigismund Kornis dispune executarea unor copii după celebra icoană[25]. Contele Kornis, spune *Istoria Fecioarei lăcrimânde de la Cluj*, și-a prea dorit această minunată icoană fiind iubitor al Maicii Domnului. Cu multă durere spunea că nu se dă înapoi de la nici o oboseală și nici o cheltuială doar să-și procure această mare comoară și s-o poată transporta, pentru vecie în casa sa. Văzând că nu-și poate finaliza strădania sfântă s-a declarat mulțumit cu ceea ce a fost posibil. A făcut o copie a icoanei miraculoase și atingând-o de aceasta a dus copia la palatul său, a împodobit-o cu pietre prețioase și aur și a ținut-o în cinste spre consolarea și folosul palatului său."[26] Vestea minunii s-a răspândit cu repeziciune și, în afara celor care au asistat la miracol, au fost și alți doritori ai icoanei. Între cei care și-au dorit-o se poate enumera Antioh Cantemir, domnul

24 Samuil Micu, *Istoria Românilor*, Editura Viitorul românesc, București, 1995, p. 284.

25 *Monumente istorice și de artă…*, ed. cit., p. 200.

26 *A Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, ed. cit., p. 31.

Moldovei care a încercat să o cumpere cu „mai multe mii de taleri”[27].

Problema care se ridică în urma relatărilor de mai sus este: în care loc se află icoana Maicii Domnului, la Nicula sau la Cluj? Pentru a afla răspunsul la această întrebare, vom face mai întâi câteva menţiuni:

1. În ceea ce priveşte mutarea icoanei de la Nicula la Benediug şi de la Benediug la Nicula, se cunosc ambele date: 12 martie şi, respectiv, 24 martie, anul 1699 (vezi actul Conventului Cluj-Mănăştur).

2. Istoria plecării icoanei la Cluj este lipsită de orice datare.

3. Copia după procesul verbal original aflată în arhivele Colegiului Iezuit de la Cluj, nu menţionează nimic despre mutarea ei la Cluj, or, Conventul Cluj-Mănăştur era o autoritate în ceea ce priveşte ratificarea actelor pe care le elibera drept copii ale originalelor.

4. Am văzut din descrierea icoanei că autorii aveau în faţă două icoane diferite. (vezi IV.1. „Icoana”).

În „Completări privitoare la istoria icoanei Sfintei Fecioare din Nicula”, un singur autor descrie cele două icoane menţionând şi principala diferenţă dintre cele două – absenţa celor doi arhangheli pe icoana de la Cluj[28].

Autorul articolului recunoaşte că cele două icoane n-au fost făcute de acelaşi autor: „cele două icoane n-au fost pictate de acelaşi meşter”[29].

27 *Ibidem*, p. 32.

28 Nagy Margit, *op. cit.*, p. 26.

29 *Ibidem*.

Icoana aflată la Nicula a fost restaurată[30] între 1 iunie 1990 – 23 decembrie 1991, moment în care s-a constatat că peste stratul original de pictură, deteriorat în timp, a fost adăugat un altul. Tehnica constatată la restaurare corespunde sfârșitului sec. al XVII-lea, fiind tempera pe lemn iar suportul folosit de pr. Luca fiind lemn de brad. Se știe de altfel că în Transilvania lemnul de tei – folosit în Moldova și Tara Românească ca suport pentru icoanele pe lemn – era foarte scump, datorită faptului că era rar și greu de găsit. În condițiile respective, iconarii preferau lemnul de brad, mai ușor de găsit, chiar dacă era de esență mai slabă.

Icoana de la Cluj, așa cum am văzut, este pictată pe lemn de tei și după toate datele ea ar fi una din copiile comandate de Sigismund Kornis, dacă nu cumva ar putea fi chiar cea de la castelul din Benediug, „împodobită cu pietre prețioase și aur”[31]. În „Completări privitoare la istoria icoanei Sfintei Fecioare din Nicula”, se spune: „Sub îndrumarea boierului Sigismund Kornis, icoana a fost îmbrăcată, [acesta] a pus să se execute o coroană de argint împodobită cu mărgele atât lui Iisus cât și Sfintei Maria”; e posibil ca acum să se fi făcut și tivul hainei împodobit cu mărgele, mantia lui Iisus precum și fundalul aurit al icoanei împodobit cu motive florale[32].

30 Restaurarea a fost executată de doamna Dorina Idiceanu din Cluj, specialistă în restaurări.

31 A *Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, ed. cit., p. 32.

32 Nagy Margit, *op. cit.*, p. 27.

Două surse diferite menționează numele contelui Kornis în legătură cu împodobirea icoanei, deci este foarte probabil ca icoana din Biserica Piariștilor să fie copia personală a contelui.

Apoi, e greu de crezut că românii, chiar dacă erau agasați (plictisiți) de atâția vizitatori, au încuviințat schimbarea icoanei originale cu o copie, când aceeași istorie menționează că aceștia și-au revendicat cu destulă tărie icoana încă în 1699[33].

Se știe, din alte cazuri similare că pelerinajele au adus localnicilor anumite avantaje materiale, care, cu precizie, au contrabalansat perturbările pe care le aduceau permanentele procesiuni. Nu trebuie uitat că între 1712-1714, la porunca și cu cheltuiala grofului (contelui) Sigismund Kornis, s-a reînnoit biserica care adăpostea icoana Făcătoare de minuni, biserică ce aparține Mânăstirii Nicula. Se ridică întrebarea: care a fost motivul pentru care a făcut această reînnoire dacă icoana era deja mutată la Cluj[34]?

Însă punctul cel mai important în istoria icoanei Maicii Domnului de la Nicula îl reprezintă existența icoanei Maica Milelor (Eleusa)[35], aflată în prezent în Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca.

„Deși diferite din punct de vedere compozițional, apreciază Marius Porumb, tratarea în detaliu a fețelor cu un

33 A *Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, ed. cit., p. 22.

34 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 82; *Monumente istorice și de artă…*, p. 200.

35 *Ibidem*, p. 200-201.

oval perfect, cu trăsături fine, cu ochii rotunzi, expresivi și mari, având sprâncenele arcuite în același chip, au fost argumente care îl făceau pe I.D. Ștefănescu să considere că pictorul s-a folosit de un model viu. Cromatica identică a veșmintelor, drapajul pictat în aceeași manieră, duc la concluzia firească a apartenenței comune a celor două icoane la bogata activitate artistică pe care bănuim că a avut-o talentatul pictor [preotul] Luca din Iclod."[36]

Identitatea autorului celor două icoane, precum și faptul că suportul ambelor icoane este lemn de brad, duc firește la concluzia că icoana Maicii Domnului nu a părăsit niciodată Nicula. Folosindu-ne de părerea lui I.D. Ștefănescu cum că autorul ar fi folosit un model viu, putem spune că icoana de la Cluj reprezintă modelul la o vârstă mai tânără, iar cea de la Nicula modelul puțin îmbătrânit, explicabil prin cei aproximativ zece ani care despart icoanele.

Concluzia care se impune de la sine este că icoana Maicii Domnului de la Nicula nu a fost transportată la Cluj până în sec. XX, iar mai jos vom vedea care au fost condițiile transferării ei la Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului.

În perioada anilor 1712-1782, icoana a fost îngropată din cauza pericolului străin[37].

36 Marius Porumb, *Pictura românească din Transilvania*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 92.

37 Adrian Pătruț, *De la normal la paranormal*, vol. II, Editura Sincron, 1992, p. 202; Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., pp. 122-123.

În 1948, odată cu retragerea călugărilor greco-catolici, icoana a fost ascunsă în Lunca Bonțului la țăranul Chezan Vasile, zis Moșuțu, care a zidit-o într-un geam al casei sale. Aici icoana a rămas ascunsă până în 30 ianuarie 1964, când acest țăran, fiind bătrân și bolnav, la insistențele starețului Serafim Măciucă, a predat-o sfintei mânăstiri[38].

După patru ore, icoana a fost ridicată de organele de securitate și transportată la Cluj-Napoca la sediul Arhiepiscopiei Ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului. După o restaurare dificilă (1990-1991), care i-a redat aspectul inițial, alterat de o repictare și alte intervenții, precum și strălucirea cromatică, icoana a părăsit Clujul la 24 martie 1992, într-o ceremonie impresionantă, reluându-și locul la biserica Adormirea Maicii Domnului de la Sfânta mânăstire[39].

IV.4. Minunile „minunii"

Icoana a rămas în biserica mânăstirii și în sufletul oamenilor. Oamenii au căutat-o mereu și și-au plâns amarul, așteptând mângâiere, iar mângâierea nu a întârziat să apară. Maica Domnului a plâns cu fiecare pelerin îndurerat, a primit pe cel ce a venit cu umilință și l-a vindecat pe cel bolnav.

Minunile întâmplate la icoană, istoria nu le-a uitat și nici nu le putea uita. Însă cine ar putea enumera toate

38 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 26.

39 Adrian Pătruț, *op. cit.*, pp. 202-203.

aceste minuni săvârșite din mila lui Dumnezeu, prin icoana Maicii Domnului de la Nicula? Nimeni! Voi aminti doar câteva din minunile mai cunoscute, consemnate de istorie, pentru ca citirea lor să sporească în noi respectul, iubirea și încrederea în Dumnezeu.

Una dintre primele mărturii despre binefacerile icoanei de la Nicula o avem consemnată de căprarul regimentului princiar Hohenzollern, preotul iezuit Johann Rosenfeld, într-o scrisoare din 1701, la doi ani după întâmplare. Preotul era unul din cei care au propovăduit cultul fecioarei lăcrimânde: „Mărire – spune el – Domnului și Maicii sale Sfinte. Eu, Johann Rosenfeld, călugăr «monah» al Ordinului Iezuit, ceea ce relatez o dovedesc și în scris în fața lui Dumnezeu. Întâi: în satul Câțcău, aproape de Dej, ascultând spovedania de Paști a soldaților am ținut liturghia «missa» și cum am ajuns la Sanctus, m-a apucat pe neașteptate o mare durere că de-abia am putut sta în picioare; m-am rugat la Fecioara lăcrimândă și într-o clipită parcă s-a tăiat durerea mea. După ridicarea Sfintelor Taine «a Trupului Domnului» m-a ajuns din nou acea mare durere și n-am mai sperat că pot continua liturghia. Din nou m-am îndreptat spre ea și cu mare evlavie i-am făcut făgăduință și din nou, cât o clipită m-am scăpat. A și trecut [de atunci] doi ani că nu simt nimic de acelea.”[40]

Anul 1701 este plin de consemnări privitoare la minunile Maicii Domnului, puterea miraculoasă de tămăduire a icoanei putând fi simțită de toți cei care cu credință cădeau

40 A *Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, ed. cit., p. 57.

înaintea icoanei rugându-se: militari din regimentul Hohenzollern, mame cerând viață copiilor lor aflați pe patul de moarte; inclusiv fiul contelui Sigismund Kornis, fostul guvernator, a cunoscut puterea și milostivirea Maicii Domnului. În anii următori lăcrimării, incendiile și nevoile cedează, alți oameni se vindecă[41].

Consemnările istorice sunt bogate. Ele acoperă din secolul al XVIII-lea până astăzi parte din minunile Maicii Domnului de la Nicula, căci Maica Domnului n-a vindecat și ajutat doar în anii apropiați minunatei plângeri.

Ea rămâne alături de noi bucurându-se și răsplătind credința noastră. Dovezile cele mai palpabile rămân mărturiile istorice, dar și faptul că oamenii se bucură și azi la umbra iubitoarei Maici a Domnului aflată la Nicula. Iată doar câteva dintre minunile consemnate de la sfârșitul secolului al XIX-lea până azi. La începutul perioadei amintite, aici a fost vindecat un băiețel de 6 ani al domnului János Thoraczkai, care fusese lovit de un cal. Toate strădaniile doctorilor s-au dovedit zadarnice. A rămas credința părinților în Maica Domnului. Și aceasta i-a ajutat.

La fel s-a întâmplat cu soția căpitanului Lörincz Barri, comandantul garnizoanei din Cluj, Kristina, care, după cum spuseseră doctorii, urma în scurt timp să-și piardă vederea. Cu credința că Maica Domnului o va ajuta, și-a lipit icoana ei (copie a celei din Nicula) de ochi și s-a vin-

41 *Ibidem*, p. 60 și urm.

decat. Tot prin rugăciunea și credința unei femei, soția comandantului garnizoanei din Gherla, fiul acesteia, suferind de epilepsie, și-a aflat alinarea. Soția unui alt căpitan aflat în cantonament la Cluj, căpitanul Horn, avea tumori interne încât nu putea înghiți nimic, existând deci realul pericol al morții prin inaniție sau sufocare. Femeia, credincioasă, a cerut fie să se bucure de o moarte ușoară, fie să-și recapete sănătatea. A fost ascultată împlinindu-i-se a doua rugăciune[42].

Între șirul de minuni cunoscute se află și aceea din 1904 prin care un bolnav din părțile Sibiului a fost vindecat după ce zăcuse în pat aproape șapte ani. În anul următor vizitei făcute la Nicula, el a putut veni pe propriile-i picioare pentru a-i mulțumi Maicii Domnului[43].

Minunile n-au încetat să fie săvârșite, multe rămânând necunoscute până în ziua de azi, multe răspândindu-se fie în scris, fie verbal. Iată ce spunea o fetiță din Cluj-Napoca, care în 1993 fusese vindecată de o umflătură a mâinii drepte pe care doctorii o socotiseră incurabilă: „De atunci vin cu și mai multă credință la mânăstire și îi mulțumesc Maicii Domnului că prin mila ei m-am vindecat. Eu cred că aceasta este o minune dumnezeiască, deoarece medicii mi-au spus că nu mă voi putea vindeca nici prin operație și totuși m-am vindecat. Acestea le spun nu din mândrie, ci fiindcă vreau ca toată lumea să știe ce poate face această icoană slăvită,

42 *Mikolai máskép Kolozsvari csodaterö Szent Szüz kegyképének Dörténeti váslata*, ed. cit., pp. 28-29.

43 † Irineu Bistrițeanul, episcop-vicar, *op. cit.*, p. 51.

vreau ca toți oamenii să vină spre a o cinsti și a se închina ei."[44]

Amintim și unul din frecventele vindecări de cancer. Tânărul Fabian Cătălin Ceuca din Câmpeni, Alba, str. Teiului E6/7, datorită credinței în puterea taumaturgică a Icoanei, s-a vindecat de cancer în fază de metastază în februarie 2002.

Minunile consemnate fac parte din puținele cunoscute, marea lor majoritate nefiind consemnate și păstrate nicăieri. Ceea ce rămâne sunt darurile votive încredințate de cei vindecați Maicii Domnului drept mulțumire: inele, inimi, ochi, picioare, mâini, toate lucrate în metale prețioase; bucăți de aur și statuete[45]. La 1948 darurile mai sus menționate au dispărut. Toate sunt forme modeste de mulțumire aduse Maicii lui Dumnezeu, care este și Maica noastră.

44 *Ibidem*, p. 54.

45 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., pp. 127-129; Kádár Jozsef, *op. cit.*, p. 181.

Capitolul 5

PICTURA
PE STICLĂ

Icoana a inspirat meșterii și tot ea a slujit de model. De la prima icoană la ultima, Maica Domnului și-a regăsit într-însele frânturi de trăsături, pete de culoare și urme ale surâsului. Sub penelul celor care nu știau carte, dar care-o venerau cu credință, icoana a fost transformată uneori în Maica Milelor, alteori în Maica Îndrumătorilor, dându-i uneori chipul Maicii Îndurerate.

O multitudine de forme, de culori s-au strâns în jurul picturii preotului Luca din Iclod, ca într-o familie, care-a transformat un sat de țărani într-un sat de pictori. Nicula s-a instalat pentru două secole în fruntea iconarilor pe sticlă ai Transilvaniei. Fiecare casă avea un meșter, o icoană proprie, un model neștiut de ceilalți.

În deal, la mânăstire, icoana zâmbea înțelegător. Sufletul românesc, nu lipsit de profunzime, i-a simplificat trăsătura, forma, expresia, spunând că simplitatea este cea mai mare complexitate.

V.1. Icoanele pe sticlă

Apariția picturii pe sticlă de la Nicula constituie un fenomen cu aspecte multiple, determinat de factori com-

plecși. Școala țărănească de pictură pe sticlă de la Nicula a cunoscut o dezvoltare inedită și a avut ecou puternic de-a lungul timpului. Originea picturii pe sticlă ține de Bizanț, al cărui mesaj în artă și cultură a avut profunde rezonanțe în spațiul românesc. Pictura pe sticlă cunoscută în Bizanț, a pătruns în Italia între 1380-1420, extinzându-se apoi în întreaga Europă. Specialiștii plasează apariția icoanelor pe sticlă în Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVII-lea[1]. Ea a fost practicată până în prima jumătate a secolului al XX-lea. Lucrate, în general, pentru populația rurală, icoanele pe sticlă erau vândute prin târguri de chiar autorii lor, uneori departe de centrul de lucru.

Problema originii acestui gen de artă populară în România este legată de dezvoltarea lui în alte țări, în special în Boemia și Austria. Pentru apariția meșteșugului în a doua jumătate a secolului al XVII-lea pledează atelierele de fabricat sticlă (glăjăriile) apărute încă din sec. al XVI-lea. Introducerea tiparului în sec. al XVI-lea dăduse un deosebit avânt xilogravurii folosite pentru ilustrarea cărților de cult. La sate circulau diverse gravuri cu teme religioase, care au fost copiate pe plăcile de sticlă ale icoanelor.

Sigur, posibilitatea învățării acestui meșteșug în Boemia, Moravia, Slovacia, nu este exclusă cum de asemenea nu poate fi exclusă posibilitatea pătrunderii acestui meșteșug odată cu călugării străini care-au poposit pe teritoriul Transilvaniei.

1 Ion Apostol Popescu, *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, pp. 30-31.

Marea răspândire a picturii pe sticlă în Transilvania se datorează atât tehnicii de copiere a unui model, cât și condițiilor social culturale ale Transilvaniei din acea epocă[2].

Primele piese născute din icoana minunii oglindeau chipul Maicii Domnului, patroana bisericii și obiectivul pelerinajului. Meșterii nu s-au oprit însă la un singur model, ci au luat în considerare scenele biblice, sfinții cu semnificație practică în viața oamenilor din acele vremuri[3].

Pe lângă fresce, icoane pe lemn, xilogravuri și erminii, iconarii se mai serveau, pentru model și de cărțile populare apocrife, de elemente autohtone de natură etnografică. În Nicula aceste surse au fost mai rar folosite, în schimb scene de acest gen (rural) se întâlnesc în picturi din sudul Transilvaniei și pe valea Oltului[4].

Dar dacă la început oamenii au redat chipul Mariei, așa cum am constatat, ulterior registrul s-a îmbogățit și au început sa apară icoane ale Sf. Haralambie, ale Sf. Nicolae, ale Sf. Gheorghe etc., icoane sub patronajul cărora intrau fie persoana, fie familia, fie unele îndeletniciri[5].

Icoanele constituie elemente de decor, dar un element de decor cu o dublă funcție – icoană și tablou –, având atât rolul de a încânta privirea cât și cel de obiect de cult[6]. După

2 Cornel Irimie, Marcela Focșa, *Icoana pe sticlă*, Editura Meridiane, București, 1968, pp. 5-6.

3 Dumitru și Iuliana Dancu, „Pictura populară din Nicula", în revista *Steaua*, Cluj, XVII, iulie 1966, p. 90.

4 *Ibidem*.

5 *Ibidem*.

6 Cornel Irimie, Marcela Focșa, *op cit*., p. 7.

primii zugravi care-au creat probabil unicate lucrate cu multă migală, au apărut produsele de serie confecționate în familie sau în ateliere. Această etapă durează aproape un secol și jumătate, dă o producție intensă, nu însă lipsită de calități artistice. Compozițiile sunt schematice, stângace, însă destul de expresive, ajungând să ne încânte prin „primitivismul" lor naiv și rafinatul simț al culorii.

Secolul al XIX-lea aduce ieșirea meșterilor de sub influența șablonului, unii dintre ei încercând să facă din fiecare icoană pe sticlă o piesă de valoare artistică în care libertatea și originalitatea să se îmbine cu stilul narativ și decorativ. Acești meșteri folosesc și tehnici noi, ca de exemplu tehnica degradeului, dar nu evadează cu mult în afara compozițiilor originale aparținând secolului al XVIII-lea.

Începutul secolului al XX-lea aduce cu sine decadența acestei arte prin concurența acerbă instaurată de litografii și prin tendința de comercializare[7].

V.2. Arta de la Nicula

Arta icoanelor pe sticlă din Transilvania, printre care și cea de la Nicula, a apărut în condiții specifice. Existența unor compartimente de artă populară, cum ar fi zugrăvirea de icoane pe lemn și gravura în lemn, în care s-a afirmat Nicula, este legată de epoca apariției scenelor pe sticlă. De pildă, la Nicula, cu timpul, sau probabil paralel cu gravura în lemn a icoanelor, se va trece la arta icoane-

7 *Ibidem.*

lor pictate pe sticlă. Cei mai mulți dintre specialiștii care au studiat fenomenul la fața locului plasează înflorirea pe scară mare a picturii pe sticlă în Transilvania imediat după pictarea în 1681 a icoanei Maicii Domnului de către Luca din Iclod, când, îndată, „țara fu literalmente inundată de copii ale icoanei miraculoase."[8] „Maica Domnului" a preotului Luca a devenit prototip pentru meșterii iconari locali, stimulând înflorirea picturii populare pe sticlă la Nicula. Acest model autohton i-a însuflețit în elanul creator pe iconarii de mai târziu. Chipul Fecioarei Maria din icoana părintelui Luca a început să fie reprodus, desigur, cu unele intervenții, în stampele de la Hășdate, apoi în unele xilogravuri. Modelul a fost pictat uneori și pe lemn, cum e cazul unui valoros exemplar din frumoasa biserică din Bârsău[9].

După spusele bătrânilor, pe vremuri se picta aproape la fiecare casă din acest sat. Cele mai multe icoane erau vândute pelerinilor, altele fiind colportate prin toată Transilvania. În lungile lor drumuri, iconarii Niculei au ajuns până în nordul Moldovei și în Muntenia, până în Banat și părțile Tisei. Numele iconarilor din Nicula sunt în general destul de puțin cunoscute, aceștia neavând obiceiul să se semneze sau să-și dateze icoanele. Cea mai veche icoană pe sticlă datată, cunoscută din Nicula, este din 1802 și aparține Muzeului Etnografic al Transilvaniei din Cluj.

8 Ion-Popescu Apostol, *Studii de folclor și artă populară*, Editura Minerva, București, 1970, p. 305.

9 *Ibidem*, p. 307-308.

Temele abordate de iconarii de la Nicula sunt exclusiv religioase, dar cu referiri la aspecte ale vieții reale, inspirate din mediul înconjurător. Icoanele sunt, în general, de mici dimensiuni, de obicei 30/25, iar arta e caracterizată printr-un desen naiv, dar foarte sugestiv, printr-o compoziție simplă și clară[10].

Pictura pe sticlă de la Nicula, deci, de la început și până la sfârșitul celui de-al treilea deceniu al secolului al XX-lea, se caracterizează prin înscrierea portretelor sau a scenelor în cadre reduse ca format. Desenul, așa cum am arătat, apare, la prima vedere, stângaci și naiv, mai ales pentru un ochi neobișnuit să descifreze pictura. În realitate, întâlnim aici o simplificare a redării formelor, mărginită la o strictă economie, la notarea liniilor esențiale, indispensabile pentru alcătuirea imaginii. Această simplificare se înscrie în caracteristica viziunii tuturor creatorilor populari români. Desenul icoanelor din Nicula este atât de sugestiv tocmai datorită acestui limbaj simplu, în care nu există nici o linie de prisos[11].

Pe paleta icoanelor din Nicula nu întâlnim niciun ton dulceag, nicio singură culoare care să alunece într-un decorativ inexpresiv, toate tonurile având în sine o forță dramatică, pusă și mai mult în valoare prin distribuirea lor în economia compoziției. Dimensiunile reduse ale icoanei fac ca acestea să izbucnească ca dintr-un focar, accentu-

10 Cornel Irimie, Marcela Focșa, *op cit.*, p. 9.

11 Dumitru și Iuliana Dancu, art. cit., p. 92.

ându-le dramatismul. Aceleași culori, pe o suprafață mai mare, ar pierde din forță. Dintre toate centrele transilvănene, Nicula a conferit icoanelor cele mai desăvârșite calități picturale apropiindu-le de valențele înțelegerii picturii moderne. Nici un alt centru nu a subliniat cu atâta tărie dramatismul tonurilor în cromatica folosită[12].

Originalitatea fenomenului icoanelor pe sticlă de la Nicula, în ansamblul lor, va fi, desigur, caracteristica de seamă a acestei arte. Chiar și atunci când au preluat teme sau motive din alte zone, le-au adaptat, transfigurându-le și recreându-le prin filtrul propriu. La Nicula s-a manifestat o pluralitate de modalități de exprimare artistică, ceea ce conferă o bogată diversitate tematicii icoanelor. Dacă în unele icoane de la Nicula apar flori în cărămiziu și tente de verde deschis, albastru și alb, în altă parte (de exemplu Geaca, spre Sărmaș), tema este mult împodobită iar coloritul este mai variat[13].

Existau cicluri de motive, în limitele fiecăruia dintre ele întâlnindu-se numeroase variante. Meșterii erau deosebiți ca temperament artistic, viziune plastică, preferințe stilistice și cromatice, ceea ce a contribuit la diversitatea creației lor, atât în limitele unei epoci, cât și de la epocă la epocă. Meșterii au căutat să exprime în picturile lor pe sticlă fațete cât mai interesante și inedite ale aceluiași motiv.

12 *Ibidem*, p. 93.

13 Ion Apostol Popescu, *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, ed. cit., pp. 49-50.

Desigur, se poate vorbi de motive comune cu cele ale Bizanțului, ale Occidentului sau Orientului apropiat. Motivele îndeobște circulă, ele sunt sortite unei vehiculări pe spații mari, suferind unele modificări și transformări în funcție de viziunea creatoare a autorului. Amintim aici „Pomul Cunoștinței", „Adam și Eva", „Buna Vestire", „Sf. Ioan în fața Irodiadei", sau unele modele cu „Cina cea de Taină" în care ideea a fost transformată în spiritul autohton.

În afara motivelor venite din exterior, există și motivele autohtone, întâi de toate, așa cum am arătat mai sus, splendida icoană a Maicii Domnului pictată de Luca din Iclod, care a servit drept model primelor încercări de pictură pe sticlă. De la acest prim model al Sfintei Fecioare s-a trecut apoi la altele din diferitele momente din viața Maicii Domnului până la Adormire[14].

O altă temă variată este icoana cu Iisus Hristos. Unele icoane cu această temă sunt foarte asemănătoare cu cele de inspirație bizantină din Italia și chiar din sudul Franței. În perioada de înflorire a picturii pe sticlă la Nicula, o altă temă devine foarte iubită de către meșteri: „Iisus și vița-de-vie". În icoanele cu această temă, influența apuseană apare mai ales în arta portretului, portret în care Hristos este înfățișat plin de vigoare fizică. „Nașterea" Mântuitorului ocupă de asemenea un loc de seamă în iconografia niculeană, cu toate că tema este redată într-o puternică tentă folclorică. Tot legat de Mântuitorul apare în iconografie „Botezul", într-un cadru natural, simplu și fami-

14 *Ibidem*, p. 68-69.

liar, românesc. S-au făcut reprezentări iconografice ale „Intrării în Ierusalim", a „Cinei celei de Taină", care, așa cum arătat, a fost preluată în mai multe variante. În „Răstignirile" legate de Nicula, Iisus Hristos este redus aproape la esența ideii de om. Formele anatomice sunt contorsionate, uneori, până la expresia unei suferințe umane extreme.

S-au creat modele cu „Așezarea în mormânt a Mântuitorului", „Învierea", „Buna Vestire", „Sf. Ioan", „Sf. Ioan cu mielul", „Sf. Gheorghe" etc.[15]

Icoanele pe sticlă de la Nicula aparțin unei arte de ales prestigiu, plină de inedit și de o strălucire inalterabilă, cu o vocație umană adâncă și care a anticipat din plin arta viitorului[16].

La opera de exprimare a frumosului pe sticlă au luat parte nenumărați iconari. Un sat întreg a devenit o vatră de pictură, o vatră de meșteri care din păcate nu-și semnau icoanele. Într-o însemnare aflată de Ion Meșter, figurează ca iconari între 1870-1899: Dionisie Iuga, Teodor Tecariu[17]. Dintre cei mai înzestrați iconari niculeni amintim pe: Ștefan Mircea și fiica sa Maria Chifor (1862-1929); Ștefan Belindeanu (1815-1875); familiile Tamaș, Prodan, Moga, Ghimbă, Vasile Moldovanu, Simon Mircea, Gheorghe Rat etc.[18]

15 *Ibidem*, p. 70-78.

16 Idem, „Aspecte ale icoanelor pe sticlă de la Nicula", în *Îndrumător Bisericesc*, 1978, p. 237.

17 Idem, *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, ed. cit., p. 41.

18 Dumitru și Iuliana Dancu, art. cit., p. 90.

Din Nicula au plecat mulți meșteri care au întemeiat unde s-au statornicit tot atâtea mici centre de pictură populară, încât pe drept cuvânt se poate spune că pictura pe sticlă își are obârșia la Nicula[19]. Ei au dus meșteșugul la Brașov, Făgăraș, Sebeș, Sălișteа, Poiana Sibiului, Lancrăm, Laz, poate chiar și în Țara Oltului[20]; întemeind centre care s-au dezvoltat mai apoi ca centre de sine stătătoare, îmbogățind paleta coloristică și temele generale ale iconografiei pe sticlă.

Prețuite astăzi ca autentice piese de artă, icoanele pe sticlă se păstrează în muzeele de artă populară și etnografie din toate marile orașe ale țării. Ele sunt mărturia peste veacuri a spiritului creator al românului și a iubirii sale de frumos.

V.3. Atelierul de la Sfânta Mânăstire

Mânăstirea Nicula duce cu prestigiu mai departe marea tradiție a picturii pe sticlă a icoanelor, în care geniul artistic românesc a excelat[21].

Ea a fost și va fi un loc de închinare, loc de pelerinaj, dar și vatră a picturii pe sticlă, meșteșug perpetuat de părintele arhidiacon Ilarion Mureșan vreme îndelungată, apoi de călugării mai tineri.

19 *Ibidem.*, p. 98.

20 Ion Mușlea, *Icoanele pe sticlă și xilogravurile țăranilor români din Transilvania*, Editura Grai și suflet – Cultura Națională, București, 1995, p. 10.

21 Ieromonah Visarion Viorel Pașca, *Semnificația liturgică a icoanei. Icoanele pe sticlă de la Nicula*, Teză de licență, Sibiu, 1994, p. 86.

Născut la 16 februarie 1942, în satul Breaza din jud. Bistrița-Năsăud, este monah în mânăstirea Nicula de peste 40 de ani. A devenit specialist în tehnica picturii pe sticlă trecând de la realizarea „replicilor" după vechi icoane de la Nicula, la propriile creații care se păstrează în spațiul tradițional.

Ani în șir icoanele părintelui Ilarion n-au putut fi văzute decât în trapeza mânăstirii. Prima expoziție de icoane pe sticlă a monahului de la Nicula a fost organizată în 1990 la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca.

În ultimii ani, organizarea unor expoziții în Elveția, Franța, Austria, Statele Unite, i-au adus recunoașterea și prețuirea peste hotare[22]. Și-a încheiat activitatea de pictor cu o expoziție la Palatul Patriarhiei Române din București, cu prilejul manifestărilor legate de împlinirea a 450 de ani de atestare documentară a Mânăstirii Nicula!

„Icoanele noastre pe sticlă nu sunt cu nimic mai prejos de vitraliile de la Laon, de cele de la Reims sau Chartres. Asemeni acelor ilustre opere de artă, icoana țăranului anonim filtra lumina, o lumină lăuntrică ce este parte din casa românului. Și dacă meșterul Ilarion continuă într-un fel atât de rafinat acest gen al icoanei, e semn că marile noastre permanențe nu au avut de suferit. La ceas de rugăciune icoanele meșterului de la Nicula au darul de a ne apropia mai mult de credința strămbunilor noștri"[23].

22 Maria Bocșe, „Vatră perenă a picturii populare pe sticlă", în *Adevărul de Cluj*, 12-14 august 1995, p. 5.

23 Gheorghe Arion, „Expoziție de icoane pe sticlă la Muzeul Etnografic al Transilvaniei", în *Renașterea*, an I, nr. 9, septembrie, 1990, p. 6.

Și poate nimic n-ar fi mai potrivit pentru încheiere decât cuvintele părintelui Ilarion: „ În cazul copiilor, caut să le fac cât mai exacte, copiez și rama și patina – e o chestiune de respect față de înaintași și valorile create de ei. De obicei copiez toate variantele unei teme, dar exclusiv icoane niculene. Desigur, studiez și icoanele din celelalte centre ale Transilvaniei, dar eu sunt dator icoanei de la Nicula."[24]

24 Ieromonah Visarion Viorel Pașca, *op. cit.*, p. 86.

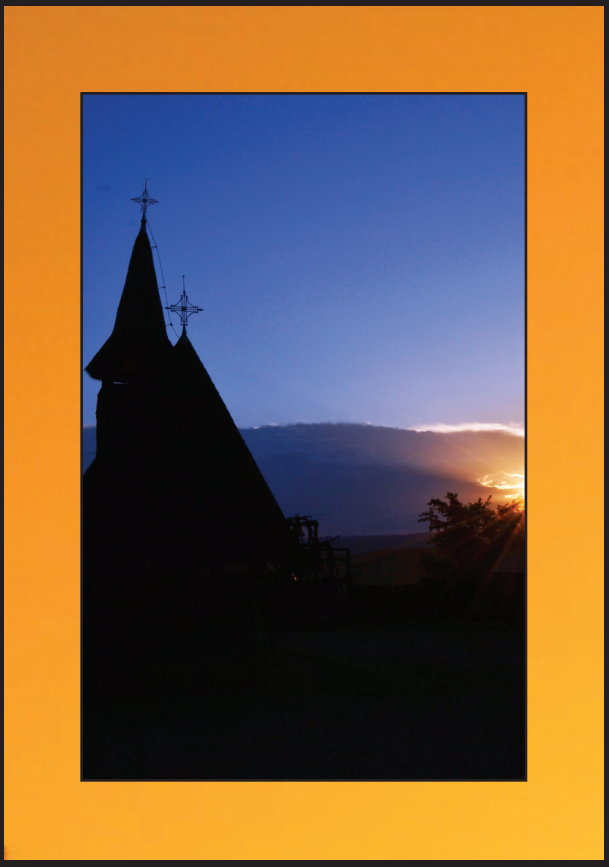

Capitolul 6

STAREȚI.
VIEȚUITORI.
ÎNCHINĂTORI

S-au adunat uneori norii grei ai uitării. Oamenii uitau cele ale sufletului, iar tinerii nu mai știau că există o cale serafică de unire a omului cu Dumnezeu. Nicula și-a păstrat locul său în istorie și a fost strajă drumului monahal, chiar dacă uneori cu un singur călugăr ca în 1737, când Petre Timporan vine din „Moldavia" (Moldova) pentru a păstra tradiția pustnicului Nicolae, sau în 1765 când tradiția este dusă înainte de Nicolae Pop din Nicula. Istoria devine mai săracă menționând sec existența unui călugăr la 1772, a unui viețuitor în 1774, dar infinit mai amănunțită atunci când, în 1848, călugărul Gheorghe Moldovan și preotul din Săplac, Grigore Silași, sunt acuzați că au plănuit să atace Gherla cu poporul din jur, de parcă istoria ar fi un șir neîntrerupt de atentate sau lupte[1].

Cei ce-au urmat și-au știut croi un drum în istoria atât de nestatornică a locului:

1 Datele mai sus menționate pot fi întâlnite la note bibliografice în capitolul III.1. „Biserica de lemn".

Pr. Gheorghe Gherontie Cotorea, născut în 1720 în comuna Totoiu, județul Alba, absolvent al școlii teologice din Tyrnavia, călugărit la Blaj în 1747, a ajuns la Nicula prin 1766, după ce îndeplinise funcțiile de vicar general episcopal sub Petru Pavel Aron, în 1753, sau de învățător al cinului bisericesc având pază din partea arhiereului din 1754[2]. El a venit la Nicula ca urmare a alungării sale din Blaj de către noul episcop Anastasie Rednic – G. Cotorea fusese un apărător și susținător al lui Inochentie Micu. Aici, după cum reiese dintr-o plângere adresată Romei la 2 octombrie 1766, el continua „să-și urmeze îndeletnicirile sufletului", fiind martorul a „nu puține lucruri schimbate în ritul lor", ceea ce reprezenta din punctul lor de vedere (al greco-catolicilor) un real pericol de a fi „infectați de către armenii schismatici din Moldova și trași pe calea vechilor greșeli", adică pe calea ortodoxă pe care se pare că românii o păstrau în continuare[3].

În 1772 este repus în funcțiile sale, revenind la Blaj, unde a trăit până la moarte.

Pr. Gavrilă Stoica de Béts (1772-1836) a stat la Nicula aproximativ 4 ani, după care, în 1807, a trecut ca protopop al Jucului Inferior. El a urmat cursurile teologice la Pojou, pentru ca apoi, înainte de a se opri la Nicula, să fie profesor la Blaj, prin 1799[4].

2 Prof. Nicolae Comșa, *Dascălii Blajului*, Blaj, 1940, p. 18.

3 Ion Dumitriu-Snagov, *Românii în arhivele Romei secolul* XVIII, Editura Cartea Românească, 1973, pp. 222-225.

4 Prof. Nicolae Comșa, *op. cit.*, pp. 41-42.

Pr. Vasile Pașca, hirotonit preot celib pentru o comună din județul Turda, a funcționat ca și dascăl la școala bisericească din Nicula din 1812, în urma hotărârii episcopului: „rânduim ca să se așeze la mânăstirea Nicula unde va lua plata dăscălească, pentru care va avea a învăța pruncii, din care, cu venitul acei mânăstiri împreunată, singur și neadunându-și atâtea neamuri pe lângă sine va putea și obștii și lui Dumnezeu să slujească și viața cu cuviință să o chivernisească."[5] Aici a stat până la moarte, întâmplată în 1830, după Nicolae Albu, iar după Nicolae Comșa, în 1835, fiind unul dintre marii dascăli pe care i-a avut școala bisericească de aici. În timpul său, a trecut prin mânăstire și Vasile Rațiu, probabil în perioada 1823-1826, urmașii săi cunoscuți cu numele fiind cei care i-au luat locul în școala bisericească: Dan Ilie și Gheorghe Moldovan, a căror activitate a fost pomenită în capitolul III.7. „Școala bisericească".

Mihail Ivașco, administrator al mânăstirii, din 1863 în 1878, și profesor de teologie la Gherla, este cel care, prin strădania sa, a împlinit atât visul oamenilor cât și pe al său propriu: acela de a ridica un lăcaș mai mare în care să răsune imnele închinate Maicii Domnului. Biserica ridicată de el este cea existentă astăzi, lipsindu-i doar turnurile ridicate abia în 1905. Tot el a zidit o casă cu două camere pentru preoți.

Cel care i-a urmat în funcția de administrator, între 1878 și 1891, a fost ***Ștefan Bilțiu***, din timpul căruia se păs-

5 *Ibidem*, p. 55.

trează iconostasul, azi la Mintiu Gherlii, înlocuit în 1938 cu cel actual. Tot sub el s-a luat inițiativa construirii unui pavilion de ospătărie pentru pelerini.

Prepozitul ***Ioan Papiu*** a fost cel care a administrat Nicula în perioada 1891-1902, când s-a tencuit biserica (1898), pe care ulterior a acoperit-o cu tinichea. El a ridicat o altă ospătărie, așezând-o la o mai mare depărtare de sfânta biserică, spre folosul mulțimii crescânde de pelerini. De Sfântul Ilie al anului 1899 a fost binecuvântată din nou biserica de zid. Aceasta își va lua înfățișarea actuală prin zidirea celor două turnuri (1905) sub administrarea, între 1902-1924, a lui ***Ioan Ivașco***, fratele ctitorului bisericii mari, Mihail Ivașco. Turnurile au fost acoperite cu aramă, au fost aduse clopotele, sfințite în 6 august 1906. Arama a fost înlocuită în anul 1916 cu tablă zincată, cea dintâi fiind luată pentru treburile armatei. Acum au fost ridicate: pavilionul pentru adăpostirea pelerinilor transformat curând în chilii, alte șapte odăi pentru preoți adăugate celor două existente din timpul lui Mihail Ivașco, s-au făcut scaunele, amvonul, tronul episcopal precum și pardoseala bisericii mari în 1913. Murind în 3 martie 1924, a fost înmormântat alături de fratele său Mihail, la Nicula, împlinindu-li-se astfel ultima lor dorință.

Având în vedere dificultatea administrării mânăstirii care devenea din ce în ce mai mare, episcopul unit Iuliu Hossu a numit o comisie administratoare a Sfintei Mânăstiri alcătuită din: canonicii ***Dr. Victor Bojor***, ***Dioniziu Vaida*** și protopopul onorar ***Teodor Morariu***, în cadrul ședinței

din 29 iulie 1924. Rolul acestei comisii era „ridicarea la nivelul dorit a nimbului Sfintei Mânăstiri de la Nicula și pentru buna chivernisire a averilor ei". Astfel, comisia s-a îngrijit ca mânăstirea să dispună de cărți de cult precum și de alte lucruri necesare preoților la venirea în mânăstire. De asemenea, a avut loc o renovare a bisericii de zid în 1925, precum și înzestrarea amvonului cu scări de fier în locul celor de lemn, total nepotrivite. Comisia s-a îngrijit și de pelerini: s-a ridicat un pavilion în 1927, s-au făcut trei fântâni etc. În 1929, s-a ridicat altarul de vară, dovadă de netăgăduit a faptului că de pe atunci biserica, de altfel destul de mare, devenea la praznice cu totul neîncăpătoare. Oamenii iubeau Nicula și continuau să vină să-și verse și ei lacrimile pe pământul stropit cu lacrimile sfinte ale Maicii Domnului cu secole în urmă[6].

Este foarte importantă însemnarea că în această lungă perioadă nu a existat aici un preot statornic[7].

Prima obște statornică s-a instalat la Nicula în 1935 prin egumenul ***Leon Manu***. Până la această dată, Nicula a fost locuită doar de călugări care nu stăteau mult, dată fiind și situația trecerii acestei mânăstiri în grija Bisericii Unite. Nu se știe când a fost preluată de la catolici; știut este doar faptul că „mânăstirea mai adăpostea în 1774 un singur călugăr din cei vechi", adică ortodox[8]!

6 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 82-83.

7 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 162.

8 Dumitru și Iuliana Dancu, *op. cit.*, p. 45.

Leon Manu a fost numit egumen la Mânăstirea Nicula la 10 octombrie 1936, dată la care mânăstirea aparținea Ordinul Sfântului Vasile cel Mare. Anterior, egumenul Leon, întors din America unde a fost preot misionar, avea să funcționeze ca slujitor al sfântului altar în mai multe locuri. În 1916, a fost întemnițat de autoritățile maghiare. A fost Președintele Consiliului Național Român din Țara Hațegului; a luat parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia; a fost ales în Marele Sfat Național de la Sibiu și chiar a activat în rândurile Diviziilor 18 și 20 pentru refacerea lor morală[9].

Obștea sa la 1937 era compusă din: Mihai Valer Pop, Ghervasie Gheorghe Goe, Dionisie Dimitrie Ispas, Timotei Traian Macavei și Ilie Ioan Petean[10].

După revenirea la ortodoxie din anul 1948, ca stareț al Mânăstirii Nicula a fost numit arhimandritul Varahiil Jitaru.

Varahiil Jitaru s-a născut la 23 octombrie 1913 în localitatea Pângărați, Neamț, fiul lui Ioan și Reveica, fiind unul din cei 12 copii ai familiei. A absolvit Facultatea și Seminarul de Teologie. A fost tuns monah la Mânăstirea Govora, după care a fost hirotonit diacon la 21 noiembrie 1931 iar preot la Duminica Tomii a anului 1936. Ajunge stareț la Mânăstirea Pângărați, Neamț, unde este hirotesit protosinghel și arhimandrit în 1945 și, respectiv, 1947. Apoi este transferat cu data de 18 decembrie 1948 la Mânăstirea

9 *Arhivele Mânăstirii Nicula.*

10 *Catalogus Provinciae S-ti Nicolai, Ordinis Basiliani*, Užhorod, 1937, p. 34.

Nicula ca stareț, unde va păstori cu multe greutăți, dar cu vrednicie, până la 23 mai 1955. Găsește Nicula într-o stare dezastruoasă, prădată de uniți și de câțiva locuitori ai satelor din jur. Activitatea sa avea să fie îngreuiată, pe lângă aceste neajunsuri, și din pricina unor „partizani" uniți care prin diferite mijloace încercau să intimideze pe noii viețuitori. Arhivele mânăstirii păstrează documente în care se vorbește concret despre problemele care aveau să-l determine pe arhimandritul Varahiil să-și ceară în repetate rânduri eliberarea din funcție. Dacă în ianuarie 1949 Varahiil Jitaru avea în obște doar 3 viețuitori, în persoanele ieromonahului Nicandru Mihăiță, ierodiaconului Mihail Goia și a lui Ioan Ghelase, în 1954 avea să se ajungă la o obște de 14 persoane: arhimandritul Varahiil, ieromonahul Clement Croitoru, ieromonahul Nichita Coroiu, ieromonahul Cesarie Surianu, monahul Nifon Câmpeanu, monahul Varahiil Oană, monahul Gamaliil Crețu, monahul Arsenie Obancea, frații Lucian Dimitriu, Vasile Buzincu, Vasile Pastramă, Radu Brânzea, Gheorghe Mardare, Ioan Șomlea.

La 23 mai 1955 va fi instalat în funcția de stareț ieromonahul ***Mihail Goia***.

Părintele Mihail, nume de botez Miron, născut la 23 noiembrie 1927, la Toplița, deși singur la părinți, în 26 octombrie 1940 va pleca la Mânăstirea Neamț, iar în 1948 va fi tuns în monahism. Va veni la Nicula în decembrie 1948, împreună cu starețul Varahiil. A fost hirotonit diacon la 20 iunie 1948, la Iași, iar preot, la 1 decembrie 1949, la Cluj. Din

cauza sănătății precare a mamei sale, încearcă să plece la Mânăstirea Toplița în repetate rânduri, dar nu reușește. După ce a fost stareț provizoriu la Râpa-Râmeț în 1952, va deveni întâi stătător la Nicula în 1955, păstrând această funcție până în august 1957, când va reuși să plece, în cele din urmă, la Mânăstirea „Sfântul Ilie", Toplița, unde avea să devină stareț și arhimandrit, socotit fiind printre cei mai însemnați stareți ai monahismului transilvan. A trecut la cele veșnice la 31 august 2016. Își doarme somnul de veci în cimitirul Mânăstirii Toplița, alături de cel căruia îi fusese ucenic, arhimandritul Varahiil.

Urmează o perioadă de schimbări repetate. Din august 1957, preia stăreția ieromonahul ***Iustinian Buta***, până în mai 1958, dată la care arhimandritul ***Melchisedec Manolescu*** îl înlocuiește până în iunie 1959, când revine Iustinian Buta, însă pentru puțină vreme, până în ianuarie 1960. Schimbări multe, puține realizări!

Arhimandritul Melchisedec Manolescu s-a născut la 11 septembrie 1910, în comuna Fântânele, județul Suceava, din părinții Ilie și Elena. După școala primară din Fântânele, a absolvit Liceul militar din Cernăuți. La îndemnul unui unchi al său, după satisfacerea serviciului militar, își va dedica viața lui Dumnezeu, îmbrăcând haina monahală. A absolvit Seminarul Teologic Monahal de la Cernica în 1939, iar Facultatea de Teologie din Suceava în 1948, devenind licențiat în teologie cu lucrarea *Sfânta masă*, pentru care a obținut nota maximă. Se înscrie la doctorat, dar după un an, datorită „vremurilor", este obligat să renunțe. A

îndeplinit diferite ascultări la Mitropolia Moldovei și Bucovinei între 1931 și 1947. Din acest an, va veni în Ardeal unde va fi stareț al mânăstirilor Moisei, Nicula și Dragomirești. În 1959, desființându-se Mânăstirea Dragomirești, va pleca paroh la parohia Ponor, județul Alba, suplinind și alte parohii din jur. După o activitate neobosită, construind o casă nouă parohială și făcând reparații la biserică, la 11 octombrie 2000 va trece la cele veșnice, fiind înmormântat sub streașina bisericii din Ponor.

Din 15 ianuarie 1960, va fi numit de chiriarh în calitate de stareț unul din viețuitorii mânăstirii, și anume Serafim Măciucă.

Serafim Măciucă s-a născut la 11 iunie 1924, în Petrești, Focșani; fiul lui Radu și Ioana, alături de două surori. După ce termină școala primară în satul natal, rămâne ajutor părinților pentru că surorile se vor călugări. Va pleca și el mai târziu la mânăstire, la Sihastru, Bacău, unde va fi călugărit în anul 1951. Frecventează cursurile seminarului de la Neamț timp de patru ani, după care studiază trei ani pictura la București. Pictează sala de mese de la Mânăstirea Dălhăuți de unde se va duce pedagog la seminarul din Buzău. Aici avea să fie hirotonit ierodiacon. Cu „ajutorul" decretului din `59 vine în Ardeal și se stabilește la Nicula. Începând din ianuarie 1960, când preia toiagul stăreției, Nicula va cunoaște realizări importante datorită activității sale neobosite. A consolidat biserica de zid care era foarte deteriorată, legând-o în centuri de fier și acoperind-o cu tablă zincată. A făcut

instalația de apă. A pictat biserica mare și paraclisul de iarnă. A renovat clădirile existente. Însă cea mai însemnată faptă a părintelui Serafim a fost descoperirea Icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului care fusese ascunsă de uniți la părăsirea mânăstirii. Va renunța la stăreție la 1 decembrie 1969, plecând în Maramureș, la parohia Baba, pentru doi ani, apoi va păstori credincioșii din parohia Bălan, județul Harghita, unde va reuși să-și continue munca administrativă cu realizări deosebite. La sfințirea bisericii din Bălan a fost ridicat la rangul de arhimandrit. Îl găsim o perioadă duhovnic la Mânăstirea Pătrungeni, județul Alba. Deși la o vârstă înaintată, muncește cu același zel încercând să pună bazele unei vieții monahale în această nouă chinovie. Continuă cu mânăstiri din Vrancea, Brazi și Soveja, dar revine la vechea lui iubire: Mânăstirea Nicula, unde își petrece bătrânețile în liniștea rugăciunii! La 11 iunie 2014, este sărbătorit la vârsta de 90 de ani, la Mânăstirea Nicula, de ÎPS Andrei Andreicuț, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului, care îi acordă distincția „Crucea Arhiepiscopală”. La 10 iunie 2018, în Duminica Sfinților Români, este sărbătorit la împlinirea a 94 de ani, la Mânăstirea Nicula, moment marcat prin lansarea volumului biografic *Părintele Serafim Măciucă – o viață închinată slujirii lui Dumnezeu și aproapelui*, de Protosinghel Pantelimon Mocan. La 16 octombrie 2019, la Mânăstirea Nicula, se mută din această viață la cele veșnice, având venerabila vârstă de 95 ani.

Pe drept cuvânt este considerat unul dintre cei mai de seamă stareți ai mânăstirii[11].

Următorul stareț al mânăstirii a fost arhimandritul ***Cleopa Nanu***. S-a născut la Buncești, județul Galați, în 20 mai 1928. A fost tuns monah la Mânăstirea Sihastru, Bacău. Decretul din 1959 va avea repercusiuni și asupra sa ajungând deținut politic. După ce a fost paroh la Baba, Maramureș, prin decizia 182 din 1 decembrie 1969, va fi numit stareț la Mânăstirea Nicula, unde va păstori cu activitate deosebită până la 1 octombrie 1991. Din acest an va funcționa ca stareț al Mânăstirii Cheia, Prahova, unde își va găsi sfârșitul în urma unui tragic accident în anul 1994; odihna și-o va găsi, însă, șapte ani mai târziu, când, la 10 mai 2001, rămășițele pământești ale părintelui Cleopa, prin bunăvoința soborului de la Nicula și cu acordul familiei, au fost reînhumate în cimitirul Mânăstirii Nicula. Dintre multele sale realizări amintim: a ridicat casa stăreției, a amenajat drumul de acces spre mânăstire, a reorganizat gospodăria mânăstirii construind un grajd nou și un garaj pentru mașini, a construit zece chilii de lemn pentru pelerini și a ridicat din temelii altarul din afara bisericii de zid. Tot el s-a îngrijit de refacerea bisericii de lemn, distrusă de flăcări. „Prin activitatea sa neobosită în cei peste 22 de

11 *Arhivele Mânăstirii Nicula.* Vezi și Protos. Pantelimon Mocan, *Părintele Serafim Măciucă – o viață închinată slujirii lui Dumnezeu și aproapelui*, Editura Ecclesia, Mânăstirea Nicula, 2018, și *In memoriam – Arhimandritul Serafim Măciucă (1924-2019)*, ediție îngrijită de Arhim. Dumitru Cobzaru, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2019.

ani de conducere și administrare a Sfintei Mânăstiri, Părintele Arhimandrit Cleopa Nanu și-a asigurat un loc de frunte între stareții mânăstirii din secolul nostru".[12] Obștea părintelui Cleopa, în anul 1988, număra printre viețuitori pe: ieromonahul Mihail Nare, ieromonahul Artemie Popa, ieromonahul Gavriil Miholca, monahul Ilarion Mureșan, monahul Iosif Badiu, rasoforul Ieronim Moldovan și două maici[13].

Între 1 octombrie 1991 – 4 februarie 1994, unul dintre preoții parohiei Calvaria, din Cluj, ***Vasile Fluieraș***, preia cârma Mânăstirii Nicula. S-a născut la 30 decembrie 1948 în municipiul Cluj-Napoca, din părinți muncitori, Constantin și Rozalia. Școala primară și cursurile liceale le-a urmat în orașul natal. A absolvit Institutul Teologic Sibiu în 1976 și a fost hirotonit preot celib pe seama parohiei „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din cartierul Grigorescu al municipiului Cluj. La 1 august 1977 a fost transferat la biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din Mănăștur. Duhovnic renumit și mult căutat de credincioșii Clujului, și nu numai, s-a dovedit a fi un stareț în adevăratul sens al cuvântului. Realizările pe tărâm gospodăresc nu sunt deosebite, dar nici neglijabile, având în vedere că a înzestrat biserica mare și paraclisul nou cu toate cele de trebuință, a reorganizat gospodăria și a dotat-o cu un tractor nou și a terminat drumul de acces început de părintele Cleopa. Dar reușita cea mai însemnată a părintelui Vasile a fost aceea că a adunat în jurul său mulți tineri doritori de viață îngerească,

12 Ioan Podea, *op. cit.*, p. 86-87.

13 *Arhivele Mânăstirii Nicula.*

ajungând ca numărul vieţuitorilor să crească de la 7-9, în timpul părintelui Cleopa, la 25, iar viaţa călugărească să se desfăşoare într-un climat de trăire duhovnicească datorită dragostei faţă de Sfântul Altar, precum şi a blândeţii înnăscute a sfinţiei sale. În această perioadă vor fi hirotoniţi şi călugăriţi mulţi dintre vieţuitori, între care: Visarion Paşca, Teofil Roman, Dumitru Cobzaru, Casian Ioana, Nicolae Moldovan, Zenovie Narița, Emanuel Pop.

La începutul anului 1994, părintele Vasile Fluieraș va fi numit de ÎPS Arhiepiscop Bartolomeu eclesiarh al Catedralei Arhiepiscopale și exarh al mânăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, fiind ridicat la rangul de arhimandrit.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în sesiunea de vară a anului 1998, la propunerea ÎPS Arhiepiscop Bartolomeu, l-a ales pe Preacuviosul Arhimandrit Vasile Fluieraș episcop vicar II al Arhiepiscopiei Clujului și a fost hirotonit întru această treaptă cu titlul de *Someșanul*, la hramul Mânăstirii Nicula din 15 august 1998, de însuși Preafericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și în prezența președintelui României Emil Constantinescu.

Cel care va continua activitatea arhimandritului Vasile Fluieraș este ieromonahul ***Veniamin Pop***, venit de la Mânăstirea Rohia. S-a născut la 4 aprilie 1967 în localitatea Ileanda, județul Sălaj, din părinții creștini ortodocși Valentin și Emilia; școala generală și treapta întâia de liceu le-a făcut în satul natal, Seminarul Teologic, la Cluj, iar în 1994 a

absolvit Facultatea de Teologie din Cluj. În anul 1993, a fost trimis egumen la Schitul „Sfântul Ioan Botezătorul" din Scărișoara Nouă, județul Satu Mare[14]. În perioada 4 februarie 1994 – 1 mai 1996, a fost stareț al Mânăstirii Nicula, timp în care planurile sale n-au putut prinde contur. Realizarea sa, de care se bucură satul și Mânăstirea Nicula, a fost faptul că în urma demersurilor sale s-a asfaltat drumul satului.

O perioadă scurtă a anului 1996, mânăstirea a fost condusă de protosinghelul ***Sofian Ardelean***, venit de la Mânăstirea Sihăstria.

Începând cu sfârșitul anului 1996 (17 decembrie) părintele ***Visarion Pașca*** preia conducerea mânăstirii până la 1 octombrie 2000.

Preacuviosul Visarion Pașca s-a născut la 31 iulie 1969, în localitatea Târgu-Lăpuș, județul Maramureș, fiind fiul lui Isidor și Viorica Pașca. A intrat în mânăstire în aprilie 1988, unde, mai târziu, la 6 august 1990, a fost tuns în monahism și apoi hirotonit diacon și preot la 21 noiembrie 1991 și, respectiv, 12 ianuarie 1992. În noiembrie 1996, este numit stareț la Mânăstirea Nușeni, Bistrița-Năsăud, de unde se întoarce pentru a fi instalat în aceeași funcție, dar la Nicula, de către PS Episcop-vicar Irineu Bistrițeanul, la 17 decembrie 1996. Este absolvent al Facultății de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu. La 15 august 1997, este ridicat la rangul de protosinghel.

14 Veniamin Pop, *op. cit.*, p. 76-77.

În timpul sfinției sale s-a construit noua casă monahală, s-a organizat muzeul și s-au continuat lucrările la drum.

La 1 octombrie 2000, părintele Visarion a fost transferat în postul de exarh al mânăstirilor, iar funcția de stareț i-a revenit, prin numire, preacuviosului părinte ***Dumitru Cobzaru***.

Părintele Dumitru s-a născut la 18 martie 1972, în comuna Costuleni, județul Iași, din părinții dreptmăritori Neculai și Ecaterina. Școala generală și treapta întâi de liceu le-a absolvit în localitatea Bălan, județul Harghita. Studiile teologice le-a absolvit în cetatea Clujului, după cum urmează: Seminarul Teologic Ortodox, în 1994, Facultatea de Teologie Ortodoxă, în 1998, iar studiile postuniversitare de masterat, în 1999. În anul 1990, intră ca frate la Mânăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul" din Alba Iulia, unde a fost rasoforit la 24 martie 1991 și hirotonit diacon la 6 aprilie, același an. Începând cu 15 ianuarie 1992, devine viețuitor al Sfintei Mânăstiri Nicula, unde a fost călugărit și hirotonit preot la 30 septembrie și, respectiv, 1 octombrie 1992. Odată hirotonit, va îndeplini diferite ascultări: egumen al Mânăstirii „Sfânta Treime" din Soporu de Câmpie, în 1994; duhovnic al Mânăstirii „Sfântul Evanghelist Luca" Dobric, în 1995; pedagog la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, 1996-1997; preot militar al Comandamentului 7 Armată „General Nicolae Șova" Dej, în perioada martie 1999 - septembrie 2000. La 23 aprilie 2000, când s-a inaugurat capela militară organizată de sfinția sa, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Bartolomeu l-a ridicat în treapta de protosinghel.

Cu data de 1 octombrie 2000 este numit stareț al Mânăstirii Nicula, adăugându-se prin hotărârea Adunării eparhiale și funcția de președinte al Consistoriului monahal începând cu 11 iunie 2002. La propunerea ÎPS Bartolomeu, Sfântul Sinod l-a ridicat în treapta de arhimandrit, fiind hirotesit cu ocazia hramului jubiliar din 15 august 2002 de ÎPS Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, actualul Patriarh al României. În anul 2004, este decorat cu Crucea patriarhală a Patriarhiei Ecumenice, în 2011, cu Crucea Patriarhală, în 2016, cu Ordinul „Sfânta Maria Magdalena" al Bisericii Ortodoxe a Poloniei, iar în anul centenar 2018, cu Ordinul „Mihai Viteazul" al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. În 2018, i se acordă titlul onorific de Cetățean de onoare al comunei Mărișelu, județul Bistrița-Năsăud. În prezent este exarhul mânăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului și slujitor al Catedralei Mitropolitane din Cluj-Napoca[15].

Încă de la instalarea părintelui Dumitru în funcția de stareț, mânăstirea a intrat pe un făgaș nou, atât din punct de vedere duhovnicesc, cât mai ales administrativ. După o serie de rasoforii, călugării și hirotonii care au avut ca scop îmbunătățirea vieții spirituale a obștii și, deopotrivă, a credincioșilor, la inițiativa Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Bartolomeu, soborul acestui străvechi așezământ monahal a elaborat un vast program de rectitorire a Mânăstirii Nicula, în dubla ei dimensiune, religioasă și culturală. Lucră-

15 Vezi și https://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_Cobzaru. Ultima consultare: 30.07.2020.

rile au început cu alimentarea mânăstirii cu apă potabilă provenită dintr-un puț forat la 137 m adâncime, precum și schimbarea întregii instalații de apă, în cele din urmă racordându-se la rețeaua orașului Gherla. S-a continuat cu: introducerea gazului metan; construirea Casei de creație, ce cuprinde reședința Mitropolitului Bartolomeu, atelierele de pictură și biblioteca; construirea bisericii noi (a cărei piatră de temelie s-a așezat la 20 aprilie 2001 de către ÎPS Bartolomeu Anania al Clujului, în prezența unui număr mare de credincioși și oficialități), în stadiu de finisaj; construirea unui Centru de cercetări patristice și ecumenice până la stadiul de finisaj (piatra de temelie a fost pusă de către Sanctitatea Sa, Bartolomeu I, Arhiepiscopul Constantinopolului și Patriarh Ecumenic, la 17 octombrie 2004; construirea unei Euroferme prin programul SAPARD; precum și alte lucrări de consolidare și amenajare a incintei. În timpul stăreției părintelui Dumitru, mânăstirea și-a organizat primul metoc, o parte a gospodăriei mutându-se în localiatea Câțcău, județul Cluj, într-o fostă unitate militară dobândită prin hotărâre de guvern. S-a aprobat și înființarea unui metoc în Cluj-Napoca pentru care credinciosul Vasile Mureșan a donat 2000 m^2 de teren; deocamdată s-a achiziționat un apartament, pentru călugării care studiază sau care sunt bolnavi, de la distinsa doamnă Daria Bobec ce se numără printre ctitorii noii biserici a mânăstirii. Trebuie menționat că în anul 2007, la inițiativa domnului notar Gheorghe Fodor din Gherla și împreună cu Vasile Pogăcean din Iclod și Augustin Jula din Gherla, mânăs-

tirea a fost înzestrată cu trei clopote noi, turnate la Insbruk, în Austria, și sfințite la 27 octombrie 2007 de către ÎPS Bartolomeu Anania și PS Vasile Someșanul.

În realizarea acestor proiecte s-au implicat material: ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu, Guvernul României în perioada domnului prim-ministru Adrian Năstase și a domnului prim-ministru Călin Popescu Tăriceanu, Consiliul Județean Cluj, Penitenciarul Gherla, Doamna Elena Coca Budișteanu din București, Doamna Maria Monda din Bistrița-Năsăud, Domnul Gheorghe Benea din Dej, Domnul Mitică Călin din București, precum și mulți oameni de bine care vor fi amintiți la finalizarea lucrărilor, când se va sfinți noua biserică. Îi mai amintim pe cei ce au fost distinși cu „Crucea Patriarhală": Gheorghe Benea, Emil Oprița, Ștefan Rașca, iar cu „Crucea Transilvană": Petru Roman și Gheorghe Fodor.

Proiectele acestui stareț s-au extins însă și pe alte sectoare. Începând cu 1 ianuarie 2001, funcționează în cadrul mânăstirii Editura Ecclesia, care scoate la lumină cărți de istorie, literatură, artă și acoperă nevoile credincioșilor în ceea ce privește cărțile de rugăciuni, acatiste, paraclise, iconițe, pliante etc. În sectorul misionar, mânăstirea a susținut și susține financiar studenți fără posibilități materiale începând cu anul universitar 2001-2002, prin crearea fondului „Burselor Mânăstirii Nicula". În anul 2007, ÎPS Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, înființează „Fundația Mitropolitul Bartolomeu",

Mânăstirea Nicula devenind membru fondator al fundației, iar fondurile pentru burse ale mânăstirii regăsindu-se anual în această fundație.

În urma retragerii la cerere din scaunul stărețesc a părintelui arhimandrit Dumitru și la propunerea acestuia, ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu, în ziua de 8 ianuarie 2009, îl va instala stareț al Niculii pe preacuviosul părinte ***Andrei Coroian***, slujitor al Catedralei mitropolitane din Cluj-Napoca, prilej cu care îl va și hirotesi arhimandrit.

Părintele Andrei s-a născut la 10 decembrie 1965 în satul Huta, comuna Chiuiești, județul Cluj, din părinții ortodocși Simion și Maria, primind la botez numele de Augustin. Clasele I – VIII le-a urmat în Huta și Strâmbu. Treapta întâi de liceu a absolvit-o la Liceul Industrial nr. 1 din orașul Dej. În perioada 1982-1988 a lucrat în construcții (T.C.I. Cluj), satisfăcând și serviciul militar între anii 1985-1986. Din anul 1988, lucrează la Combinatul de Celuloză și Hârtie – Dej și continuă școala urmând treapta a doua la Liceul „ Al. Papiu-Ilarian", pe care îl absolvă în 1993. În februarie 1994, intră în obștea Mânăstirii Nicula, unde va fi tuns în monahism cu numele de Andrei la 19 aprilie 1997 și hirotonit ierodiacon la 26 octombrie același an. În perioada iunie 1999 – mai 2000, va avea ascultare la parohia Huta, unde credinciosul Ioan Georgiu și-a donat casa și peste 20 de hectare de teren Arhiepiscopiei Clujului pentru construirea unui schit dependent de Mânăstirea Nicula. Hirotonia întru preot a părintelui Andrei va fi săvârșită de PS Vasile Someșanul la 6 februarie 2000.

Din mai 2000 va ocupa funcția de stareț a Mânăstirii „Sfinții Ilie și Lazăr" din Cristorel, județul Cluj, unde în colaborare cu ctitorul acestui așezământ, domnul Ilie Lazăr, va construi biserica de lemn, casa monahală și anexele gospodărești, amenajând drumul spre mânăstire și introducând apa potabilă prin aducțiune. Împreună cu obștea, va fi transferat la Mânăstirea Râșca Transilvană, în mai 2006, unde va continua construcția bisericii mânăstirii cu accent pe viața duhovnicească și lucrarea misionară. De la 1 mai 2008, va fi numit preot slujitor al Catedralei Mitropolitane și ridicat la rangul de protosinghel. Între timp a absolvit Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca, precum și cursurile de master ale aceleiași facultăți.

Părintele Andrei, ancorat puternic în viața duhovnicească, continuă, în același timp, lucrările începute de înaintașul său. Fără să neglijeze continuarea lucrărilor la cel mai important edificiu al mânăstirii, biserica nouă, se implică în finalizarea Centrului de studii, face renovări capitale și adaugă un etaj la stăreție, aliniind-o la stilul celorlalte clădiri din proiectul unitar al rectitoririi.

Se retrage din scaunul stărețesc în aprilie 2012, continuând să se ostenească pe tărâm misionar în noua Episcopie a Devei și Hunedoarei.

Din data de 1 mai 2012, se adaugă la șirul stareților Niculii preacuviosul părinte ***Nicolae Moldovan***, după o consultare prealabilă a obștii de către ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei.

Părintele Nicolae Moldovan s-a născut la 2 ianuarie 1960, în localitatea Agrișu de Sus, județul Bistrița-Năsăud, cu numele de botez Vasile. Părinții săi, Iustin și Ludovica, s-au dovedit oameni deosebit de credincioși, implicați în viața Bisericii și a comunității, dimpreună cu fratele mai mare, Gheorghe.

A urmat școala generală între anii 1967-1975, la Agrișu de Jos, apoi, din 1975 până în 1979, Liceul Industrial nr. 1 din Bistrița, iar în perioada 2000-2004, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Pitești. Stagiul militar l-a satisfăcut între anii 1980-1981. Profesional, a lucrat, între 1979-1981, la IUIMCR - Bistrița, iar din 1982 până în 1991, rectificator la Laminorul Beclean. Din 30 septembrie 1991, se adaugă la obștea Mânăstirii Nicula, unde este tuns în monahism la 5 decembrie 1992. La 12 februarie 1995, este hirotonit ierodiacon și, la câteva zile, în 19 februarie, ieromonah. Statornic în ascultările încredințate, devine econom pentru anii 1993-2008, egumen între 2008-2012, iar din 1 mai 2012, stareț al Mânăstirii Nicula. Este distins cu rangul de protosinghel în 2000 și arhimandrit în 2013.

Deși este receptat ca unul dintre duhovnicii însemnați, s-a implicat dintotdeauna, inclusiv pe când era doar un simplu mirean, în problemele administrative ale Mânăstirii Nicula. Astfel, părtaș fiind dintru început la proiectul de rectitorire, părintele Nicolae continuă lucrările începute, pe unele desăvârșindu-le, iar pentru altele punând temelie. Finalizează lucrările la Centrul de conferințe și studii patristice „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare”, inaugurat de

ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei la 25 septembrie 2012, cu prilejul Congresului Național al Facultăților de Teologie din Patriarhia Română. Apoi, în timp ce zidește efectiv noua clădire a muzeului, la inițiativa Înaltpreasfințitului Părinte Andrei al Clujului, adaugă clopotnița la intrarea în incintă și demarează zidirea unui arhondaric în proximitatea Centrului de conferințe.

Obștea este formată din: arhim. Nicolae Moldovan, protos. Atanasie Mercaș, protos. Calinic Stupinean, protos. Alexie Bud, protos. Siluan Timbuș, protos. Pantelimon Mocan, ierom. Antonie Ile, arhid. Ilarion Mureșan, ierod. Gavriil Boga, ierod. Gheorghe Mugur, ierod. Ghelasie Suciu, ierod. Sofronie Tușa, monahii Nectarie Tomoiagă și Mihail Creța, rasoforul Ieronim Moldovan, frații Dumitro Gafița și Dragoș Stan, monahia Galineia Strugaru, monahia Parascheva Georgiu și sora Gabriela Beșa[16].

Între cei ce au excelat prin virtute și viață duhovnicească de-a lungul timpului, se cuvine să îi amintim pe ***Mihail Ivașco***, ctitorul bisericii mari, ieroschimonahul ***Nil Dorobanțu***, ieromonahul ***Gavriil Miholca***, protosinghelul ***Mihail Nare*** și monahul ***Daniil***. De asemenea, cimitirul mânăstirii odihnește trei personalități de seamă ale culturii românești: poetul național ***Ioan Alexandru*** și profesorii ***Ion Apostol Popescu*** și ***Vasile Avram***.

Despre activitatea profesorului ***Mihail Ivașco*** am vorbit, mai înainte, însă elogiile care i se aduc ne fac să cre-

16 *Arhivele Mânăstirii Nicula.*

dem că a fost într-adevăr un preot deosebit. Se vorbește despre el ca fiind: „Vrednicul și sfântul profesor de teologie"; pe lângă faptul c-a știut și și-a anunțat chiar sfârșitul vieții cu trei zile înainte, „Acest preot, cum spun cei ce l-au cunoscut, a fost de o viață atât de sfântă încât punea în uimire și în respect pe toți, cari veneau în atingere cu el. Mulți sunt de părere că, dacă s-ar dezgropa osămintele trupului său, ar găsi întreg trupul adecă neputrezit, și s-ar putea începe proces de canonizare a acelui prea cucernic și sfânt preot."[17]

Ieroschimonahul ***Nil Nicolae Dorobanțu*** este acel pustnic care umbla desculț și descoperit cu pletele în vânt, fiind îmbrăcat într-o reverendă simplă și încins cu o sfoară, uscățiv, cu barba puțină. S-a născut la 1 august 1920 la Crainici, Mehedinți, din părinții Dumitru și Ana, răzeși, fiind unul dintre cei cinci copii ai familiei. A fost tuns în monahism la Cernica, hirotonit diacon în 1948 și preot la 3 iulie 1949, după care va primi marea schimă la 6 august 1952. A fost licențiat în Filozofie, Litere și, probabil, în Teologie. La Nicula este amintit la 22 decembrie 1952. Cât a stat la Nicula, nu se știe. Părintele era foarte vestit și căutat de credincioși, lucru ce nu plăcea autorităților din acea vreme. A fost urmărit, bătut și alungat de Securitate. De aceea apărea și dispărea mereu. Oamenii, însă, îl căutau pretutindeni ca să-i asculte predicile frumoase, să se spovedească și să-și spună of-urile lor. Se spune că avea foarte

17 Victor Bojor, *Maica Domnului dela Nicula*, ed. cit., p. 154.

mulți ucenici, deși era atât de aspru încât nu se sfia să mustre nici fețele bisericești, nici chiar autoritățile ateiste. Descrierea făcută de Sfânta Scriptură Sfântului Ioan Botezătorul i se potrivește și acestui slujitor al lui Dumnezeu[18].

Monahul Daniil, născut în Nușeni la 28 februarie 1907, este puțin cunoscut, deoarece era o fire retrasă, liniștită, însă deosebit de evlavioasă. Dragostea lui cea mai mare a fost biserica și rugăciunea. A murit la 22 decembrie 1974 și este înmormântat în cimitirul mânăstirii.

Ieromonahul ***Gavriil Miholca*** este viu încă în conștiințele oamenilor și îl mărturisesc și azi troițele din Cubleșul Someșan și din satul Nicula. S-a născut la 10 aprilie 1943 în Groșii Țibleșului, județul Maramureș, într-o familie modestă cu mai mulți copii. Credința primită în familie i-a conturat o personalitate atât de puternică încât de mic se bucura de respectul și prețuirea tuturor. După terminarea serviciului militar, va urma cursurile Seminarului Teologic de la Curtea de Argeș, fiind hirotonit în 1971 de ÎPS Teofil pentru parohia Cubleșul Someșan unde va sluji timp de 15 ani, propovăduind printre sectari și bețivi. După frumoase realizări atât pe plan material, cât și spiritual, răpus de boală, va fi transferat definitiv la Mânăstirea Nicula și în cele din urmă pensionat.

Tot ceea ce l-a caracterizat, atât în pastorație cât și în restul vieții, a fost rugăciunea. Se ruga pentru tot. A învățat de mic să se roage. Puterea rugăciunii sale con-

18 *Arhivele Mânăstirii Nicula.*

sta în sinceritatea cu care el stătea înaintea lui Dumnezeu. Deși timp de 15 ani va purta o boală pentru care nu va cârti niciodată, trecând de trei ori prin moarte clinică, iar evoluția bolii îi făcea pe doctori să afirme cu 10 ani înainte de moarte că este imposibil să mai trăiască, părintele Gavriil primea cu blândețe și cu iubire pe „cei mulți" care veneau la el. Oamenii mărturisesc și astăzi prin cuvintele ce i le-au săpat pe piatra funerară de la Nicula ceea ce l-a caracterizat: „Calea adevărului mi-am ales și cuvintele Sale nu le-am uitat", Psalmul 35[19].

Protosinghelul ***Mihail Nare*** s-a născut la 23 iulie 1937 în Matca, județul Galați din părinți Ioan și Casandra. După ce a absolvit 7 clase în satul natal, în 1956 a plecat la Mânăstirea Bogdana, Bacău. În urma decretului din 1959, a fost dat afară din mânăstire și a plecat acasă la părinți unde a stat timp de 15 ani. În anul 1973, a venit la Nicula unde a viețuit până în anul 1991. La Nicula a fost călugărit în 7 aprilie 1974, a fost hirotonit diacon la 3 mai 1975 și preot la 30 decembrie 1980. Este absolvent al Seminarului Teologic din Cluj, promoția 1980. Astăzi este duhovnicul Mânăstirii Buciumeni, județul Galați.

Vrednic de menționat între cei vrednici este ***PS Teofil Roman***, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei.

S-a născut la data de 13 mai 1971, în localitatea Deseşti, jud. Maramureș, din părinți ortodocși, Gheorghe și Maria,

19 Fabian Seiche, „Părintele Gavriil de la Nicula", în *Epifania*, an II, nr. 8, 1997, Alba Iulia, p. 11.

primind la botez numele de Petru. Școala generală a absolvit-o în localitatea natală, iar liceul în municipiul Sighetu Marmației. În septembrie 1989, a fost admis la Seminarul Teologic Ortodox Român din Cluj-Napoca. În luna noiembrie 1991, a fost închinoviat în obștea Sfintei Mânăstiri „Adormirea Maicii Domnului" din Nicula, renunțând la Seminarul Teologic. La data de 8 martie 1992, a fost tuns în monahism cu numele de Teofil. În același an, a fost hirotonit, la 25 martie, ierodiacon, iar la 16 iulie, ieromonah. Având liceul terminat, în urma examenului de admitere, a fost admis la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o în anul 1996, susținând teza de licență la catedra de Teologie Morală cu tema *Familia și Monahismul în viața Bisericii*. În luna februarie 1995, a primit ascultarea de duhovnic al Mânăstirii „Izvorul Tămăduirii" din localitatea Salva, județul Bistrița-Năsăud. În 1998, a primit ascultarea de Președinte al Consistoriului Monahal Eparhial și a fost distins cu rangul de protosinghel. Adunarea eparhială l-a ales în data de 11 iunie exarhul mânăstirilor și l-a propus Sfântului Sinod spre a fi ridicat la rangul de arhimandrit, fapt împlinit la Mânăstirea Nicula, cu ocazia hramului jubiliar din 15 august 2002, de PF Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Începând cu 1 mai 2009, părintele Teofil va fi numit eclesiarhul Catedralei Mitropolitane și preia, din nou, calitatea de Președinte al Consistoriului Monahal. Se cuvine să adăugăm că la propunerea ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei al Clujului, cu prilejul târnosirii bisericii Mânăstirii Salva, la 10 mai 2013, părintele Teofil

a primit distincția Crucea patriarhală. În ziua de 15 aprilie 2018, în Duminica Tomii, Părintele Teofil a fost hirotonit arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, primind titlul de Iberia.

Excepțional, trebuie amintit **PS *Timotei Lauran***, Episcopul românilor din Spania și Portugalia ca unul ce-și are metania în Mânăstirea Nicula. PS Timotei s-a născut la 12 aprilie 1975, în Satu Mare, unde a urmat școala generală și liceul. Între 1993-1997, a urmat cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, susținând licența în teologie cu lucrarea: *Validitatea hirotoniilor anglicane în contextul relațiilor dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Anglicană*. La 24 martie 1998, a fost tuns în monahism la Mânăstirea Nicula, iar la 25 martie 1998, a fost hirotonit ierodiacon. În 14 iunie 1998, a fost hirotonit ieromonah pe seama Mânăstirii Nicula. Între octombrie 1999 - ianuarie 2001, a fost preot duhovnic la Mânăstirea „Acoperământul Maicii Domnului", Limours, Franța. Între octombrie 1999 - decembrie 2000, a urmat cursurile de masterat ale Institutului Ortodox Saint Serge din Paris, obținând titlul de master în teologie ortodoxă în urma susținerii lucrării de masterat: *Simbolismul veșmintelor monahale la Sfinții părinți (sec. I-VI)*. La 15 august 2000, a fost ridicat la rangul de protosinghel. Între februarie 2001 - februarie 2002, a revenit ca preot slujitor la Mânăstirea „Adormirea Maicii Domnului" Nicula, îndeplinind și ascultările de secretar și eclesiarh al mânăstirii. Între februarie 2002 - aprilie 2004, a fost preot duhovnic la Mânăstirea „Nașterea Maicii Domnului" din Ciucea,

iar în aprilie 2004, a fost transferat în Mitropolia Europei Occidentale și Meridionale, la Mânăstirea „Înălțarea Sfintei Cruci", La Malvialle, Franța. Între 2005-2008, a fost stareț la Mânăstirea „Adormirea Maicii Domnului", Le Vilar, Franța. În aceeași perioadă a îndeplinit funcția de exarh al mânăstirilor și a fost membru al Consiliului Mitropolitan. La 25 mai 2008, a fost hirotonit episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei. La 30 septembrie 2013, a obținut Doctoratul în Teologie, în urma susținerii tezei cu tema *Ortodoxie și erezie în Biserica Primară. Învățăminte pentru azi*, la catedra de Istorie Bisericească Universală, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, sub îndrumarea PC Pr. Prof. Vasile Leb[20].

De asemenea, tot ca unul ce își are metania la Mânăstirea Nicula, se cuvine a fi amintit **PS *Benedict Bistrițeanul***, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. S-a născut la 13 februarie 1984, în orașul Abrud, județul Alba, din părinții Ioan (preot paroh în satul Sartăș, comuna Baia de Arieș) și Elena-Mărioara. Studiile primare și gimnaziale le-a urmat în localitatea natală. Între anii 1999-2004, a fost elev al Seminarului Teologic Ortodox „Mitropolit Simeon Ștefan" din Alba Iulia. În perioada 2004-2008, a urmat cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă, Universitatea „1 decembrie 1918" din Alba Iulia. În anul 2010, a absolvit un program de master în Teologie Ortodoxă Sistematică în cadrul aceleiași facultăți, disertația susținută

20 Cf. https://www.obispadoortodoxo.es/index.php/ierarhii-nostri/preasfintitul-timotei-lauran/biografie. Ultima consultare: 30.07.2020.

la final abordând spiritualitatea Sfântului Isaac Sirul. Între anii 2009-2011, a urmat un al doilea masterat în domeniul teologiei ecumenice, la Institutul Ecumenic de la Bossey, Elveția. În anul 2010, s-a înscris la studii universitare de doctorat la Universitatea „1 decembrie 1918" din Alba Iulia, transferându-se mai apoi, în 2012, la Școala Doctorală „Isidor Todoran" a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, unde a și obținut titlul de Doctor în Teologie, la disciplina Spiritualitate Ortodoxă, cu lucrarea: *Cunoașterea lui Dumnezeu la Sfântul Isaac Sirul. Itinerariul spiritual de la dreptatea ascetică la dragostea duhovnicească*, sub îndrumarea ÎPS Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. În perioada 2012-2016, a urmat un al doilea doctorat, în studii istorice și istorico-religioase, la Universitatea din Padova, Italia, tot în domeniul spiritualității lui Isaac Sirul, teza având titlul: *The Doctrine of Knowledge in Isaac of Niniveh and the East Syriac Theology of the 7-8th Century*. Între anii 2012-2020, a îndeplinit funcția de secretar eparhial al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Din anul 2014 este cadru universitar la catedra de Spiritualitate Ortodoxă a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. A publicat cinci volume dedicate spiritualității siriace, îndeosebi teologiei lui Isaac Sirul, precum și două eseuri despre personalități duhovnicești.

În data de 17 ianuarie 2015 a fost tuns în monahism la Mânăstirea Nicula, primind numele Benedict. În 24 ianuarie 2015, a fost hirotonit ierodiacon, iar în data de 30 ianuarie a fost hirotonit ieromonah pe seama Catedralei

Mitropolitane din Cluj-Napoca. La 1 ianuarie 2016 a fost hirotesit protosinghel, iar la 25 decembrie 2017, a fost ridicat la rangul de arhimandrit. În 2018, a primit Ordinul „Mihai Viteazul" al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Hirotonia și instalarea ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului a avut loc în 23 februarie 2020[21].

Obștea întreagă și fiecare viețuitor în parte lucrează la mântuirea sufletului uzând de îndemnul părintelui Nicolae Steinhardt: „Dăruind vei dobândi", dăruindu-și timpul și priceperea celor care cercetează mânăstirea, celor care aproape întotdeauna vin încărcați de necazuri, păcate și boli. Mai mult chiar, implicarea călugărilor de aici depășește limitele mânăstirii, cercetând spitalul, penitenciarul, casele de copii și de bătrâni, în căutarea celor care au nevoie, a celor care strigă necontenit: „Doamne, nu am om!"

Monahul Casian Ioana s-a îngrijit constant de casele de copii din Gherla organizând excursii și alte activități religios-morale și educative până în anul 2000, când Arhiepiscopia numește un preot misionar pentru orașul Gherla. Părintele Casian este azi starețul Mânăstirii Râșca Transilvană! El este unul din mulții părinți ai Niculii care au devenit stareți și duhovnici în mânăstirile Eparhiei noastre, prin aceasta, Mânăstirea Nicula dovedindu-se încă o dată școală și pepinieră de monahi valoroși!

21 Cf. *Renașterea*, an XXXI, nr. 2, februarie, 2020, p. 3.

Tot aici, la Nicula, au avut loc simpozioane cu diferite teme ca: „Biserica și Armata" (1997), „Ortodoxie și romanitate" (1997), „Biserica și școala" (1998); tabere de pictură ce reunesc în fiecare an pictori consacrați, amatori și elevi care se inspiră din pitorescul locului, din vechile icoane pe sticlă și „fură" din experiența părinților iconari. Din acest loc nu lipsește poezia, dacă se ține cont că în 12 ianuarie 1992 „Zilele Eminescu" s-au încheiat la Nicula cu participarea unor poeți și critici români de marcă, iar din 2006 aici se desfășoară anual concursul „Provers". De asemenea, începând cu anul 2009, în fiecare toamnă au loc „Colocviile de la Mânăstirea Nicula", când sunt evocați: Ioan Alexandru, Vasile Avram și Ion Apostol Popescu, personalități de seamă ale culturii românești ce-și dorm somnul de veci în cimitirul mânăstirii.

Anii 1998, 1999, 2006 și 2020, au fost „anii pelerinajelor", de această dată plecând în pelerinaj însăși Maica Domnului prin Icoana făcătoare de minuni.

În 1998, călugării mânăstirii vor duce icoana în pelerinaj la parohiile și mânăstirile din județul Bistrița, eveniment ce avea să adune mii de credincioși unde poposea icoana, fiecare având posibilitatea să îngenuncheze înaintea ei, să rostească o rugăciune, să sărute chipul cu care se-ngemănau prin lacrimi (județul Bistrița-Năsăud fiind anul acela calamitat datorită ploilor abundente și alunecărilor de teren).

Într-o atmosferă impresionantă avea să se consume sărbătorirea a trei sute de ani de la momentul „lăcrimării" icoa-

nei Maicii Domnului de la Nicula. Ofițerii Armatei a IV-a Transilvania, însoțiți de un număr mare de credincioși, în după-masa zilei de 25 martie 1999, au plecat în pelerinaj spre Cluj-Napoca zăbovind câteva clipe doar la mormântul preotului Luca din Iclod, care a pictat icoana. Timp de cinci zile s-au perindat clujenii prin fața icoanei atât la Catedrala Arhiepiscopală cât și la Biserica „Sfinții Petru și Pavel" din Mănăștur, zi și noapte în rânduri interminabile, dovedindu-se încă o dată evlavia de excepție pe care o au creștinii transilvăneni față de Maica Domnului, față de icoana ei și nu în ultimul rând față de Mânăstirea Nicula. În această perioadă Muzeul Național de Artă din Cluj a găzduit: simpozionul „Maica Domnului în spiritualitatea și cultura românească"; expoziția colecției de icoane pe sticlă „Ilarion Mureșan"; filme documentare și concerte de muzică religioasă, toate evocând evenimentul istoric al „lăcrimării" confirmat de istorie, iconografie etc., dar mai ales de credința nezdruncinată a oamenilor.

Instalarea Înaltpreasfințitului Bartolomeu Anania în scaunul de Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului s-a desfășurat sub binecuvântarea Maicii Domnului din Icoana de la Nicula, prezentă la catedrala din Cluj-Napoca de sărbătoarea Bunei Vestiri a anului 2006!

În sfârșit, în primăvara anului 2020, în timpul stării de urgență cauzată de pandemia de Covid-19, la 24 aprilie, la sărbătoarea Izvorul Tămăduirii, Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului a fost purtată în procesiune în cele două reședințe de județ ale eparhiei, Cluj-Napoca și Bistrița, cu

binecuvântarea ÎPS Andrei, pentru a oferi mângâiere și întărire bolnavilor și medicilor și a tot sufletul creștinesc întristat de a nu putea participa la slujbe și pelerinaje. În aceste împrejurări, Maica Domnului însăși, prin icoana sa făcătoare de minuni, a venit să bucure sufletele, încredințându-le de mijlocirea sa. În glas de toacă și de clopot, la orele dimineții, Icoana făcătoare de minuni a pornit de la Mânăstirea Nicula spre Cluj-Napoca, după ce exarhul mânăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, arhimandritul Dumitru Cobzaru, care a condus întreaga procesiune, a rostit o rugăciune către Maica Domnului. Icoana a fost purtată în procesiune într-o mașină, în spațiul deschis din spate, mergând fără oprire în zona spitalelor și a principalelor biserici. La Cluj-Napoca, după ce a parcurs traseul prin oraș, icoana a înconjurat Catedrala Mitropolitană și a făcut un popas la Mânăstirea „Sfânta Elisabeta", unde a fost întâmpinată de Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei și Preasfințitul Părinte Episcop Vasile. Apoi, procesiunea s-a îndreptat spre Bistrița, străbătând orașele Gherla, Dej și Beclean, precum și satele dintre cele două reședințe[22]. Preoți și credincioși au întâmpinat-o pe Maica Domnului în fața bisericilor și a spitalelor, în porți și la ferestre, cu flori și lumânări aprinse, în genunchi și-n lacrimi de bucurie și nădejde.

22 Vezi fotoreportaj realizat de Darius Ichim, https://radiorenasterea.ro/fotoreportaj-icoana-facatoare-de-minuni-a-maicii-domnului-de-la-nicula-in-procesiune-in-orasele-cluj-napoca-si-bistrita/. Ultima consultare: 30.07.2020.

Preoții mânăstirii nu de puține ori suplinesc parohiile din jur iar mânăstirea participă prin slujitorii ei la toate evenimentele de seamă ale comunităților de pe aceste meleaguri pentru că Nicula a devenit parte integrantă din această zonă și chiar „membră" a fiecărei familii în parte.

Închinătorii? Sunt mii, sute de mii! „Vin în pâlcuri, în șiruri și'n valuri, din toate părțile Ardealului și de dincolo de munți, asemenea păsărilor migratoare ce sè ntorc primăvara la cuiburi. Aici la mânăstire au însă un singur cuib: icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, cea zugrăvită în 1681 de popa Luca din Iclod, așa cum poate fi văzută și cinstită pe tâmpla altarului..."[23]

„Privesc icoana ei și le pare că surâde Mama. O, lacrimi atâtea au curs pe obrajii ei de crin, încât e izvor acolo, un izvor în care noi ne curățim sufletele în fiecare popas de-o clipă în Grădina Domnului Hristos. Pâine și Vin." (Gheorghe Cobzaru)

Cine sunt închinătorii? Sunt toți aceia care-și îndreaptă gândul sau pașii spre acest sfânt locaș; sunt părinții și frații, sunt copiii și bătrânii, sunt săracii și obidiții neamului nostru; sunt mamele noastre care vin, la Mama tuturor. Aceștia sunt închinătorii!

23 † Bartolomeu Anania, arhiepiscop, „Dinamica mântuirii", în *Renașterea*, an VI, nr. 8, august 1995, p. 1.

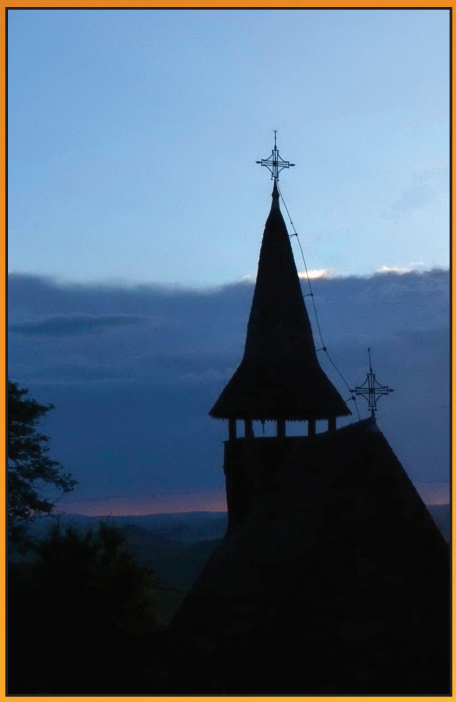

Capitolul 7

O INVITAȚIE DE HRAM

Pornit pe drumul tradiției spre Nicula am întâlnit în porți oameni care mă așteptau, care-mi pregăteau un loc pentru odihnă și mă invitau la un colț de masă pentru a cina cu ei. „Seara se apropia, ziua era pe sfârșite".

Și adormeam legănat de cântecul înaintașilor pe care-l cântam eu însumi în pelerinajul pornit în Evul Mediu, într-o Transilvanie plină de zbucium.

Adormeam la umbra praporelui, îngânând, cu fiecare stea care apărea, un icos și, cu fiecare meteorit ce brăzda o clipă cerul, un condac. Adormeam cu speranța că mâine voi fi mai bun și că pe drumul pe care-l mai am până în fața minunii voi ști căuta și cu sufletul:

„O, Măicuță Sfântă
Te rugăm fierbinte
Să ne-asculți de-a pururi
Marea rugăminte

Refren:
Nu lăsa Măicuță
Să pierim pe cale
Că noi suntem fiii
Lacrimilor tale.

Când plângeai sub cruce
Maică-ndurerată
Te-am primit de mamă
Noi și lumea toată...”

Iar dimineața drumul părea mai ușor și distanța se scurta văzând cu ochii.

Satul și, apoi, din mijlocul lui, turlele bisericii, având parcă prinsă între ele o urare de bun-venit. Afară e cald, în suflete e răcoare iar trupul se odihnește uneori pe marginea drumului sub streașina pădurii.

Nicula e misterul pe care popa Mihaiu sau contele Kornis l-au văzut atunci, demult. Nicula e Maica Domnului zugrăvită de preotul Luca de la Iclod, e icoana pe sticlă din biserica veche sau frumusețea locului în care a dăinuit și pe care l-a sfințit an de an cu lacrimile noastre și cu genunchii care-au bătătorit, puțin câte puțin, pământul în jurul ei.

Încet coboară noaptea. O noapte senină și caldă. E noaptea de la Nicula, mai luminoasă decât o zi. O noapte în care dealul e presărat cu mii de lumânări și în care somnul nu-și găsește loc. Aici pământul care ascunde lacrima și genunchiul celui ce s-a aplecat și l-a sărutat se bucură laolaltă cu pelerinul și îngână tăcut în taina nopții rugăciuni și litanii în cinstea Maicii Domnului. E noaptea în care ochii nu obosesc și mințile rămân treze.

E noaptea miracolelor, a speranțelor, a viselor aduse ca dar în locul vechilor odoare din metalul prețios. E noaptea sufletului, care se pleacă copleșit, cerând iertare, în fața

icoanei surâzătoare a Maicii Domnului. Cerând iertarea și binecuvântarea lui Dumnezeu prin ieromonah prin Împărtășania de a doua zi.

Și dacă furnicarul de oameni e într-o agitație continuă, Icoana rămâne senină, ascultând cântecul grupului din stânga:

„Ajută-ne, Măicuță,
Să ne rugăm mereu,
Să credem totdeauna
Că este Dumnezeu..."

Sau a celui din dreapta:

„Ție, Mamă,-ți cer
Nu lăsa să pier,
Du-mă sus la Fiul Tău
Și la Dumnezeu..."

Întreaga noapte e un Acatist, un acatist care se sfârșește a doua zi cu „Fie Numele Domnului binecuvântat de acum și până-n veac", și cu urarea de pace trimisă de la Amvon de arhiereu.

Așa începe drumul înapoi. Cu o binecuvântare și cu multă pace în suflet, cu păcatele șterse și cu dorința de a nu le repeta.

În treacăt, îmi rup o bucățică din șindrila acoperișului pentru ca drumul să-mi fie mai ușor, pentru a simți mânăstirea lângă mine, chiar dacă ea se află în sufletul meu.

Porțile mânăstirii se închid în urma mea a tăcere și taină, a suspin după liniște.

BIBLIOGRAFIE

1. *** *Arhivele Mânăstirii Nicula.*
2. *** *Arhivele Statului – Cluj-Napoca.*
3. *** A *Kolosvári Könyezö Szüznek historiaja*, Koloszvárt, 1819.
4. *** *Calendarul Renașterea* 2018. Volum îngrijit de Pr. Iustin Tira – vicar eparhial. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2018.
5. *** *Calendarul Renașterea* 2019. Volum îngrijit de Pr. Iustin Tira – vicar eparhial. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2019.
6. *** *Catalogus Provinciae S-ti Nicolai, Ordinis Basiliani*, Užhorod, 1937.
7. *** „CV Arhimandrit Benedict Vesa", în *Renașterea*, an XXXI, nr. 2, februarie, 2020.
8. *** *Documenta Historiam Valachorum in Hungaria*, Budapesta, 1941.
9. *** *Historia Thaumaturgae Virginis Claudiopolitanae*, Cluj, 1736.

10. *** *In memoriam – Arhimandritul Serafim Măciucă* (1924-2019). Ediție îngrijită de Arhim. Dumitru Cobzaru. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2019.

11. *** *Istoria bisericească universală*. Vol. I. Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1987.

12. *** *Istoria icoanei lăcrămânde din Cluj*, scrisă de frații Ordinului Iezuit.

13. *** *Istoria României – Transilvania*, Editura G. Barițiu, Cluj-Napoca, 1997.

14. *** *Mikolai máskép Kolozsvari csodaterö Szent Szüz kegyképének Dörténeti váslata*, Gherla, 1898.

15. *** *Monumenta comitialia regni Transylvaniae*, Editura Academiei, Budapesta, 1886.

16. *** *Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Editată de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1982.

17. *** *Recensământul general al populației României* 1930. Vol. II. București, 1938.

18. *** *Registrele Parohiei ortodoxe din Nicula.*

19. *** *Schematismus cleri diocesis szamosujvareiensis*, Ed. Szamosujvariensis, 1900.

20. *** *Şematism*, Blaj, 1882.

21. *** *Şematism*, Gherla, 1867.

22. **Albu**, Nicolae, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la* 1800, Blaj, 1944.

23. **Albu**, Nicolae, *Istoria școlilor româneşti din Transilvania între* 1800-1867, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.

24. **Anania**, Îps Bartolomeu, „Dinamica mântuirii", în *Renașterea*, an VI, nr. 8. august 1995.

25. **Arion**, Gheorghe, „Expoziție de icoane pe sticlă la Muzeul Etnografic al Transilvaniei", în *Renașterea*, an I, nr. 9, septembrie, 1990.

26. **Bocșe**, Maria, „Vatră perenă a picturii populare pe sticlă", în *Adevărul de Cluj*, 12-14 august, 1995.

27. **Bocu**, Michaela, „Muzeul *Mânăstirii Nicula*", în *Adevărul de Cluj*, 28 iulie, 1997.

28. **Bojor**, Victor, *Roma și mânăstirile românești unite*, Gherla, 1929.

29. **Bojor**, Victor, *Maica Domnului dela Nicula*, Editura Mânăstirii de la Nicula, Gherla, 1930.

30. **Bojor**, Victor, *Canonicii diecezei greco-catolice din Gherla*, Cluj, 1937.

31. **Braica**, Pr. Dragoș Gheorghe, „Mărturii paleocreștine pe teritoriul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujulu", în Îndrumătorul bisericesc 1981, Cluj-Napoca, 1981.

32. **Breazu**, Monica, „Studiu epigrafic", în Vasile Drăguţ (dir.), *Repertoriul picturilor murale medievale din România*

(sec. XIV-1450). *Partea* 1. Editura Academiei Republicii Socialiste România. Pagini de veche artă românească. Vol. 5, 1. București, 1985, pp. 33-70.

33. **Bunea**, Augustin, *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de Petru Aron*, Sibiu, 1901.

34. **Bunea**, Augustin, *Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1902.

35. **Coman**, Pr. Simion, „Scurtă privire asupra credințelor religioase ale geto-dacilor înainte de cucerirea romană", în *Indrumătorul Bisericesc* 1981, Cluj-Napoca, 1981.

36. **Comșa**, Nicolae, *Dascălii Blajului*, Blaj, 1940.

37. **Daicoviciu**, Constantin, *La Transylvanie dans l'antiquité*, București, 1945.

38. **Dancu**, Dumitru și Iuliana, „Pictura populară din Nicula", în *Steaua*, Cluj, XVII, iulie, 1966.

39. **Dancu**, Dumitru și Iuliana, *Pictura țărănească pe sticlă*, Editura Meridiane, București, 1975.

40. **Dudaș**, Florian, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1983.

41. **Dumitriu-Snagov**, Ioan, *Românii în arhivele Romei secolul XVIII*, Editura Cartea Românească, București, 1973.

42. **Dumitru**, Ieromonahul, , „Mânăstirea Nicula", în *Epifania*, an III, nr. 2, martie-aprilie, 1998.

43. **Eliade**, Mircea, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, Humanitas, București, 1995.

44. **Evdokimov**, Paul, *Ortodoxia*, Editurea Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1996.

45. **Giurescu**, C. C., *Istoria românilor*. Vol. I. Editura Fundațiilor Regale, București, 1935.

46. **Hodor**, Karoly, *Doboka Vármegye*, Cluj, 1837.

47. **Iorga**, Nicolae, *Istoria poporului românesc*. Vol. I. București, 1922.

48. **Irimie**, Cornel, Focșa, Marcela, *Icoana pe sticlă*, Editura Meridiane, București, 1968.

49. **Irineu**, Bistrițeanul, episcop-vicar, *Icoana de la Nicula*, Nicula, 1994.

50. **Kádár**, József, *Szolnok-Dobokovarmegye Monographiája*. Vol. 5. Dej, 1901.

51. **Kiss**, Andrei, „Locurile de adeverire din Transilvania în timpul secularizării lor", în *Revista Arhivelor*, nr.1/1994.

52. **Lupaș**, Ioan, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Editura Arhidiecezană Sibiu, Sibiu, 1918.

53. **Macrea**, M., „À propos de quelques découvertes chrétiennes en Dacie", în *Dacia*, XI-XIII, 1945-1947.

54. **Mânzat**, George, *Originea și istoria icoanei P.V. Maria de la Nicula*, Cluj, 1923.

55. **Mânzat**, George, „Vechile mânăstiri din ținutul Someșului", în *Cultura Creștină*, nr. 10, Blaj, 1936.

56. **Meteș**, Ștefan, *Mânăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936.

57. **Micu**, Samuil, *Istoria românilor*, Editura Viitorul românesc, București, 1995.

58. **Mocan**, Protosinghel Pantelimon, *Părintele Serafim Măciucă – o viață închinată slujirii lui Dumnezeu și aproapelui*, Editura Ecclesia, Mânăstirea Nicula, 2018.

59. **Mușlea**, Ion, *Icoanele pe sticlă și xilogravurile țăranilor români din Transilvania*, Editura „Grai și suflet – Cultura națională", București, 1995.

60. **Nagy**, Margit, *Stilusok müvek mesterek*, București, 1977.

61. **Nanu**, Arhim. Cleopa, *Mânăstirea Nicula*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj, 1985.

62. **Nilles**, Nicola, *Simbolae*. Vol. I. Insbruck, 1885.

63. **Oprescu**, B., „Gravurile pe lemn ale țăranilor de la Nicula, aflate în colecția Muzeului Etnografic din Cluj", în *Transilvania*, an IV, 1922.

64. **Panaitescu**, P.P., *Introducere la istoria culturii românești*, Editura Științifică, București, 1969.

65. **Pascu**, Ștefan, *Voievodatul Transilvaniei*. Vol. III. Editura Dacia, Cluj, 1986.

66. **Pașca,** Ieromonah Visarion Viorel, *Semnificația liturgică a icoanei. Icoanele pe sticlă de la Nicula*. Teză de licență. Sibiu, 1994.

67. **Păcurariu**, Pr. Prof. Dr. Mircea, *Istoria bisericii ortodoxe române*, Editura Institulului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1992.

68. **Pătruț**, Adrian, *De la normal la paranormal*. Vol. II. Editura Sincron, 1992.

69. **Pâclișanu**, Zenovie, *Istoria Bisericii Române Unite. Partea I* 1697-1751, în *Perspective* 17 (1994-1995), pp. 317-318.

70. **Pâclișanu**, Zenovie, „Vechile mânăstiri românești din Ardeal", în *Cultura creștină*, Blaj, nr. 7-8, 1919.

71. **Pârvan**, Vasile, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, Atelierele Grafice Socec & Co., București, 1911.

72. **Podea**, Ioan, *Mânăstirea Nicula*, Editura Mânăstirii Nicula, Nicula, 1995.

73. **Pop**, Veniamin, *Mânăstirea „Adormirii Maicii Domnului" Nicula*. Teză de licență. Cluj-Napoca, 1994.

74. **Popa**, At., „Monumente istorice dispărute", în *Acta Musei Napocensis*, XII, Cluj, 1975.

75. **Popescu**, Ion Apostol, *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, Editura Tineretului, București, 1969.

76. **Popescu**, Ion Apostol, *Studii de folclor și arta populară*, Editura Minerva, București, 1970.

77. **Popescu**, Ion Apostol, „Aspecte ale icoanelor pe sticlă de la Nicula", în *Îndrumător Bisericesc*, 1978.

78. **Porumb**, Marius, „Inscripții medievale românești din Transilvania", în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, XXI, Cluj-Napoca, 1978.

79. **Porumb**, Marius, *Pictura românească din Transilvania*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.

80. **Retegan**, Simion, *Satul românesc din Transilvania, ctitor de școală*, Editura Echinox, Cluj, 1994.

81. **Russu**, I. I., „Materiale arheologice paleocreștine din Transilvania. Contribuție la istoria creștinismului daco-roman", în *Studii Teologice*, X, 5-6/1958.

82. **Seiche**, Fabian, „Părintele Gavriil de la Nicula", în *Epifania*, an II, nr. 8, Alba Iulia, 1997.

83. **Serafim**, Mitropolitul, *Isihasmul, tradiție și cultură românească*, Editura Anastasia, București, 1994.

84. **Suciu**, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*. Vol. I. Editura Academiei, 1966.

85. **Şincai**, Gheorghe, *Cronica românilor*, București, 1886.

86. **Vulpe**, Radu, *De la Dunăre la Mare*. Ediția a II-a. Galați, 1979.

87. **Xenopol**, A. D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Vol. II. Ediția a III-a. Editura Cartea Românească, București, 1925.

88. https://www.obispadoortodoxo.es/index.php/ierarhii-nostri/preasfintitul-timotei-lauran/biografie. Ultima consultare: 30.07.2020.

89. https://radiorenasterea.ro/fotoreportaj-icoana-facatoare-de-minuni-a-maicii-domnului-de-la-nicula-in-procesiune-in-orasele-cluj-napoca-si-bistrita/. Ultima consultare: 30.07.2020.

90. https://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_Cobzaru. Ultima consultare: 30.07.2020.

Annexe

Prea Cuvioase Părinte Stareț,

La dorința P. C. Voastre, cu puțină întârziere Vă trimit 3 buc. fotografii cu cei trei foști stareți în perioada primilor ani după Reîntregirea Bisericii Ort. din Transilvania 1948-1959 - ani de jertfă și mare prigoană comunistă din toate părțile. Noi am găsit mănăstirea pustie. Clădirile au rămas doar din ferestre cu geamuri și uși la camere. Din interior erau furate toate lucrurile. N-am găsit nici un fel de veselă la bucătărie. Ne-am împrumutat din sat cele câteva lucruri necesare. Sf. Episcopie din Cluj ne-a dat un rând de veșminte preoțești și un rând diaconești - Sf. vase să putem face slujbele necesare, cărți și pe parcurs tot am căpătat câte ceva din alte părți - Numai Dumnezeu știe cum am ieșit din iarnă - cu hrană din mila oamenilor, din satele de prin prejur. Dar mă opresc aici și cu prima ocazie am să vă povestesc mai mult, dacă va fi de folos.

Anexa 1

Vă doresc sănătate, pace și mult spori duhovnicesc și gospodăresc.
Lucrați tot ce se poate, cît mai este timp prielnic.
Cu frățești îmbrățișări în Domnul.

Ashim. Mihail Goicu

Mănăstirea Toplița 4 iulie 2001.

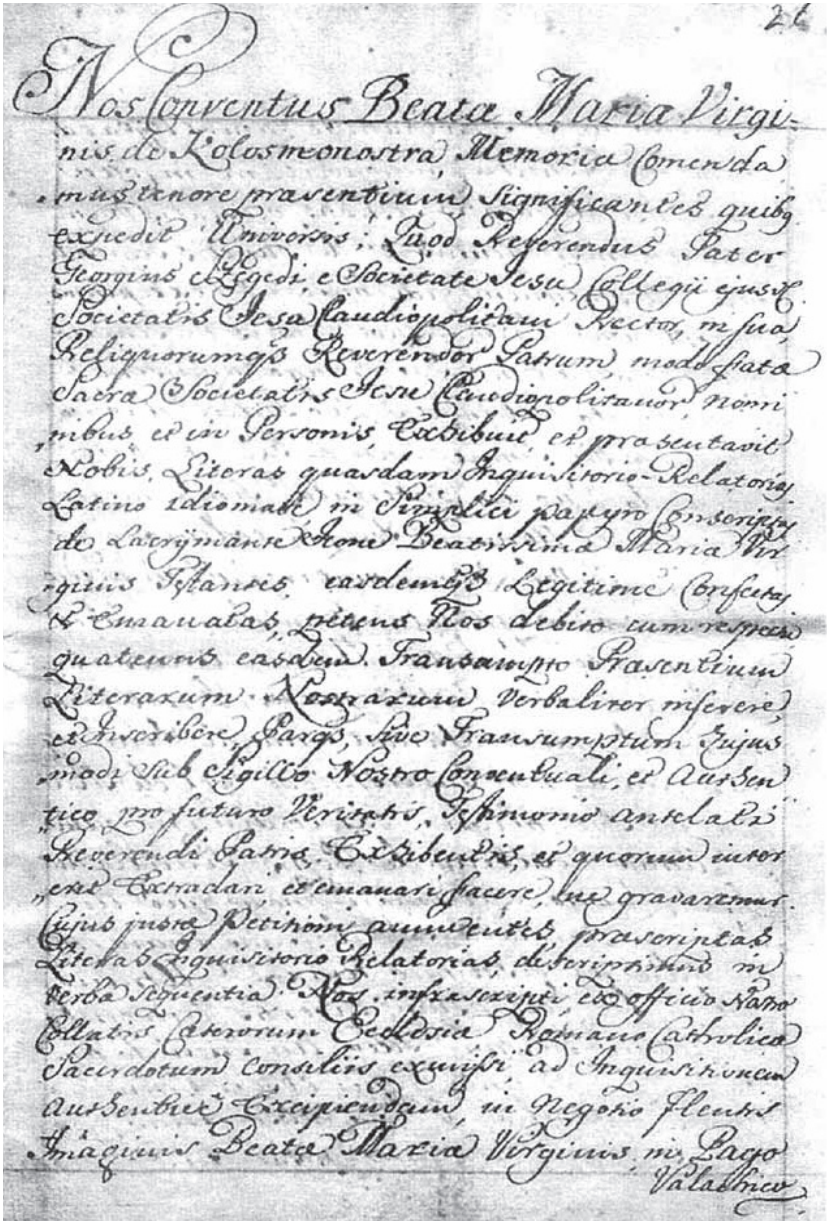

26

Nos Conventus Beatae Mariae Virgi-
nis de Kolosmonostra Memoriae Comenda-
mus tenore praesentium significantes quibus
expedit Universis; Quod Reverendus Pater
Georgius Szegedi, e Societate Jesu Collegii ejusd.
Societatis Jesu Claudiopolitani Rector, in sua
Reliquorumque Reverendor. Patrum modo statae
Sacrae Societatis Jesu Claudiopolitanor. nomi-
nibus et in Personis Exhibuit et praesentavit
Nobis Literas quasdam Inquisitorio-Relatorias
Latino idiomate in Simplici papyro Conscriptas
de Lacrymante Icone Beatissimae Mariae Vir-
ginis Testantes, easdemque Legitime Confectas
et Emanatas, petens Nos debito cum respectu
quatenus easdem Transumpto Praesentium
Literarum Nostrarum Verbaliter inserere
et Inscribere, Parque, sive Transumptum Cujus-
modi sub Sigillo Nostro Conventuali, et Authen-
tico pro futuro Veritatis Testimonio antelati
Reverendi Patris Exhibentis, et quorum inter-
erit Extradari et emanari facere, ne gravaremur.
Cujus justae Petitioni annuentes praescriptas
Literas Inquisitorio Relatorias, descriptimus in
verba sequentia. Nos infrascripti ex officio Nostro
Collatis Caeterorum Ecclesiae Romano Catholicae
Sacerdotum consiliis exmissi ad Inquisitionem
Authentice Excipiendam, in Negotio Flentis
Imaginis Beatae Mariae Virginis in Pago
Valachico

Anexa 1

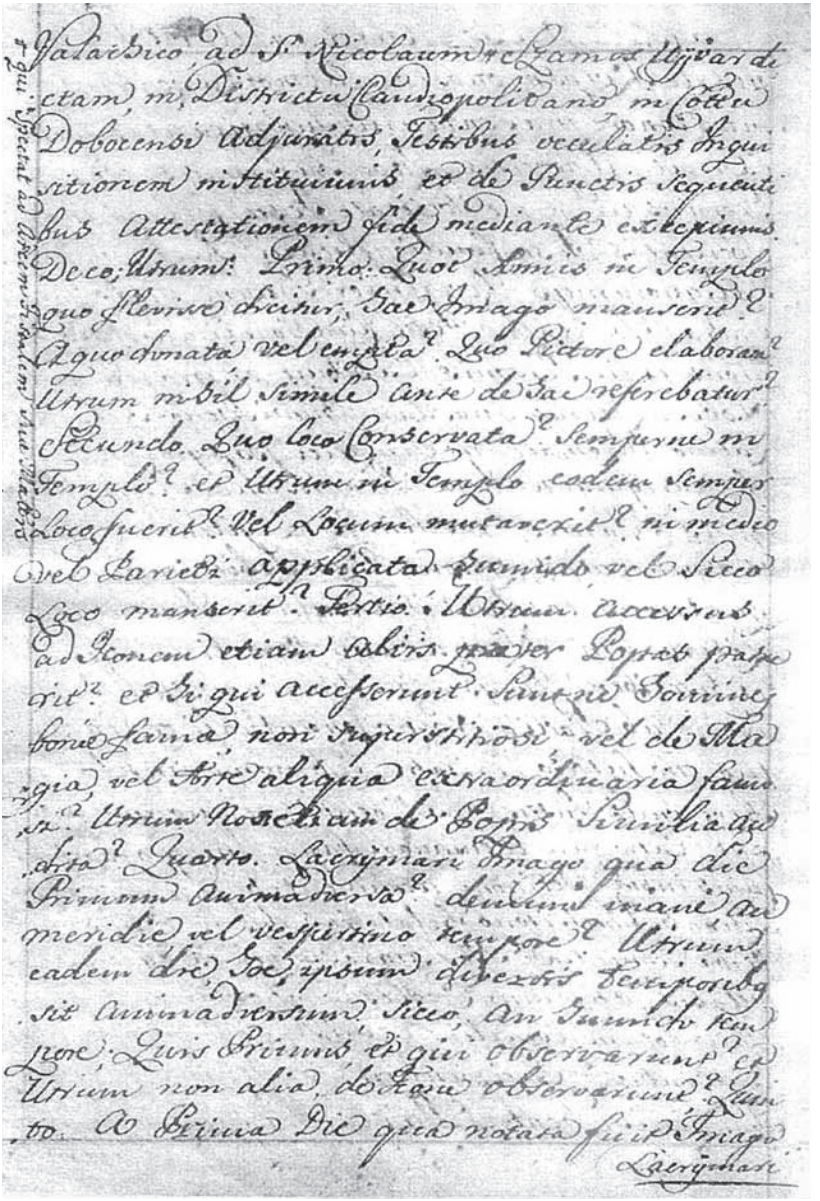

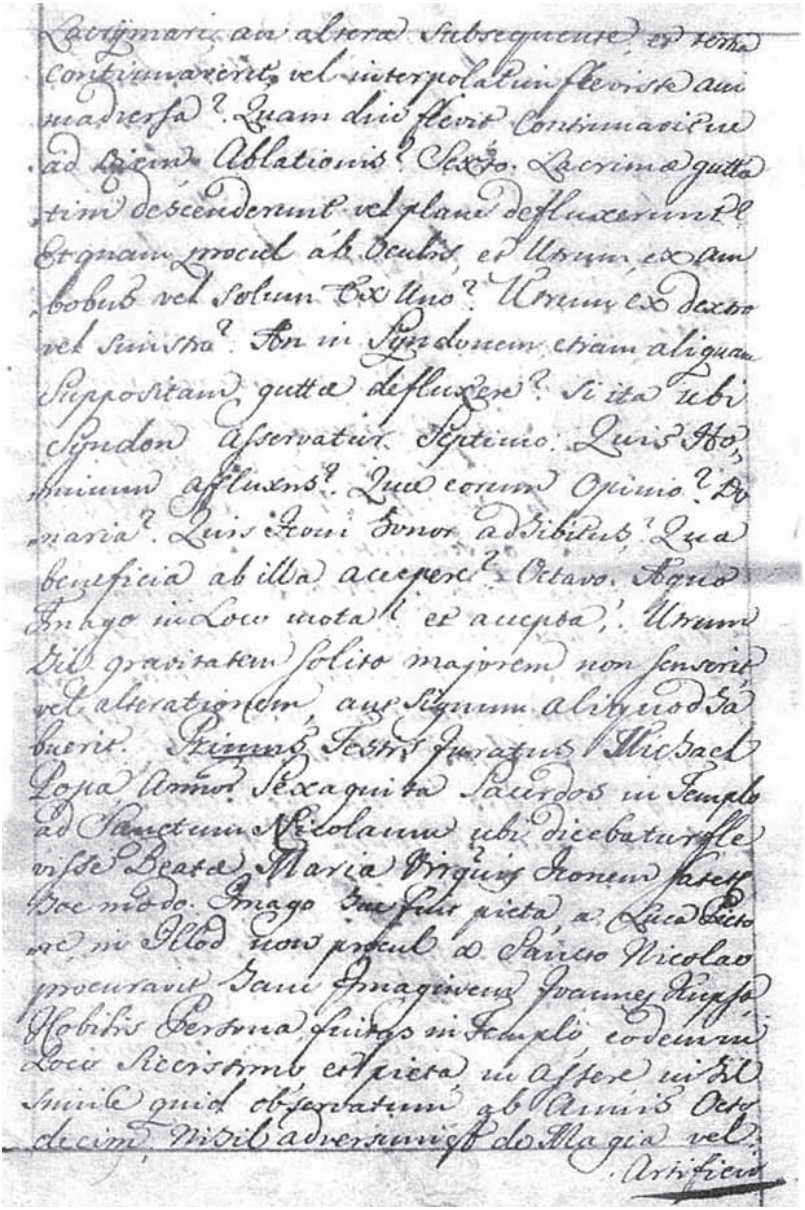

Anexa 1

Artificio, nec ex parte Sacerdotum, neque ex par-
te Secularium, incepit flere Millesimo Sex-
centesimo Nonagesimo Nono Decima Quin-
ta Februarii, Vigesima Secunda Februarii To-
tus Pagus advertit Imaginem illacrymari,
quo facto Fama divulgata est, et plurimi
Officiales ex Militia Caesarea Spectarunt Ocu-
lis lacrymantem; Idem Sacerdos Graeci Ritus
fatetur aliquoties se vidisse lacrymari Imagi-
nem Beatae Mariae Virginis, Lacrymae porro
ab Oculis descendebant usque ad Os, vidit suis
Oculis quando Officiales Milites absterserunt Ocu-
los Imaginis Consequenter die Mercurii et Ve-
neris interea tribus Diebus lacrymari non
vidit, Rursus quando alia vice vidit in-
tegris Diebus Consequenter lacrymas Conspe-
xit lacrymae guttatim visae sunt defluere.
Secundus Testis Illustrissimus Liber Ba-
ro Sigismundus Kornis Catholicus fatetur
fide mediante sequentia Vidi oculis meis
Lacrymas in Oculis Beatae Mariae Virginis
in eodem Templo, in dextro Oculo plus lacryma-
rum in Sinistro minus, Vidit pariter Oculis
suis Sudariolum madidum a Lacrymis ex
manibus Lieutenancy Dni Joannis Wag-
ner ex Regimine Generalis Lapatzer Lu-
stravit Imaginem, omnesque Circumstantias in-

Sil

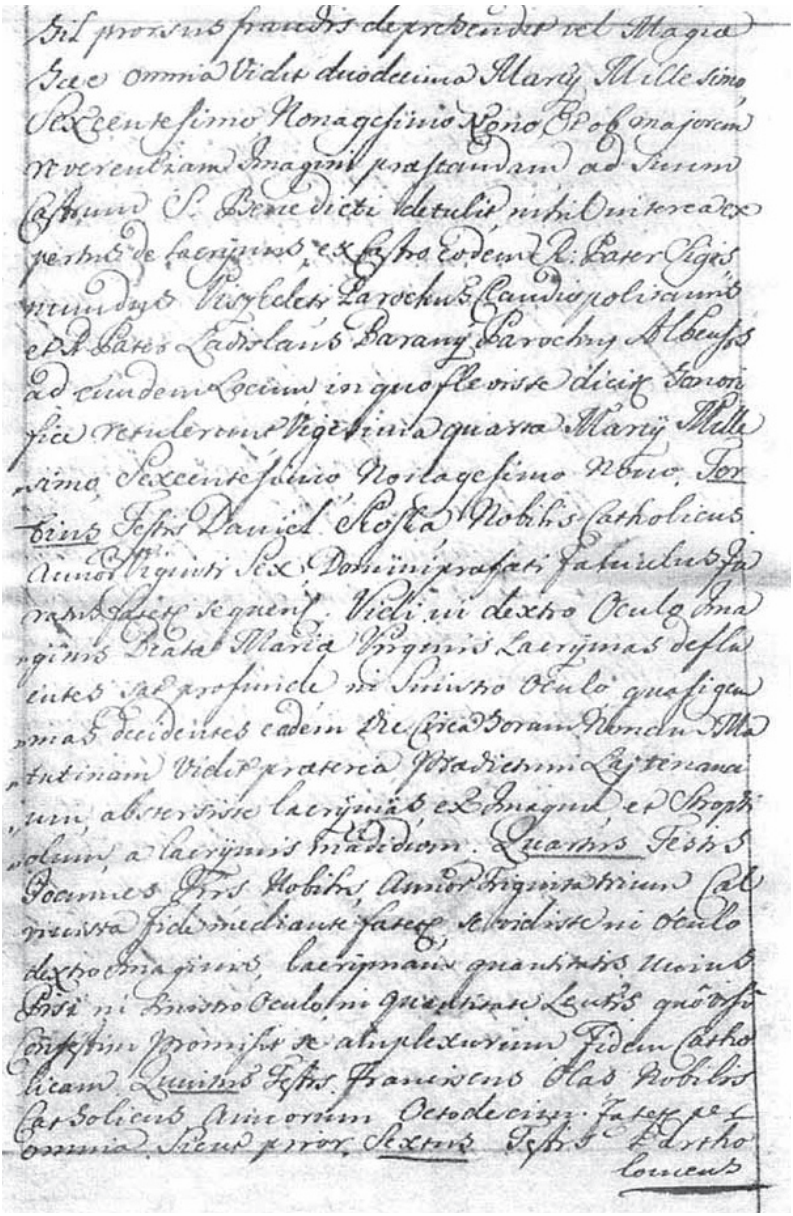

Anexa 1

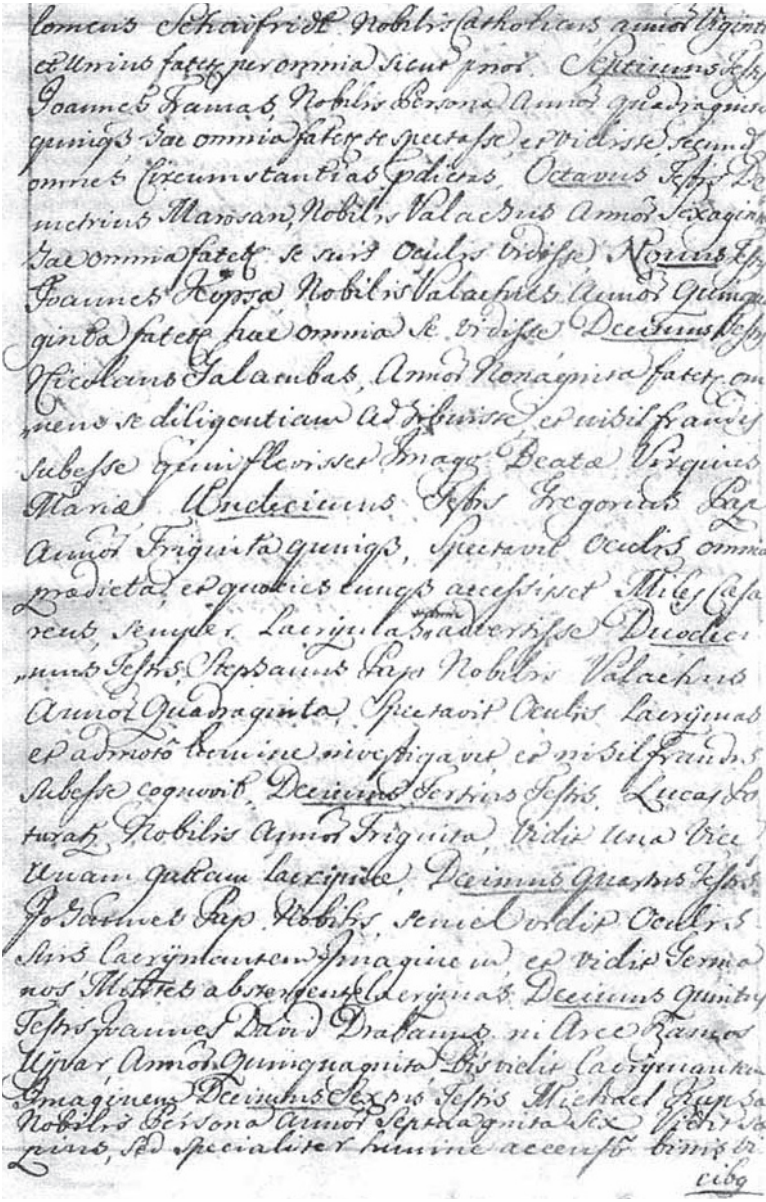

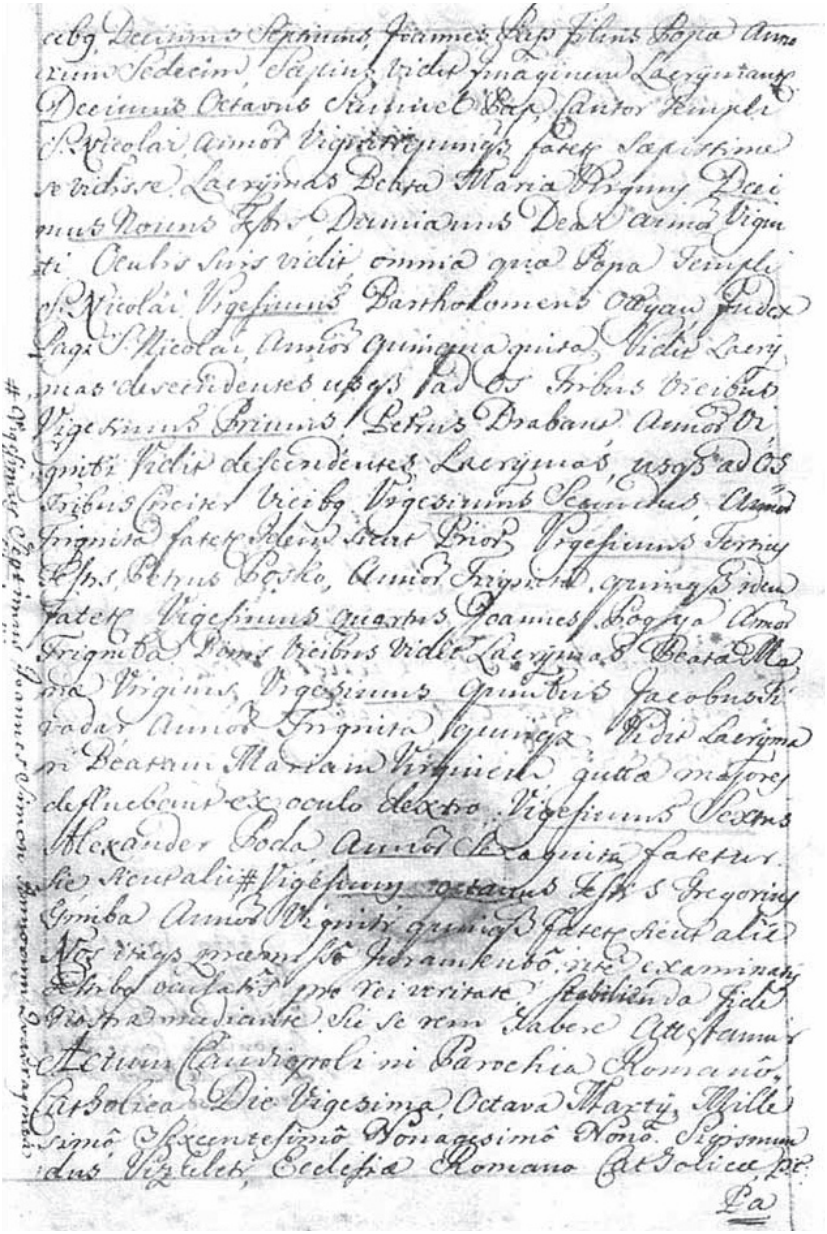

Anexa 1

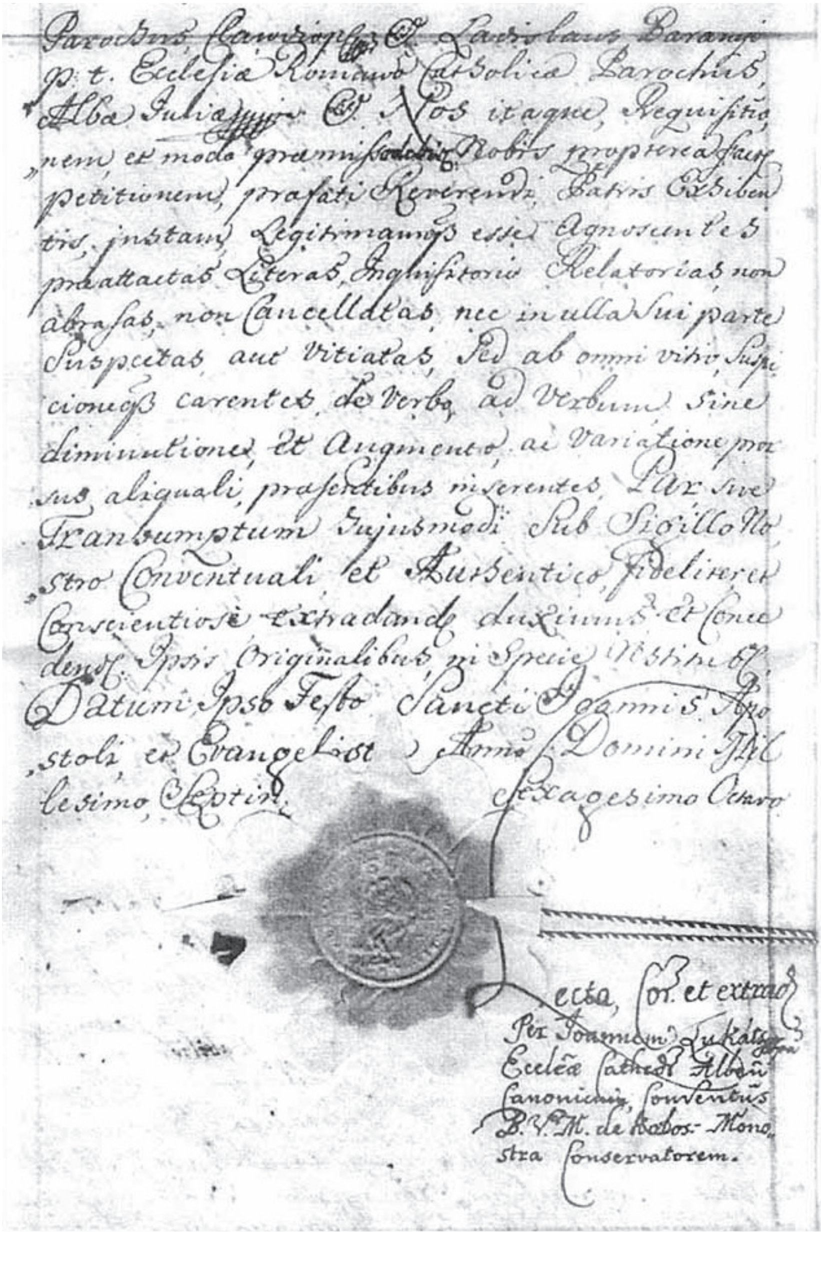

Parochus Clauziopol. etc. Ladislaus Barany
p. t. Ecclesiae Romano Catholicae Parochus
Alba Juliae etc. etc. Nos itaque Requisitio-
nem et modo praemisso Nobis propterea factam
petitionem praefati Reverendi Patris Exhiben-
tis, justam, Legitimamque esse Agnoscentes
praeattactas Literas Inquisitorio Relatorias non
abrasas, non Cancellatas, nec in ulla sui parte
Suspectas aut Vitiatas, sed ab omni vitio Suspi-
cioneque carentes de Verbo ad Verbum sine
diminutione et Augmento, ac Variatione pror-
sus aliquali, praesentibus inserentes Par sive
Transumptum hujusmodi sub Sigillo No-
stro Conventuali et Authentico fideliter et
Conscientiose extradandum duximus et Conce-
dendum. Ipsis Originalibus in Specie restitutis.
Datum Ipso Festo Sancti Joannis S. Apo-
stoli et Evangelist. Anno Domini Mil-
lesimo Septin. Sexagesimo Octavo

Lecta, Cor. et extrad.
Per Joannem Lukáts
Ecclesiae Cathedr. Alben.
Canonicum, Conventus
B. V. M. de Kolos-Mono-
stra Conservatorem.

Анекса 2

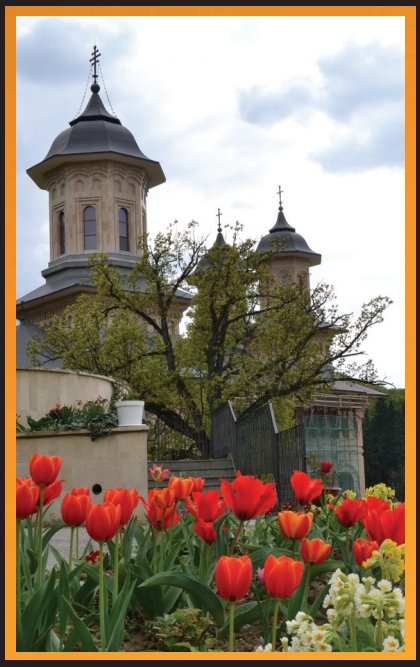

CENTRUL DE CONFERINȚE
ȘI DE STUDII PATRISTICE
SFÂNTUL VOIEVOD
ȘTEFAN CEL MARE

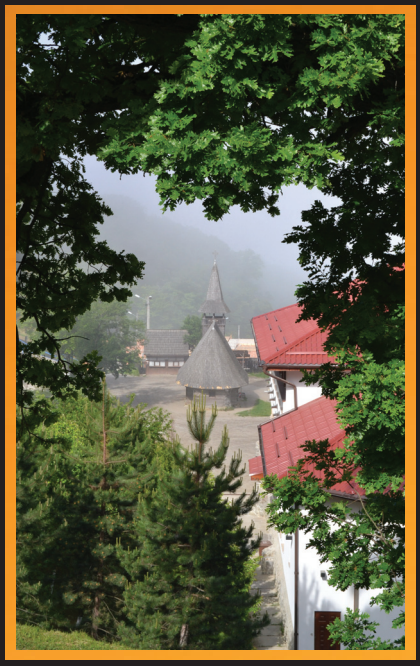

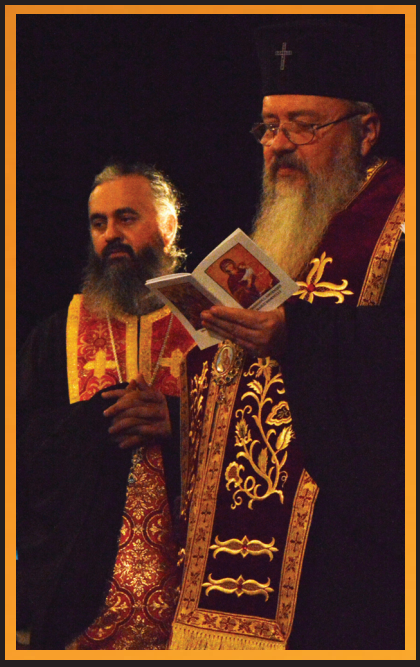

BORSEC
200
BORSEC
200

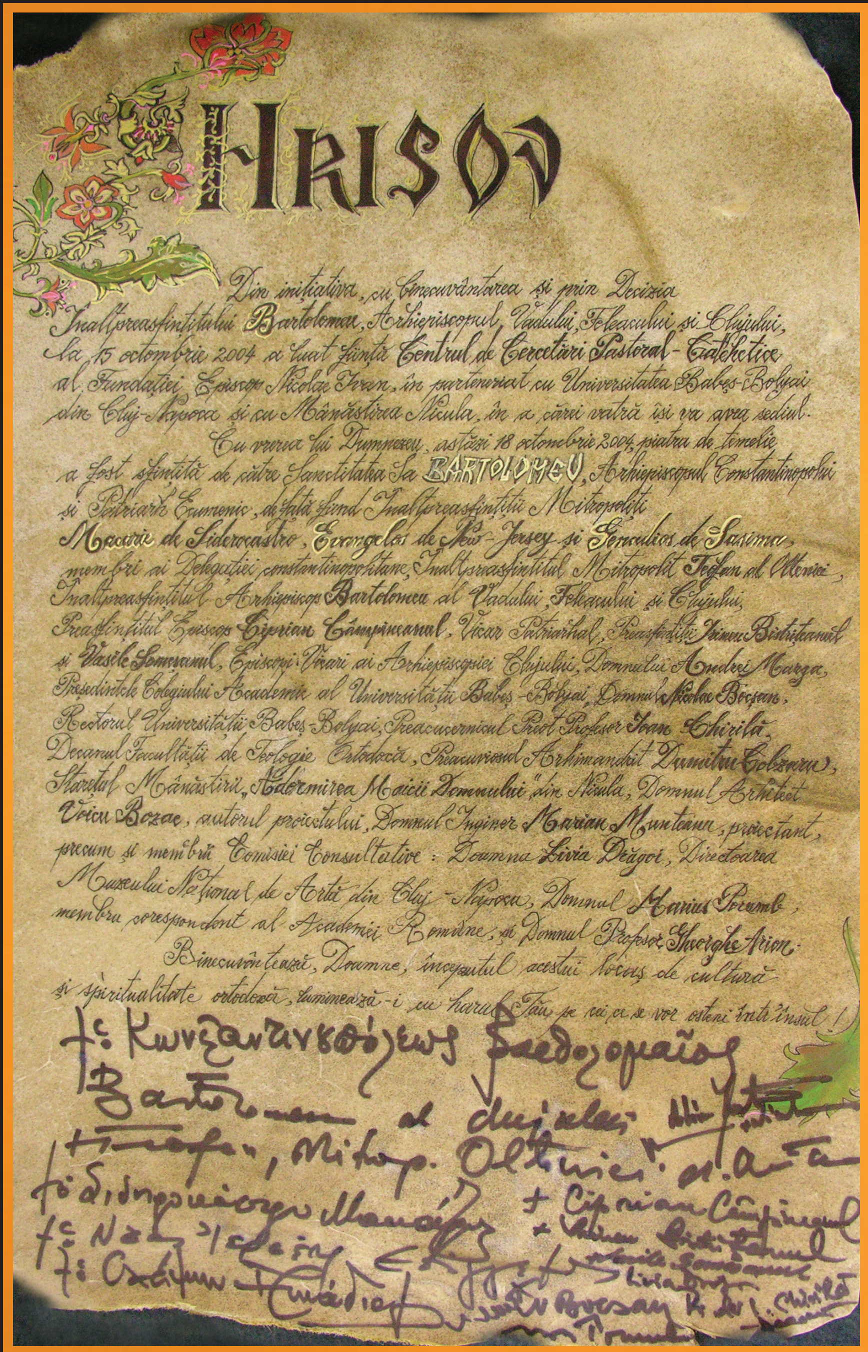

Hrisov

Din inițiativa, cu binecuvântarea și prin Decizia Înaltpreasfințitului **Bartolomeu**, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, la 15 octombrie 2004 a luat ființă **Centrul de Cercetări Pastoral-Catehetice** al Fundației Episcop Nicolae Ivan, în parteneriat cu Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și cu Mânăstirea Nicula, în a cărei vatră își va avea sediul.

Cu vrerea lui Dumnezeu, astăzi 18 octombrie 2004, piatra de temelie a fost sfințită de către Sanctitatea Sa **BARTOLOMEU**, Arhiepiscopul Constantinopolui și Patriarh Ecumenic, de față fiind Înaltpreasfințiții Mitropoliți **Macarie de Siderocastro**, **Evangelos de New-Jersey** și **Gennadios de Sasima**, membri ai Delegației constantinopolitane, Înaltpreasfințitul Mitropolit **Teofan al Olteniei**, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop **Bartolomeu** al Vadului, Feleacului și Clujului, Preasfințitul Episcop **Ciprian Câmpineanul**, Vicar Patriarhal, Preasfințiții **Irineu Bistrițeanul** și **Vasile Someșanul**, Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Clujului, Domnului **Andrei Marga**, Președintele Colegiului Academic al Universității Babeș-Bolyai, Domnul **Nicolae Bocșan**, Rectorul Universității Babeș-Bolyai, Preacucernicul Preot Profesor **Ioan Chirilă**, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă, Preacuviosul Arhimandrit **Dumitru Cobzaru**, Starețul Mânăstirii „**Adormirea Maicii Domnului**" din Nicula, Domnul Arhitect **Voicu Bozac**, autorul proiectului, Domnul Inginer **Marian Munteanu**, proiectant, precum și membrii Comisiei Consultative: Doamna **Livia Drăgoi**, Directoarea Muzeului Național de Artă din Cluj-Napoca, Domnul **Marius Porumb**, membru corespondent al Academiei Române, și Domnul Profesor **Gheorghe Arion**.

Binecuvântează, Doamne, începutul acestui locaș de cultură și spiritualitate ortodoxă, luminează-i cu harul Tău pe cei ce se vor osteni întru însul!

+ Ciprian Câmpineanul

PICTURA ITALIANĂ
FRANCE ROMANE
FRANCE ROMANE
ARTA ROMANEASCĂ
ARTA ROMANEASCĂ

CUPRINS

Mânăstirea Nicula – icoana din suflet 9
Nicula e icoana neamului 13
Prefața autorului la ediția a V-a 15
Introducere 19

I. ÎNCEPUTURILE VIEȚII MONAHALE ÎN TRANSILVANIA 23

I.1. Apariția creștinismului pe teritoriul României 24
I.2. Apariția monahismului în Transilvania sec. IV-XI 33
I.3. Dezvoltarea monahismului în Transilvania sec. XII-XVI 36

II. SATUL NICULA – AȘEZARE ȘI TRECUT 43

III. MÂNĂSTIREA NICULA 53

III.1. Biserica de lemn 57
III.2. Biserica de zid 61
III.3. Altarul de vară 63
III.4. Vechile așezăminte 65
III.5. Stăreția 67
III.6. Muzeul 68
III.7. Școala bisericească 70
III.8. Casa de creație și Centrul de conferințe și studii 74

IV. **ICOANA FĂCĂTOARE DE MINUNI** **77**

IV.1. Icoana 79
IV.2. Minunea 82
IV.3. Locul în care se păstrează icoana 92
IV.4. Minunile „minunii” 101

V. **PICTURA PE STICLĂ** **107**

V.1. Icoanele pe sticlă 108
V.2. Arta de la Nicula 111
V.3. Atelierul de la Sfânta Mânăstire 117

VI. **STAREȚI. VIEȚUITORI. ÎNCHINĂTORI** **121**

VII. **O INVITAȚIE DE HRAM** **157**

Bibliografie 161